

Lammas & vuohi

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu www.lammasyhdistys.fi

3/2018

Blue Texelille saatiin jalostuslampola Suomeen

Tuotos-
seurannan
tulokset 2017

Härnäripässit
keinosiemen-
nyksen apuna

Pirtin kehrää-
möön lisää
kapasiteettia

Esittelyssä
Gotlannin
turkislammas

VILLAT MEILLE – LANGAT TEILLE

Vuosikymmenten kokemuksella

Olemme jo lähes 70 vuoden ajan ottaneet vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta **huovutusvillaa**, **hahtuvaa**, **hahtuvalankaa** sekä **karsta-** ja **kampalankaa**.

Tuo villat meille omaeräkehuuseen (väh.20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Tehtaanmyymälämme avoinna arkisin koko kesän.

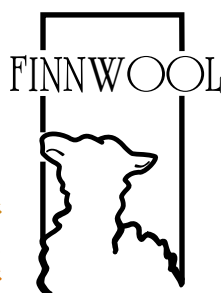

Ostamme villaa, olethan yhteydessä etukäteen villan vastaanottoon:

Päivi Häkkinen puh. 050 543 6533

Tutustu tuotteisiin myös verkkokaupassamme!

www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa

**Pirtin
Kehräämö**

KEHRÄÄMÖ ja Tehtaanmyymälä
Kehräämöntie 2, 51520 Hirola
Puh. 010-617 3030
www.pirtinkehraamo.fi

**Suomalaisesta
villasta
valmistetut
tuotteet.**

Kuva: Eila Pennanen

Positiivista pöhinää

OKRA-messut pidetään Oripään lentokentällä 4.–7.7., eli heti kohta tämän lehden kolahdettua postilaatikosta. HH Embryo on sopinut OKRAn kanssa lammastalouden näyttävästä esille tuomisesta, ja Lammasyhdistyksellä, kuten monella muullakin sektorin toimijalla, on kunnia liittyä mukaan. Toivottavasti mahdollisimman monet lampuritkin pääsevät paikalle, jotta saadaan lammasalueelle paljon vierailijoita houkuttavaa iloista kuhinaa.

Muutenkin lammassektorilla tuntuu tapahtuvan positiivisia asioita. Pirtin kehräämön kehityshanke tuo lisäkapasiteettia villan käsittelyyn Suomessa. Haaveena on saada koko maan alueelle eri kehräämöt sekä muut toimijat yhdistävä toimintaketju – aina villan kerinnästä ja lajittelusta keruuseen, jatkokäsittelyyn sekä myyntiin asti. Syyskuussa pidettävien Villaviikkojen tavoitteena on nostaa suomalainen villa koko kansan tietoisuuteen ja luoda sille sen ansaitsemat markkinat. Jotta siinä onnistuttaisiin, tarvitaan jokaisen lampurin ja lammaskerhon panosta!

Näkymisiin OKRassa ja Villaviikoilla!

Marjo Simpanen

SISÄLLYS 3/2018

VAKIOPALSTAT

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 Tuoretta satoa
- 10 Kerittyä & karstattua
- 42 Viranomaiset tiedottavat
Evira: Katse klostrideihin
- 50 Laitumelta lautaselle

ARTIKKELIT

- 9 Pirtin kehräämö tehostaa tuotantoa
- 14 Uudet jalostuslampolat
- 18 Malttia ja harkintaa eläinostoihin
- 21 Tuotosseurannasta hyötyä koko toimialan kehitykselle
- 34 Rotuesittely: Gotlanninlammas
- 37 Kannattaako lampaiden keinosiemennys?
- 40 Härnäripässit aktiivikäytössä
- 44 Ålands Fåravelsförening r.f ja Österbottens svenska fårförening r.f.
- 43 Laidunnusvinkkejä
- 46 Suomalainen lammas – osa 3

*Ota talteen
tuotosseuranta-
tiedot
s. 21-32*

43 Laidunta ei pitäisi syöttää aivan lyhyeksi.

Kuva: Sini Sillanpää

Kasvihuonelampola tarjoaa hyvät puitteet karitoiden kasvuille.

12

Kuva: Eila Pennanen

Tilaushinta: 79 €/vuosikerta 2018 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys 300 €/vuosi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Paino: T-Print Ky, Hyvinkää
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri
Terhi Torikka
Puh. 040 485 1589
terhi.torikka@gmail.com

Toimituksen osoite
Terhi Torikka, Kuutostie 470
59130 Koitsanlahti

Toimituskunta
Jarmo Latvanen
Petri Leinonen
Otto Makkonen
Sarita Mikkonen
Eila Pennanen
Marjo Simpanen
Maija Suutarinen
Terhi Torikka
Kirsi Vertainen

Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kansikuva
Amanda Virtanen

Seuraava lehti
5.10.2018
Aineistot
22.8.2018
mennessä

Syrjälän jalostuslampolan keinosiemennyksestä syntyneitä blue texeleitä kahdessa polvessa.

Ilman vertailua tieto on mykkää

Kotiuduun iSAGE-hankkeen (innovation for sustainable sheep and goat production in Europe) vuosikokouksesta Espanjan viileydestä Suomen helteisiin. Yksi hankkeen teemoista on ilmastomuutos, sillä paljolti laidunnukseen perustuva lammas- ja vuohituotanto on erityisen herkkää sääolojen ja ruohon kasvun muutoksille. Paluupäivän Maaseudun Tulevaisuudesta nousi silmiini uutinen, jonka mukaan ”Ilmastomuutos muokkaa Suomeen huimasti lisää peltoa”. Peruspessimistinä suhtaudun epäileväisesti positiiviseen uutiseen. Potentiaalinen viljelyala voi kasvaa, mutta entä korjuukelit? Laidunkausi pitenee, mutta lisääntykö samaa tahtia taudit ja loiset? Entä miten käy siellä, missä sateet jäävät saamatta tai sataa liikaa? Ilmastomuutosta vastaan kannattaa tehdä mitä tehtävissä on. Ilma-kehän hiilidioksidipitoisuutta voidaan vähentää lisäämällä viljelymaan hiilivarastoja. Pysyvät nurmet ovat yksi keino, millä pellot saa nielemään hiiltä. Eikö kuulosta hyvältä lammas- ja vuohitalouden kannalta?

Minulla on vahva tuntuma, että varsinkin lampureiksi hakeutuu eläinrakkaita käytännön asiat kätevästi hoitavia ihmisiä, mutta ehkä vähemmän tiukkoja taloudenpyörittäjiä (oikaistaa, jos olen erehtynyt). Toki yrittäjän pitäisi venyä näihin kaikkiin rooleihin ja miettiä, mikä on talouden kannalta järkevää, mitä voi ulkoistaa, mitä jättää tekemättä – ja koska kannattaa lopettaa. Oma aika ja voimat ovat rajallisia ja niidenkin riittävyys pitäisi arvioida kriittisesti. Omalla työllä on hinta.

Päätöksenteon apuna on tietojen kirjaus ja niistä lasketut tunnusluvut. Tuotosseuranta auttaa näkemään, miten oma katras vertautuu muihin, miten vuodet poikkeavat toisistaan tai miten työ tuo kehitystä. Ilman vertailua tieto on mykkää. Tuotosseurannassa kertyy tietoa alan asioiden edistämiseen ja faktaa eri rotujen tai risteytysysteemien tuotantotuloksista mainospuheiden sijaan. Kehittämisen varaa tietojen keruussa on. Sen pitää nykyaikana käydä helposti. Samalla kun vaikka punnitaan karitsa, painon pitää loksahduttaa pilvipalvelimelle. Kun kirjaus käy helposti, se tulee tehtyä.

Jalostusarvostelu on tärkeä tuotosseurannan tietojen käyttökohde. Mittaustuloksista lasketaan indeksit kasvulle, lihaksen ja rasvan paksuudelle sekä elävän eläimen muotoarvostelulle. Lähiaikoina mukaan tulee uuhien karitsatuotosta kuvaava indeksi. Niin lähellä olisi teurastietojen – teuraspainon ja luokitustietojen – saaminen tuotosseurantarekisteriin, paikkakin niille jo olisi. Tietysti teurastiedot saa sinne naputtelemalla luvut teurastilityksestä. Teuraspainot karitsan laatupalkkiota varten ovat jo rekisterissä ja luokitustiedotkin sähköisessä muodossa. Tarvittaisiin enää pikkuriikkinen digiloikka, että ne saataisiin helposti hyödynnettävään muotoon tuotosseurantatietojen yhteyteen. Ne antaisivat lisäpontta teurasominaisuuksien jalostusarvosteluun. Toki elävän eläimen arvostelu on aina parempi kuin kuolleen, eli lihasmitoista ja 120 päivän painoista ei pidä luopua. Korrelaatioiden avulla elävän eläimen ja ruhon ominaisuudet linkittyvät toisiinsa. Teurastietojen sisällyttäminen lihakkuusarvosteluun lisää kuitenkin arvostelun luotettavuutta ja tuo mukanaan uusia ominaisuuksia, mm. nettokasvun.

Takaisin iSAGE-hankkeeseen. Tärkeänä puolena on mukana kuluttajanäkökulma. Uskon, että suomalaisella kuluttajalla on yleisesti aika realistinen kuva lammastuotannosta. Lampaassa nähdään luonnonmukaisempi vaihtoehto lihantuotannolle. Siksi jo keinosiemennys ja jalostus koetaan negatiivisina. Lampaanlihan hinta kuluttajalle on korkea, mutta lampurin saama hinta matala. Lihatiskillä kotimainen karitsanliha harvoin edes kilpailee. Tuotantoketjua on tehostettava, mutta ei niin, että lammastuotanto alkaa muistuttaa siipikarjan tai sikojen tuotantoa. Markkinointi vaatii lampaanlihan tutuksi tuomista, lampaan pitäisi useammin päästä pääsiäispöydästä vaikka grillivartaaseen. Tarvitaan hyviä ja helppoja reseptejä, että useampi uskaltautuu herkuttelemaan kotimaisella karitsalla.

Marja-Liisa Sevón-Aimonen
Luke

”Tuotantoketjua on tehostettava, mutta ei niin, että lammastuotanto alkaa muistuttaa siipikarjan tai sikojen tuotantoa.”

SUOMEN LAMMASYHDISTYS R.Y. HALLITUS 2018

Petri Leinonen, puheenjohtaja, Tornio, petri.leinonen@elomestari.fi

Jarmo Latvanen, Akaa, jarmo.latvanen@pp.inet.fi, Varajäsen: Juha Tähkämaa, Piikkiö, juha.tahkamaa@gmail.com

Kaarin Knuuttila, Kouvola, knuuttila@muhiemenlahtivaaja.fi, Varajäsen: Maaret Berg-Tynkkynen, Parikkala, suurtupa@gmail.com

Christer Ollqvist, Vöyri, christer.ollqvist@agrolink.fi, Varajäsen: Sirpa Tyräinen, Kangasniemi, koivuniementila@gmail.com

Annaelina Kotilainen, Lapinlahti, elliskotilainen@gmail.com, Varajäsen: Simo Havia, Savonlinna, simo.havia@jarvenpaantila.fi

Timo Heikkilä, Pattijoki, heikkila.timo@kotinet.com, Varajäsen: Hannu Iso-Junno, Pulkila, hannuisojunno@gmail.com

Kirsi Ylipiessa, Tornio, kirsi.ylipiessa@gmail.com, Varajäsen: Anne Jurva, Tervola, janne.jurva@pp1.inet.fi.

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Monta rautaa tulessa edunvalvonnassa

Kesä ja toukokuut alkoivat tänä vuonna ryminällä. Hellettä on pidellyt tätä kirjoittaessa viikon. Moni lampuri on saattanut löytää itsensä toukokuun alkajaisiksi erikoisista peltotöistä: oljenpaalauksesta. Kuuma ilma on kuivattanut hangen alla talven yli uinuneet oljet varsin rapsakoiksi. Ainakin meillä täydennysoljet tulivat kovaan tarpeeseen. Toivottavasti mahdollisista homeista ei ole lampaille liikaa haittaa.

Edunvalvonnassa eletään jännittäviä aikoja. Brexitin vaikutukset alkavat konkretisoitua. EU uhkaa leikata maatalousbudjettia, mutta nyt annetut arviot tukien leikkausprosentteista ovat vasta avaus laajempaan keskusteluun. Harvoin on ensimmäinen tarjous mennyt läpi. Nyt alkaa poliittinen vääntö, jossa kytetään toivottavasti vielä vaikuttamaan leikkausten suuruuteen.

Kevään luomukurssit ovat kuumenna pullistelleet osallistujia. Myös luomuneuvojat ovat olleet kovasti työllistettyinä. Näyttää siltä, että luonnonmukainen viljely tulee – luultavasti pitkälti heikon kannattavuustilanteen vuoksi – kasvattamaan osuuttaan. Ennakoarvioiden mukaan luomutuki tulee todennäköisesti säilymään vahvassa roolissa myös seuraavalla ohjelmakaudella, jonka alkuun on tuki vielä vuosia. Toivottavasti luomutuotteiden kysyntä ja tarjonta pysyvät tasapainossa.

Lampaanlihan tuotannon lasku ja lampureiden ikääntyminen ovat nostattaneet huolta EU:ssa. EU:n yleinen trendi karitsanlihantuotannossa ollut laskeva, eikä alalle ole ollut helppo saada uusia yrittäjiä.

Vaikuttaa siltä, että EU-komissio ei tule jatkossa asettamaan liikaa kapuloita lammastukien rattaisiin, jotta karitsanlihantuotanto saataisiin pidettyä voimissaan unionin alueella. Vaikuttamisen paikka on pikemminkin Suomessa ja oman MTK-järjestön sisällä. Tuotantosuuntien välisissä neuvotteluissa on onnistuttava, jos halutaan säilyttää nykyiset asemat tai peräti parantaa niitä.

Teurasluokitus on herättänyt vilkasta keskustelua. Lihakkuusarvostelu vaikuttaa kiristyneen, ja esimerkiksi teräviäkäiset O:n ruhut saattavat nyt luokitua P-luokkaan. Myös rasvaluokituksen kiristymisestä on viitteitä.

Yhtenä mahdollisuutena lihakuusluokitusvääristymän korjaamiseksi on väläytelty plus ja miinus väliluokkia. Luokituksista vastaava Foodwest puoltaisi ilmeisesti väliluokkien käyttöönottoa ainoastaan P- ja O-luokkiin. Olisi kuitenkin tasapainon vuoksi hyvin tärkeää saada väliluokat kattamaan koko SEUROPP-arvosteluasteikko. Jalostusarvostelu vääristyy, jos pisteytys ei ole yhtä tiheä läpi lihakuuskaalan.

Väliluokkien käyttöönotto tekisi hyvää lampaanjalostukselle perinnöllisen edistymisen näkökulmasta. Eläinten tuloksissa pitää olla eroja, jotta yksilöiden väliset geneettiset erot saataisiin selville. Nyt teurasluokitus tulokset ovat rotujen sisällä olleet varsin yksipuolisia. EläväEUROP-arvostelu kuvaa toki karitsojen ruhonmuotoja varsin tarkasti, mutta kaikki tilat eivät hyödynnä jalostusarvostelun mahdollisuuksia. Lampaanjalostus vauhdittuisi huomattavasti, jos teurasluokitus tulokset tarkentuisivat – mutta se edellyttäisi lampureilta teurastietojen aktiivista tallentamista jalostustietokantaan. Ihannetilanteessa teuraspainot ja -luokat siirtyisivät jalostustietokantaan automaattisesti. Tämä edellyttää Lammas- ja vuohirekisterin rajapinnan täydentymistä teurastietojen osalta.

Väliluokkien tulo on kirvoittanut myös epäilyjä. Osa yrittäjistä pelkää teurasluokitusten laskevan. Joskus epäilylle on sijansa, mutta muutos on myös mahdollisuus. Itse näen uudistuksen myönteisenä alan ja eläinaineksen kehittymisen kannalta.

Epäluulo teurastamoita kohtaan kumpuaa karitsanlihantuotannon heikosta kannattavuudesta. On selvää, että karitsanlihan tilityshintaan on tultava nopea muutos ylöspäin, jotta tuotanto ei näivettyisi. Nyt se on monilla tiloilla kuihtumassa tilityshintojen

Kuva: Evgenya Berdyayeva

”On selvää, että karitsanlihan tilityshintaan on tultava nopea muutos ylöspäin, jotta tuotantomme ei näivettyisi.”

laskun myötä kalliiksi harrastukseksi, joka ei elätä. Viidenkymmenen sentin korotus karitsanlihan tilityshintaan ruhokiloa kohti on ensiarvoisen tärkeää saada neuvoteltua läpi kaikissa teurastamoissa, jotta tuotanto säilyy nykytasolla.

Jos taloudelliset tosiasiat eivät olekaan olleet viime aikoina lampureiden puolella, vaikuttavat byrokratian purkutalkoot onneksi saavuttaneen uuden asteen. Asenneilmasto on hallinnossa selvästi muuttunut: viljelijöiden hallinnollista taakkaa yritetään keventää tosissaan. Naudat saivat jo helpotuksia kirjausvaatimuksiin: seitsemän vuorokauden sisällä tapahtumasta päivitetty sähköinen rekisteri riittää jatkossa ainoaksi rekisteriksi. Lampailta edellytetään vielä kolmen vuorokauden sisällä tapahtumasta tehtävää kirjausta eläinluetteloon tai esimerkiksi lampolavihkoon. Työn alla on kuitenkin saada lampaille ja vuohille sama helpotus kuin naudoille.

Menestyksestä kasvukautta ja lihaksikkaita karitsoja kaikille!

Pia Parikka

Tuoretta satoa

KOONNUT Marjo Simpanen, Terhi Torikka,
Eila Pennanen

WWF:N KUNNIAMAININTA JOKELAN LAMMASTILALLE JA KURJEN BIODYNAAMISELLE TILALLE

WWF antoi Vuoden ympäristöystävällisin maatila -kilpailussa kunniamaininnan ja rahapalkinnon Jokelan lammastilalle Kokkolaan ja Kurjen biodynaamiselle tilalle Vesilahdelle Pirkanmaalle.

Jokelan tilalla hoidetaan yli 200 hehtaaria perinneympäristöjä ja pellot ovat täysin kasvipeitteisiä myös talvella, mainitaan palkinnon perusteluissa. Tila on maatalousyhtymä ja luomutila.

Kurjen tila on myös lammastila. Tila huomioi poikkeuksellisen kokonaisvaltaisesti ravinteiden käytön ja kierrätyksen, tiedottaa WWF. Kilpailun voitti Kilpiän tila Pusulasta.

Kuva: Janne Jokela

Kuva: Maarit Koli

Seitosten nimet ovat Peukaloinen, Aurora, Esmeralda, Fiona, Ariel, Kaiku ja Armas.

IHANA POIKI SEITSEMÄN VIRKEÄÄ KARITSAA

Suomenlammasuuhii Ihana poiki keväällä terveet seitokset, jotka jäivät kaikki henkiin.

Karitsointi oli Ihanan kuudes. ”Jo ensikkona Ihana sai neloset. Yhteensä se on kasvattanut jo 28 karitsaa, ja ollut loistava emo alusta lähtien”, kertoo omistaja Maarit Koli.

Ihana-uuhii on musta, linjaa 55 linjaa, ja seitosten isä on valkoinen 45-linjainen Perkkiön Intendentti.

Eläinlääkärinä työskentelevä Koli arvelee, että kohtu kävi lopulta ahtaaksi, sillä poikiminen käynnistyi viisi päivää odotettua aiemmin. Kaikki sujui kuitenkin hyvin. Viimeisen karitsan kohdalla emo meinasi uupua, ja tarvitsi apua. Kaikki karitsat olivat alusta lähtien virkeitä. Kolme niistä kasvaa tuttipulloruokinnalla, loput emon maidolla.

Pienin karitsosta painoi kolmen päivän punnituksessa 1,6 kiloa ja suurin 3,7 kiloa.

Suomen lammasyhdistyksen toiminnanjohtajana työskennellyt Eino Hautakangas muistaa nähneensä eloon jääneet seitokset ainakin vuonna 1968. Niistä suurin osa meni jalostukseen, osa ulkomaille. Ihanasta on otettu geenitesti, mutta tuloksia ei ole vielä saatu.

HALLITUKSEN MÄREPALAT

ajankohtaisia puheenaiheita

✓ Markkinointikampanja

Kesäiset videopätkät kuvataan tänä kesänä, mutta kampanjan lopullinen laajuus ja volyymi selviävät mahdollisten yhteistyökumppaneiden varmistuessa. Asiasta lisää seuraavassa lehdessä.

✓ EHK

MMM ja Mavi järjestivät kuulemistilaisuuden eläinten hyvinvointikorvauksen tukiehtojen muutostarpeista lampaiden ja vuohien osalta 30.5. Kyseessä oli tuottajien edustajien alustava kuuleminen, jatkoa on luvassa syksyllä. Tilaisuus oli hengeltään erinomainen. Kaikkien tuottajien edustajien suusta kuultiin kuitenkin sama vaatimus korvausrahojen lisäämisestä eri toimenpiteille.

✓ Suomen Lammasyhdistyksen 100-vuotisjuhlallisuuDET

100-vuotista Lammasyhdistystä juhlitaan Valtakunnallisten Lammaspäivien ja syyskokouksen yhteydessä 6.–8.11.2018 Lahdessa. Näillä näkymin seminaaripäivä, gaalailta sekä juhlakokous pidetään yhteistyössä koulutuskeskus Salpauksen kanssa.

✓ Lausuntopyynnöt

MMM:n sivuilla on lausuntopyyntö asetusluonnoksesta lampaiden ja vuohien TSE-tautien vastustamisesta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen muuttamisesta. Muutos mahdollistaisi poikkeuslupan saannin lampaiden ja vuohien siirtoon myös toisen tilatunnuksen alaiseen pitopaikkaan tilanteessa, jossa tilalta on löytynyt epätyypillinen scrapie. SLY puoltaa asetusmuutosta.

✓ OKRA

Suomen Lammasyhdistys on mukana OKRA-maatalousnäyttelyssä 4.–7.7.2018.

Vuoden 2018 indeksilaskenta-aikataulu:

Uudet BLUP-indeksit lasketaan aina parittomien viikkojen perjantaina. Saman viikon keskiviikkoon mennessä Web-Lampaaseen tallennetut tuotosseurantatiedot ehtivät mukaan indeksilaskentaan.

VILLAVIIKOT 8.-23.9.2018

Suomen Lammasyhdistys lanseeraa Villaviikot syyskuussa 2018. Viikot käynnistyvät Tampereen SM-kerintäkilpailuissa 8.9. Tarkoituksena on nostaa suomalaisen villan tunnettavuutta ja arvostusta. Ajatuksena olisi järjestää kahden viikon aikana useita pienempiä ja suurempiakin tapahtumia ympäri Suomea, lammaskerhojen panos on aivan oleellinen. Viikkojen toivotaan saavan paljon mediahuomiota, jotta suomalaisen lampaanvillan lyömättömät ominaisuudet sekä lukemattomat käyttötarkoitukset ja mahdollisuudet tulisivat suuren yleisön tietoisuuteen.

SLY haastaa kaikki jäsenet ja lammaskerhot ideoimaan toinen toistaan huvittomampia tapahtumia ja tempauksia viikkojen ajalle. Kerintänäytöksiä, markkinoita, neulonta-lanituk-sia, muotinäytöksiä, käsityökilpailuita ja -pajoja, avoimia ovia – mitä ikinä mieleen tulee. Myös kouluille, päiväkodeille, kansanopistoille ym. pitäisi pyrkiä toimittamaan villaa eri muodoissa askartelua ja käsitöitä varten.

Mikäli haluat olla mukana viikkojen ideoinnissa ja/tai toteutuksessa, ota yhteyttä alueesi lammaskerhoon tai lähetä sähköpostia Villapoolille info@lammasyhdistys.fi. Kaikkien panosta tarvitaan, jotta saadaan kotimaiselle villalle sen ansaitsema huomio!

SLY haastaa kaikki jäsenet ja lammaskerhot ideoimaan toinen toistaan huvittomampia tapahtumia ja tempauksia villaviikkojen ajalle.

POHJANMAAN LAMMASOSUUSKUNNAN TOIMINNANJOHTAJAKSI HANNELE ULVO

Pohjanmaan Lammassosuuskunnan hallitus on valinnut uudeksi toiminnanjohtajaksi lampuri *Hannele Ulvon* Mustasaaresta.

Toiminnanjohtajan tavoittaa numerosta 050 9131 845 tai pohjanmaan.lammassosuuskunta@netikka.fi.

Puheenjohtajana on aloittanut *Petteri Perälä* Alajärveltä ja varapuheenjohtajana *Annaelina Kotilainen* Lapinlahdelta.

Lammassosuuskunnan kotisivut uudistuvat ja myös Facebookiin on sivut tulossa! Syksyn mittaan järjestetään teuraskypsyyskoulutuksia lammassosuuskunnan toiminta-alueella Pohjanmaalla, Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla sekä Keski-Suomessa.

VUOHI – RAPSUTA JA RAKASTU -KIRJA OPASTAA VUOHENPITOON

Vuohi on yksi ihmisen vanhimpia kump-paneita. Nykyään se on monelle harrastus, jossa yhdistyvät hupi ja hyöty. Vuohet ovat hurmanneet monia. Niin myös toimittaja *Mia Grönstrandin*. Maahengen julkaisema ja Grönstrandin kirjoittama *Vuohi – Rapsuta ja rakastu*. Pieni tietokirja vuohista ja vuohenpidosta lupaa auttaa alkuun vuohenpidossa ja vastata kokeneemmankin kasvattajan kysymyksiin. Siinä käsitellään hoitoa ja hyvinvointia, ruokintaa ja lypsämistä. Se neuvoa, miten rakennetaan sopiva aita tai ruokinta-paikka, ja auttaa ymmärtämään vuohia. Kirjan kuvataan sopivan jokaiselle vuohista kiinnostuneelle.

Kuva: Annukka Numminen

SM-KERINTÄKILPAILU

Tampereen tallipiha

8.9.2018 klo 12

SARJAT

ALOITTELIJAT: alkeiskurssi käytyä tai muuta koke-musta lampaiden kerinnästä, voittaja saa Hornerin starter kit -lahjakortin, jolla voi lunastaa itselleen oman kokoiset kerintävarusteet.

KONKARIT: lammaskerinnästä jo ammattilaiskoke-musta, voittaja saa Hornerin vaijerikoneen.

Suomen lammasyhdistys jakaa palkinnot Suomen mestaruudesta kisaaville.

Lue lisää: <https://lammasyhdistys.fi/tapahtuma/kerinnan-sm-kisat-8-9-2018/>

Lisätietoja ja ilmoittautuminen:

Jan Suttle, puh. 0500 820 243, jansuttle@netscape.net

Foderraps som alternativ betesgröda åt slaktlamm

Sommaren 2017 gjorde jag ett odlingsförsök med foderraps som en del av mitt slutarbete "Foderraps som alternativ betesgröda åt slaktlamm". Tanken med odlingsförsöket var att se om foderraps går att odla enligt ekologiska principer i Österbotten. Det som antogs skulle bli problem var ogräs och insektsangrepp.

Fältet var ett hektar och delades in i två och såddes i två omgångar. Den första delen bearbetades en gång med tallriksharva före spridning av stallgödsel som plöjdes ner. På grund av den sena våren blev det en väldigt kort trädgård och första delen såddes 1.6. På den andra delen utfördes en längre trädgård, med två jordbearbetningar till före spridning av stallgödsel och sådd 30.6. Utsädesmängden var 6 kg/ha foderraps och 10 kg/ha italienskraigräs.

Det var stor skillnad mellan provrutorna. Den första växte sämre och ogräsförekomsten var mycket större jämfört med den andra provrutan. Efter att den första provrutan såddes var vädret kallt vilket ledde till att foderrapsen växte långsamt i början och detta gav möjlighet för ogräset att växa till sig. Den längre trädgården på den andra provrutan minskade märkbart på ogräsförekomsten, samt att vädret var varmare.

Jordloppor är de skadeinsekter som kan ställa till med mest skada på foderrapsen, eftersom de angriper redan vid bräddskjutningen. På konventionella gårdar kan man bekämpa jordlopporna kemiskt om det finns behov, men i ekologisk odling är det speciellt viktigt att se till att grödan får en bra start så den klara

eventuella angrepp. Under odlingssäsongen 2017 översteg inte bekämpningströskeln, det kyliga vädret minskade troligen på förekomsten av skadeinsekter.

I slutet av augusti, cirka 80 dagar efter sådd, fick slaktlammsbaggarna börja beta foderrapsen. Det är viktigt att tillvänja lammen succesivt till foderrapsen och därför fanns det en vall bredvid foderrapsen som de samtidigt kunde beta av. Foderrapsen räckte i sju veckor åt cirka 50 stycken bagglamm (plus vallen som det också kunde beta av). Viktigt är att lammen får gå direkt från foderraps till slakt, för att undvika foderbyten. Därför skall foderraps endast betas av lamm i god kondition och som har en jämn tillväxt. Lammen äter gärna foderraps och att man kan uppnå god tillväxt på foderraps.

REHURAPSI TEURASKARITSOJEN RUOKINNASSA

Kasvukaudella 2017 tein viljelykokeilun rehurapsilla osana opin- näytetyötäni. Tarkoitus oli tutkia, onnistuuko rehurapsin viljely Pohjanmaalla ja luomussa. Oletin että ongelmakohtat olisivat rikkaruohot ja tuholaiset. Peltolohko oli jaettu kahteen osaan ja tutkin, kuinka pitempi kesanto ja myöhäisempi kylvö vaikuttivat rikkaruohojen määrään. Pitempi kesanto vähensi rikkaruohoja ja rehurapsi kasvoi paremmin lämpimämmässä säässä. Tänä vuonna tuholaiset eivät aiheuttaneet ongelmia. Totesin myös, että karit- sat syöivät mielellään rehurapsia ja sillä voidaan saavuttaa hyviä päiväkasvuja. Olennaista on, että ne saadaan teuraaksi suoraan rehurapsin jälkeen, jotta ruokinta ei muutu.

Josefin Norrback, Seinäjoen Ammattikorkeakoulu
Foderraps som alternativ betesgröda åt slaktlamm
Odlingsförsök av foderraps sommaren 2017

Jalostuslampaiden ja vuohien suositushinnat

Suomalaiset alkuperäisrodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 260 €

4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 380 €

Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 330 €

Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 450 €

Tuontirodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 310 €

4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 500 €

Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 380 €

Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 550 €

Hinnasto on tarkoitettu tuotosseurantatilojen lampaille, joille on tehty tuotosseurannan viralliset punnitukset, UÄ-mittaukset ja eläväEUROP-arvostelu. Lisäksi eläin on rakennearvosteltu. Hinta sisältää lammassuonon allekirjoituksellaan vahvistaman Sukutodistuksen. Välityspalkkio 10 %.

Lisähintasuositus 1.10. alkaen on 12 €/kk.

Jalostusvuohet

2–3 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 90 €

4–8 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 150 €

Astutetut kuttukilit, alkaen 200 €

Alle 5 kk ikäiset pukkikilit 120 €

Yli 5 kk ikäiset pukkikilit 170 €

Lypsykutut, tuotoksesta riippuen, alkaen 250 €

Vanhemmat pukit, alkaen 300 €

Tinkimaidon hinta (kotoa myytynä), alkaen 1,5 €/l.

Astutusmaksut

Suositus astutusmaksuksi 10 €/uuhai tai kuttu ja lisäksi hoitomaksu 1 €/päivä uuhesta tai kutusta, joka jätetään vieraalle tilalle astutettavaksi.

Hintoihin lisätään alv.

Pirtin kehräämö tehostaa tuotantoa

Kapasiteettia lisätään laitehankinnoilla ja energianlähteet vaihdetaan uusiutuviin. Tavoitteena on nopeuttaa villan käsittelyä, parantaa pesutuloksia ja vahvistaa brändiä.

Teksti **Terhi Torikka**
Kuvat **Eila Pennanen**

Pirtin kehräämö onnistui viime vuonna parantamaan tulostaan pitkästä ajasta positiiviseksi, kertoo kehräämön hallituksen puheenjohtaja *Olli Nepponen*.

Hyvän suuntauksen taustalta löytyy luonnonmateriaalinen suosion kasvu, verkkokaupan tehostuminen ja yleinen käsityöinnostus.

Suomalainen villa kiinnostaa myös ulkomailla, iloitsee myymälästä ja verkkokaupasta vastaava *Camilla Lampi*.

Myynti ulkomaille on vielä pientä, mutta siinä nähdään kasvun mahdollisuuksia. Vakioasiakkaita on muun muassa Saksassa, Italiassa ja Ruotsissa.

Toistaiseksi kehräämön tuotevalikoimassa ei ole erikseen suomenlampaan villasta tehtyjä tuotteita. Ne kiinnostavat Lammen mukaan useimmiten suomalaisia asiakkaita, ulkomaalaiset eivät ainakaan toistaiseksi osaa niitä kysyä. Suomalaisesta villasta ovat kiinnostuneita myös muun muassa huopatehdas ja akustiikkalevyjä valmistava yritys. Myöskään ohuen, esimerkiksi kerrastoihin soveltuvan, villalangan kehrääminen ei olisi mahdollontta, mutta se vaatisi tuotekehitystä, Lampi kertoo.

Maalämmöllä vesi lämpimäksi

Mikkelissä sijaitsevan, pian 70 vuotta toimineen, kehräämön viime vuodet eivät ole olleet helppoja.

Nyt tavoitteena on kohentaa tuotantokapasiteettia laitehankinnoilla ja rakentamalla uusi tila villojen vastaanottoon. Liikevaihdon pitäisi ainakin kaksinkertaistua nykyisestä noin puolesta miljoonasta, Nepponen sanoo.

Pääasiallisesti energianlähteeksi vaihdetaan maalämpö, jolla osa ener-

Kehräämön uusi toimitusjohtaja Jukka Kuhanen (vas.) ja hallituksen puheenjohtaja Olli Nepponen esittelivät tuotantoa Lammasyhdistyksen Marjo Simpaselle.

giasta on tuotettu aiemminkin. Öljystä, jota on kulunut pahimmillaan 3 500 litraa vuodessa, kehräämöllä halutaan luopua kokonaan.

"Villa on luonnontuote, ja sen tuotantoketjun pitää olla ekologinen", Nepponen linjaa.

Öljyä on kulunut etenkin villan pesuveden lämmitykseen. Uudella maalämpökapasiteetilla vesi saadaan aiempaa kuumemmaksi, jolloin rasva irtaantuu paremmin. Kehräämöllä pestään lähinnä lammastilojen kehrutamia villoja, muut pesetetään Englannissa. Villan rasvaa, lanoliinia, ei pystytä Suomessa keräämään talteen. Investoinneissa apuna on hankerahoitus.

Kaksi työntekijää lisää

Kehräämön tuotanto halutaan saada vastaamaan odotuksia nykyistä paremmin, laatu korkeammaksi ja tuotantoketju nopeutumaan selvästi. Nykyinen noin seitsemän kuukautta on tarkoitus typistää alle neljään kuukauteen.

Työntekijöiden lukumäärä on tuotannon kasvun myötä tarkoitus kasvattaa nykyisestä kahdeksasta kymmeneen. Pitkään tuotannosta vastannut *Kari Anttonen* jää kesällä eläkkeelle, ja hänen tietotaitoaan on talletettu laitekohtaiseen ohjeistoon.

Kehräämö on välillä joutunut myy-

mään ei oota, sillä esimerkiksi osa väreistä on ehtinyt loppua varastosta ennen uuden erän valmistumista.

Tänä kesänä laitteet surraavat läpi kesän, ja syksyllä varastossa on runsaasti tuotteita joulun ja käsityösesonkia varten, kertoo uusi toimitusjohtaja *Jukka Kuhanen*.

Kuhanen aloitti tehtävässään huhtikuussa. Hänellä on kokemusta muun muassa pankkialalta.

Tarkasti lajiteltu villa toiveissa

Lammastilojen suuntaan kehräämö lähettää toiveen nykyistä tarkemmas- ta villojen lajittelusta, joka vähentäisi hävikkiä.

Tuottajien vastatoiveena on parempi hinta, joka kattaisi edes kerinnästä aiheutuvia kuluja, muistuttaa Suomen lammasyhdistyksen toiminnanjohtaja *Marjo Simpanen*.

Osa suomalaisesta villasta keräillään yhteiskuljetuksiin, jotka myydään joko Englantiin tai Hollantiin. Pirtin kehräämö organisoii myyntikanavia. Maailelle päättyy enimmäkseen liharotuisten eläinten villaa.

"Suomenlampaan raakavillalle olisi varmasti maailmalla ostajia, mutta sen brändi pitää luoda täällä, jotta raha jalostuksesta jää kotimaahan", toteaa Simpanen.

Hyvinvointi kiinnostaa

Oulun Valtakunnallisilla Lammaspäivillä kuultiin mielenkiintoinen, keskustelua herättänyt ja kattava kokonaisuus lampaiden hyvinvoinnin osatekijöistä aina lainsäädännöstä käytännön esimerkkeihin.

Teksti **Eila Pennanen**

Lampaiden hyvinvointi-seminaarin avauspuheenvuorossa lammassiantuntija *Milla Alanco-Ollqvist* johdatteli päivän teemaan esittelemällä ProAgrian toimintaa ja päätti osuutensa heittämällä pohdittavaksi, kuinka hyödyntäisimme päivän teemaa lammastilan markkinoinnissa.

Pirjo Passi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksesta avasi hyvinvointikorvausten säädöksiä ja valvontaa. Valvonnan tuloksista huolestuttavana suuntauksena Passi nosti esille ykkösstatuksen saaneiden tilojen prosenttiosuuden laskun vuoden 2016 liki 51 prosentista viime vuoden 28,3 prosenttiin. Hylkäyksiä oli eniten uuhipalkkioissa ja hylkäyssyistä merkittävien rekisterin tulo- tai poistoilmoituksen virhe.

Luomutuotannon asiantuntija *Anna-Leena Vierimaa* kertoi luomun kiinnostavan. Luomulammastilojen määrä on jonkin verran lisääntynyt tarkastelujaksolla 2014–2017, vaikka luomulampaiden määrä on pysynyt jokseenkin samana. Luomu-uuhia oli viime vuonna noin 22 400, uuhien määrän ollessa kaikkiaan 75 000.

Hyvinvoinnin palaset paikoilleen

Hienon kokonaisuuden muodostivat lammaseläinlääkäri *Johanna Rautiaisen* luennot Terveyttä ja kasvua vai harmeja jaloittelutarhoilta ja laitumilta, sekä Loispaineen hallinta osana ennakkoivaa terveydenhoitoa. Lampuri *Salla Viitalan* oman tilan kokemuksiin perustuvat havainnot loistorjunnasta,

sekä lammassiantuntija *Johanna Alamikkotervon* esitys kuivituksen merkityksestä ja vaihtoehtoista oljelle täydensivät kokonaisuuden.

Rautiaisen nyrkkisäännöillä pääsee pitkälle hyvinvoinnin parantamisessa. ”Suunnittele, lue laidunta, lue lammasta!”, ”Tue eläinten vastustuskykyä, ruoki tuotantovaiheen mukaan ja noudata hyviä karanteenikäytäntöjä” sekä ”Takaa karitsaille hyvät lähtöteineet laidunkauteen. Karitsat puhaille laitumille, ei jaloittelutarhaan ja lopuksi punnitse, punnitse, punnitse, myös laitumella.”

Alamikkotervo esitteli olkea korvaavista kuivikevaihtoehtoista tur-

peen, sanomalehtipaperin, ruokohelven, sahanpurun ja puuhakkeen.

Kevätkokous läpi rutiinilla

Suomen Lammasyhdistyksen kevätkokous hyväksyi toiminnanjohtaja *Marjo Simpasen* esittelemän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen vuodelta 2017. Jäsenmaksut vahvistettiin hallituksen esityksen mukaisesti.

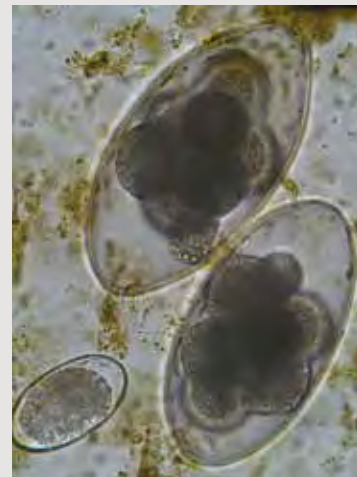
Voimassa olevat jäsenmaksut löytyvät kotisivuiltamme, <https://lammasyhdistys.fi/yhdistys/jasenasiat/>.

Toimintakertomus vuodelta 2017 on luettavissa osoitteessa <https://lammasyhdistys.fi/yhdistys/toimintakertomus/>.

Viitalan tilan hyvä käytäntö sisäloistorjunnassa

Kaikki tilan toiminnot suunnitellaan loistorjuntaa edistäviksi (kestävä, integroitu loistorjunta) eli tukemaan lampaiden hyvinvointia ja vaikeuttamaan loisten selviytymistä.

- Loistutkimuksilla selvitetään loislajit, seurataan laitumien tilannetta ja karitsoiden terveyttä sekä valitaan vastustuskykyisimmät siitoseläimiksi.
- Vain hyväkuntoiset (BCS 3–4), terveet, vähintään 1,5-vuotiaat uuhet astutetaan.
- Kohtuullinen sikiävyys (1–2 karitsaa) ei rasita emojen kestokykyä liikaa ja saadaan vahvoja, nopeasti märehitjäksi kehittyviä karitsaita.
- Lyhyt astutusaika varmistaa lyhyen karitsointiajan. Karitsointi sisällä lampolassa, tiineitä tai imettäviä emoja ei päästetä laitumille.
- Karitsat vieroitetaan ennen laidunkauden alkua, emät ja karitsat laiduntavat eri lohkoilla.
- Karitsaille turvallisimmat lohkot, jotka eivät ole olleet karitsalaitumina edellisenä kesänä.
- Karitsoiden kehitystä seurataan mm. punnitusten, papananäytteiden ja ”The Five Point Check®” -tyylisen tutkimusmenetelmän avulla.
- Laidunruohoa ei syötetä 10 cm:ä lyhyemmäksi. Laitumet pidetään jatkuvassa kasvussa syksyyn saakka puhdistusniittojen ja rehunkorjuun avulla.
- Matolääkkeitä ei käytetä loistorjuntaan, lääkkeet varataan vain todettujen loissairauksien hoitoon yksilökohtaisesti.
- Aikuisille lampaille ei anneta matolääkkeitä, jotta saadaan käsitys niiden luonnollisesta vastustuskyvystä ja vältetään resistenssien loiskantojen kehittymistä.
- Tilalla ei ole muita märehitjälajeja, kuin lampaita.

Kuva: Salla Viitala

Laumana retkellä

Lammaspäivien opintoretkellä tutustuttiin Pelson vankilan lampolaan, Kinnusen Myllyn rehutehtaaseen sekä Oulujoen karitsa & kennel Chevrott'sin laumanvartijoihin ja kasvihuonelampolaan. Paluumatkalla saatiin riemuita tiedosta, että Pelson vankilan toiminta jatkuu!

Teksti **Sini Sillanpää**, ProAgria Etelä-Pohjanmaa
Kuvat **Eila Pennanen**

Pelson vankilan lampola on kainuunharmasten ja valkoisen suomenlampaiden jalostuslampola sekä geenipankki. Lampolara-kennus on vuodelta 1984, jolloin se on rakennettu yhteistyössä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT:n kanssa. MTT:n tutkimusasema toimi siellä vuoden 1996 loppuun. Lampolan noin 1 400 neliötä tarjoaa tilat noin 350 uuhelle ja 16 pässille, joita löytyy 13 eri linjasta. Väreissä löytyy ruskeaa, mustaa ja pääosin valkoisia. Vuosittain teuraaksi myydään noin 250 karitsaa. Karitsoinnit jaksovat kevääseen ja syksyyn. Tilan pellot viljellään luonnonmukaisesti, ja myös tilan naudat ovat luomussa.

Eläimiä hoitavat vangit työnjohtajien valvovan silmän alla. Vangit työskentelevät lampolassa, navetassa, traktori- ja metsätöissä, kukin osaamisalueensa mukaan. Silputtu siilorehu ja

osin paalirehu jaetaan pienkuormajaa, pumppukärryjä ja kuution rehu-laatikoita käyttäen käsin ruokintapöydille. Kerran päivässä pöydät puhdistetaan ja tilalle jaetaan tuoretta rehua. Myös vesikupit puhdistetaan vähintään kerran päivässä. Väkirehuina käytetään viljaa ja rypsiä, karitsoilla on lämmin tutti juotto DeLavalin automaatilla. Kuivikkeena on olki, joka ajetaan silppurin läpi ennen karsinaan levitystä. Karsinoita perustettaessa pohjalle levitetään noin kymmenen sentin kerros haketta.

Ison eläinmäärän ja monien eri työntekijöiden hallintaan tuntuu löytyneen sopivat toimintatavat. Seinillä oli selkeät ohjetaulut kellonaikoinen. Joka karsinaan oli printattu kyltti, josta selvisi emojen ja niiden karitsoiden yksilömerkit. Yhtä karsinaa asuttaa noin 10 uuhia karitsoineen. Joutilaat, vieroitetut karitsat ja pässit olivat isom-

missa ryhmissä. Työnjohtajan päiväkirjaan merkitään eläimen sarakkeeseen siitä tehtävät huomioidut ja tapahtumat.

Kesällä Pelson lampaat laiduntavat kolmea sähkölangalla aidattua lohkoa. Eläimet on ryhmitelty myös laitumille; keväällä karitsoineet uuhet ja syksyllä syntyneet uuhikaritsat muodostavat yhden ryhmän, kevään karitsat laiduntavat yhdessä syyspoikivien uuhien kanssa ja omassa ryhmässään pässit.

Uuhien ikähaarukka on 2–8 vuotta. Uuhien poistossyynä työnjohtaja mainitsee utaretulehdukset, tiinehtymättömyyden ja korkean iän. Vuosittain poistetaan noin 50–80 uuhia. Kevästäutuksista tiinehtyvyys on 70–80 %.

KÄÄNNÄ

Pelson lampaat eivät anna isommakaan vierailijaryhmän häiritä arkirutiineitaan.

Kerittyä & karstattua

Pyörivät myllynkivet ei sammaloidu

Kinnusen Myllyn toiminta alkoi vuonna 1962 kauppajauhatuksella. Jo 1950-luvulla perustaja, *Armi Kinnunen* oli myllärinä Utajärven Vehnämylly Oy:ssä, joka teki tullijauhatusmaatiloille. Rehutehdas perustettiin ja sukupolvenvaihdos tehtiin 1970-luvulla. Seuraavalla vuosikymmenellä lanseerattiin Tähti-rehut, jonka jälkeen toiminta on laajentunut, samoin rehualikoimat. Toimintasäde on raaka-aineen ja myynnin osalta pääasiassa 350 kilometriä. Ensi vuoden syksyllä valmistuu vehnämyllyn lisäksi kauramylly; kauran myllytys vaatii eri teknologiaa. Tavoite on panostaa vientiin ja gluteenittomiin tuotteisiin.

Lammasrehuja on saatavilla irtotavarana ja säkeissä koko Suomeen, kertoi rehumyyntipäällikkö *Kari Kullas*. Rehuja ja kivennäisiä tehdään sekä tavanomaisina että luomuna.

Kinnusen Myllyn jauhot jauhetaan kotimaisesta viljasta, mutta rehuihin rypsi ja rapsi joudutaan tuomaan ulkomailta kotimaisen valkuaisen puuttuessa. Soijaa käytetään vain hevosille tarkoitetuissa rehuissa. Vierailusta jäi hyvä tunne; olimme arvokkaita ja odotettuja.

Lampaita turvamieherineen

Oulujoen karitsan toiminnasta kertoi lammas- ja kennelyrittäjä *Riikka Juntunen*. Tilan 200-neliöinen kasvihuonelampola on valmistunut vuonna 2012. Uusi kasvihuone oli edullinen ratkaisu tilanteessa, jossa ei vielä tiedetty, onko lammastalous jatkossakin tilalla ”se juttu”. Lampolassa määkii nelisenkymmentä texel-uuhta ja pässejä neljästä eri linjasta. Karitsat myydään suoramyyntinä. Tilalla on kuljetusluvat ja tarkastettu kuljetuskoppi, mahdollistaen kuljetuksen tarjoamisen myös muille tiloille. Toinen kärry on rekisteröity elintarvikehuoneistoksi, joten lihojen kuljetus hoituu omalla kalustolla.

Lampolan vieressä, omissa aitauksessaan tilannetta tarkkaili lampaiden

Kinnusen Myllyn pitkälle automatisoitua tuotantoa seurataan tarkasti tietokoneiden näytöiltä.

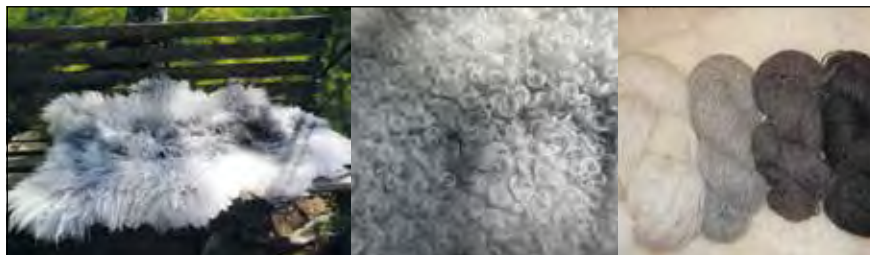

Oulujoen Karitsan valoisa kasvihuonelampola vakuutti vierailijaryhmän toimivuudellaan.

henkivartija-laumanvartija, marenmano-abruzzese. Niitä sekä lapinporokoiria kasvatetaan tilalla kennelmellä Chevrott's. Laumanvartijoita on kuusi, ja ne hoitavat tehtävänsä pihapiirissä sekä laitumilla. Eläimet laiduntavat ryhmissä, joissa vartijat ovat mukana. Laitumet aidataan metalli- ja sähköverkoilla, ja myös koirat pysyvät hyvin aitauksissa. Laumanvartijat pitävät poissa ilveksien ja susien lisäksi irtokoirat.

Tulevaisuudessa tilalla on tarkoitus keskittyä jalostamaan lammas-

katrasta, eikä toisen samanmoisen kasvihuonelampolan rakentaminen ole poissuljettua. Riikka mainitsee kasvihuonelampolan eduiksi hinnan lisäksi valoisuuden ja hyvän ilman. Ruokinnassa käytetään pyöröpaaleja paalihäkeistä. Vesihuolto pelaa lämmitettävien kuppien kautta, vesiputket on vedetty maan alle ja sulana pysyminen varmistettu lämmityskaapelilla. Lämpötila kasvihuoneessa pysyttelee 10–15 astetta lämpimämpänä kuin ulkona.

LAHTELAN LAMMASTILA

Kainuunharmaksen jalostuslampola Pohjois-Savossa

Oiva rotu lammastuotteet monipuolisesti
hyödyntävälle tilalle, varsinkin suoramyyntiin!

Myyntissä arvosteltuja, indeksit omaavia uuhi- ja
pässikaritoita useasta eri linjasta, terveysluokka 1.

Niina ja Ismo Lohva, Salahmi
p. 040 752 1860,
niina.lohva@kiuruvesi.fi

Lahtelan lammastila

JALOSTUSLAMPOLASTA
RAKENNEARVOSTELTUJA JA ULTRATTUJA
SUFFOLK-PÄSSEJÄ SIITOKSEEN

ANTTILA SUFFOLK

Juha ja Hannele Moisander
040 846 0524

ETURIVIN SUOMENLAMPAAT JALOSTUSLAMPOLASTA

Parikan tila, Heinola, 040 739 0494, pia@parikantila.fi

Laadukkaita
Oxford Down -karitsoita
& jalostuspässejä
Oxford Down
-jalostuslampolasta.

www.woolenberg.com
hannele@woolenberg.com
+358 50 588 5399

Sheep farm Woolenberg Oxford Down

#sheepfarmwoolenberg

@Woolenberg

Woolenberg
Lammastila Kouvolassa

PUTKISALON DORSET

Myyimme ultraäänimitattuja ja rakenne-
arvosteltuja dorset-jalostuseläimiä.

Tuotamme myös valmiita finndorset-
risteytysuuhia lihantuotantokatraisiin.

Susanna Nuutinen ja Mikael Westersträhle
p. 050 340 5130
www.putkisalo.fi

PUTKISALON KARTANO

SUOSAAREN TEXEL Jalostuslampola

www.suosaarentila.fi

040 565 3581

sarkka75@hotmail.com

Uudet jalostuslampolat

Suomen Lammasyhdistys on hyväksynyt tänä vuonna neljä uutta jalostuslampolaa, yhden kuhunkin roduista kainuunharmaa, suffolk, texel ja suomenlammas. Uudet tulokkaat esittäytyvät!

Teksti **Pia Parikka**, Kuvat **Jalostuslampoloiden omat arkistot**

Ketteriä texeleitä Tammelasta

Katja Sihvonen ja Hannu-Pekka Syrjälä kasvattavat texeleitä sekä blue-värisinä että valkoisina. Uuhia Syrjälässä on yhteensä liki 500. Peltoa on viljelyksessä 260 hehtaaria, joista nurmella noin 150 hehtaaria. Luonnonlaitumia on lisäksi noin 80 hehtaaria, ja lampaita myös vuokrataan maisemanhoitoon.

Luomukasvinviljely ja lammastalous kulkevat tilalla käsi kädessä toisiaan tukien. Viljelykierto apilanurmineen on monin tavoin avuksi myyntiluomuviljan – kauran, mal-lasohran, härkäpavun, tattarin ja vehnän – tuotannossa muun muassa rikkakasvien torjunnan ja typensidonnan kautta. Viljavuodet auttavat vastaavasti lampaiden loispaineen hallinnassa.

Syrjälässä nurmet muutetaan lihaksi ja vilja ihmisravinnoksi. Tilan lampaat kasvatetaan ilman väkirehuja erilaituisia säilörehuja hyödyntäen. Karitsat pyritään saamaan teuraaksi suoraan laitumelta viiden-kuuden kuukauden iässä. Jalostuksellisesti tavoitteena on sopivan kokoinen, lihaksikas, mutta kuitenkin terverakenteinen uuhi, joka karitsoi omatoimisesti kaksi karitsaa vuodessa.

Syrjälät näkevät texel-rodun tulevaisuuden pääsääntöisesti positiivisena. Tavoitteena on pysyä kasvattajina maltillisella linjalla, sillä liiallisen lihakkuuden jalostus on, lähinnä ulkomailla, nostanut rodun parissa päätään. Syrjälät haluavat ääripäiden jalostamisen sijaan säilyttää texelin hyvin liikkuvana ja terverakenteisena laiduntajana, joka pärjää myös vaativissa maisemanhoitokohteissa. Syrjälät kiittelevät HH Embryon päässiasemaa, sillä keinosiemennys on tuonut uutta puhtia rodun jalostukseen. Syrjälöiden näkymä on, että rodun geenipooli tulee laajenemaan entisestään.

Pitkärunkoisia suffolkeja Orimattilasta

Hannele ja Juha Moisanderin Anttilan tila on keskittynyt suffolk-rotuisten lampaiden kasvattamiseen. Suffolk on melko uusi tulokas Suomessa, mutta vakiinnuttanut asemansa erityisesti risteytystuotannon terminaalirotuna. Anttilassa suffolkia on jalostettu seitsemän vuoden ajan.

Anttilan tila sijaitsee Orimattilassa. Uuhia on 60, eikä määrää ole näillä näkymin tarkoitus lisätä. Siitoslampaiden lisäksi tilalla kasvatetaan myös nupoja hereford-emolehmiä. Anttilassa on pitkät perinteet kotieläinjalostuksesta. Jo tilan isännän isovanhemmat *Toivo* ja *Bertta Anttila* jalostivat ayrshire-karjaa menestyksekkäästi, ja useampi keinosiemennyssonni on peräisin Anttilasta. Herefordejakin on ehditty kasvattaa jo yli 40 vuotta.

Moisanderit painottavat suffolk-jalostuksessa nopean kasvun lisäksi rakennetta. Tavoitteena on pitkärunkoinen ja sopusuhtainen lammas. Myös emo-ominaisuudet ja helpot poikimiset ovat jalostuksellisen keskiössä.

Anttilassa ajatellaan suffolkin tuovan kaivattua lisää suomalaisen lammastalouteen lihantuotantoon painotuvien rotujen näkökulmasta. Rodulla on myös paljon annettavaa maamme risteytystuotantoon niin emopuolella kuin terminaalirotunakin.

Tavoitteena on pitkärunkoinen ja sopusuhtainen lammas

Lihaksikkaita suomenlampaita Heinolasta

A nssi ja Pia Parikan maatila Heinolan Lusissa on keskittynyt valkoisten suomenlampaiden jalostus- ja säilytystyöhön. Parikan tilalla on 300 uuhia ja 17 siitospässiä yhteensä 20 eri pässilinjasta. Tavoitteena on tuottaa lihaksikkaita ja nopeakasvuisia karitsoja, laadukasta villaa unohtamatta. Emiltä toivotaan kestävyyttä,

voimakasta hoivaviettiä ja runsasmaitoisuutta. Ihanneemällä riittää hyvin maitoa kolmelle karitsalle.

Terveen rakenteen merkitys korostuu tilalla luontaisesti, sillä Parikat ovat keskittyneet maisemanhoitoon. Ketterät ja tervejalaiset lampaat pärjäävät hyvin tilan louhikkaisilla metsälaitumilla. Hoitokohteita on noin 200 hehtaaria, ja ne sijaitsevat Päijänteen saarissa sekä mantereella Hartolassa, Pertunmaalla ja Heinolassa. Kohteista monet ovat valkoselkätikköjen pesimäaluetta. Peltoa on viljelyksessä noin 150 hehtaaria, josta suurin osa on nurmella.

Tilan uuhet karitsoivat huhtikuussa 650–850 karitsaa, jotka jalostusarvostellaan elokuussa. Vuosittain käytössä noin 5–6 isäpässiiä eri sukulinjoista, joten tarjolla on laadukas valikoima erisukuisia yksilöitä. Tilalla on myös suomenlampaan vientitoimintaa ulkomaille.

Parikat kokevat suomenlampaan vastaavan hyvin tämän päivän tarpeisiin. Kasvunopeus on parantunut tuntuvasti jalostuksen myötä, ja myös lihakkuus on kehittynyt tiukan karsinnan ansiosta. Varsinaista liharotua suomenlampaasta tuskin on kuitenkaan tulossa, eikä se edes ole rodun kasvattajien tavoitteena. Suomenlammas tulee pikemminkin säilyttämään asemansa monipuolisena rotuna myös jatkossa.

Monimuotoisia kainuunharmaksia Tohmajärveltä

H elinä Leppäsen Noittaa tilalla Tohmajärvellä keskittyy kainuunharmasten kasvatukseen ja rodun geeniperimän säilytykseen. Uuhia on 170 ja pässejä 20. Kaikki kainuunharmaksen seitsemän isälinjaa ovat edustettuina katraan pässiarsenaalissa. Noittaa tilaa voi hyvällä syyllä kutsua kainuunharmaksen eläväksi geenipankiksi.

Tilan toinen päätuotantosuunta on kasvinviljely. Sekä pellot että lampaat ovat luonnonmukaisessa tuotannossa. Liikevaihdosta noin puolet tulee kasvinviljelystä, pääasiassa syys- ja kevätrypistä. Öljykasvit sopivat hyvin tilan viljelykiertoon. Peltopinta-ala on 96 hehtaaria, josta noin puolet on nurmella. Lisäksi tilalla on perinnebiotooppeja lampaiden laidunnettavana.

Jalostustavoitteena on kainuunharmaksen geneettisestä monimuotoisuudesta huolehtiminen, tuotanto-

ominaisuuksia unohtamatta. Tilalla korostetaan, että kainuunharmas on tuotantoeläin siinä missä muutkin lammasrodut. Harrastajamaisesta imagosta halutaan päästä eroon. Karitsointi on kahdessa ryhmässä: pääkaritsointi elokuussa ja pienempi erä tammikuussa. Syksyllä syntyneet karitsat teurastetaan pääsiäisen seudussa ja tammikuiset toukokuusta alkaen. Siitoseläimiä on tarjolla myyntiin ympärivuotisesti.

Kainuunharmaksen geenipoolista huolehtiminen on tärkeä, mutta haastava tehtävä. Eläinaineksen vaihtoa tilojen kesken hankaloittavat useat todelliset, mutta myös keinotekoiset esteet. Esimerkiksi maedi-visna -valvonta, orf ja tuotosseuranta jakavat kasvattajia moneen kastiin. Helinä Leppänen toivoisi, että uusi rotujärjestö ottaisi haasteen vastaan, ja yrittäisi neuvotella maedi-visna -poikkeuksista terveeksi todettujen katraiden osalta. Rotu on yleistynyt viime vuosina, mutta harvalukuisuus on silti yksi sen haasteista.

Vaikeuksista huolimatta Noittaa tilalla on koettu rodun huikea perinnöllinen edistyminen jalostusarvostelujen käynnistyttyä jalostamattomassa rodussa. Alkuvuosina arvostelujen alkamisen jälkeen esimerkiksi lihaksen paksaus kehittyi huomasti. Nyt edistyminen on hidastunut, ja hajonta pienentynyt. Kainuunharmas on mennyt rotuna huomasti eteenpäin. Samanaikaisesti yksilöllisyys on kuitenkin säilynyt. Noittaa tilalla kaivattaisiin riittävää määrää yhteistyökumppaneita mukaan rodunjalostukseen, koska kukaan ei voi jalostaa yksin. Jalostus on tiimipeliä.

Eurooppalaisia lammasyhdistyksiä koolla Bulgariassa

Bulgarian Veliko Tarnovossa järjestettiin 11.–13.5.2018 seitsemättä kertaa kansallinen lampurifestivaali.

Samassa yhteydessä pidettiin neljäs kokous eurooppalaisten lammasyhdistysten yhteistyöjärjestön, Union of the sheep breeders in Europe, perustamiseksi. Suomen Lammasyhdistys sai kutsun toista kertaa. Viime vuonna osallistuminen ei onnistunut, mutta SLY lähetti aiesopimuksen yhdistykseen liittymisestä. Tänä vuonna SLY:n hallituksen jäsen *Kaarin Knuutila* ja allekirjoittanut lähtivät matkaan.

Reissun virallisimmassa osuudessa, niin sanotussa pyöreän pöydän kokouksessa, oli Bulgarian lisäksi edustettuna 14 maata. Alustusten aiheina olivat nuorten lammasyhdistysten suurimmat haasteet sekä uusien kuluttajien käyttäytymistrendit. Lisäksi edustajat esittelivät maidensa lammastaloutta. Varsinaista keskustelua ei lopulta juuri ollut, ja annettujen aiheiden käsittely jäi kevyeksi. Perustettavana olevaan yhdistykseen viitattiin vain muutamalla sivulauseella, joten asia ei edennyt mihinkään.

Pyöreä pöytä oli kuitenkin erinomainen katsaus eri maiden lammastalouteen ja tuottajien kohtaamiin ongelmiin. Haasteet tuntuvat olevan kaikkialla samat: loputon byrokratia, huono kannattavuus, työvoiman saatavuus, kuluttajien tottumukset ja paikallisten sekä pienten toimijoiden tuotteiden saanti kauppoihin. Suomen tilanne erosi useista muista sikäli, että meillä lampurin ura kiinnostaa edelleen nuoria aloittavia viljelijöitä ja naisia. Lisäksi maatalous on Suomessa yhä pitkälti perheviljelmäpohjaista. Isossa osassa Eurooppaa on tavallista, että tilat omistaa suuryritys tai sijoittaja. Silmiä avaavaa oli myös tajuta, että lähinnä pohjoisessa Euroopassa lammastalous on ensisijaisesti lihan tuotantoa, muualla painopiste on lampaan maidossa.

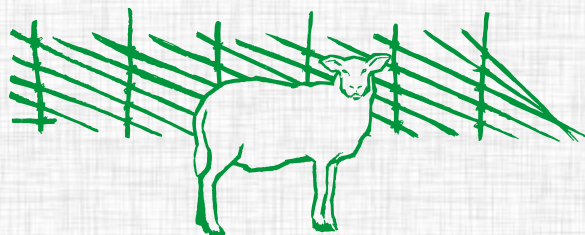
Marjo Simpanen

Bulgarialaisia maitolammaskaritsia juottoautomaatilla.

MAAN PARHAISTA ANTIMISTA

LUOMU

JO VUODESTA 2005

UUTTA LUOMUSSA LAMPAILLE

LAMMAS-TÄHTI
280 LUOMU

LAMMAS-TÄHTI
LUOMU

**Uusi maittava
valkuaistiivistä luomulampaille**

**Uudistettu vahva ja
energiapitoinen luomutäysrehu**

Uusi rehu sisältää runsaasti valkuaista ja lampaan tarvitsemia kivennäis- ja hivenaineita sekä vitamiineja, eikä siihen ole lisätty kuparia. Tuote sopii erinomaisesti täydentämään tilan omaa luomuviljaa: lisäksi tarvikset vain vettä ja heinää tai säilörehua.

Uudistetun luomurehun energia tulee luomukaurasta ja -ohrasta. Valkuaislähteenä ovat luomuryypipuriste ja luomuhärkäpuru. Kivennäiset, vitamiinit ja hivenaineet on säädetty lampaan tarpeen mukaan.

- 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoina
- 4,5 mm:n raekoko
- energiaa 12,6 MJ/kgka
- raakavalkuaista 280 g/kgka

- 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoina
- 3 mm:n minirae
- energiaa 12,1 MJ/kgka
- raakavalkuaista 193 g/kgka

**KINNUSEN
TÄHTI
REHUT**

Murrontie 2
91600 Utajärvi
p. 08 514 4700
www.kinnusenmylly.fi

REHU-ÄSSÄ OY

- LAMMASKIVENNÄISIÄ myös luomutuotantoon hyväksytyt.
- NUOLUKIVET myös luomutuotantoon hyväksytyt.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY

PUH: 06 344 4433

FAX: 06 344 4432

email: rehuassa@rehuassa.fi

RETRONIK

lammaskalusteet

- pyöröpaalihäkit
- käsittelyaidat
- hoito-/eläinportit
- juomakupit + suojakaaret
- stopparit + rännityslaitteet
- ruokintakourut (muovi tai metalli)

ELÄINTEN HYVINVOINTIIN
Karitsointikarsinat, joihin sopivat
Heinärit ja Sangonpitimet

RETRONIK Ky

Raija 040 7022 162, Reino 050 521 0082

www.retronik.com

rareko105@gmail.com

ESA ANTAS

Keritsemiskoneiden huolto
Terien teroitus

Puh. 040 524 9629

Lyötiläntie 449, 47540 LYÖTILÄ

Tmi Janne Mäkeläinen

AESULAP KONEET,
TARVIKKEET,
TERIENTEROITUKSET
JA HUOLLOT

rantsi

Honkasaarentie 98,

32200 Loimaa

040 835 5233

makelainen@hotmail.com

OSTETAAN

karitsaa / lammasta ympäri Suomen

Hyvään hintaan!

Luomuhyväksyntä

puh. 010 229 1021, Orimattila

www.vainionteurastamo.fi

**Ostamme kaikenikäisiä lampaista ja vuohia
teuraaksi ympäri vuoden.**

Teurastus, lihanleikkuu
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy

Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA

Puh. 0400 884 335

lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

**Lammasta lautaselle,
karitsaa kaikkiin
keittiöihin**

Ostamme sekä
teemme rahtityötä.

Tilateurastamo Kouvola

www.muhniemenlahtivaja.fi

puh. 040 578 6317

**YHDESSÄ ENEMMÄN
TEURASVÄLITYS
KAUTTAMME
MEILTÄ MYÖS LAATUREHUJA**

POHJANMAAN LAMMASOSUUSKUNTA

TEURAAT: Hannele Ulvo puh. 050 9131 845

REHUT: Raimo Näsi puh. 0400 266 646

pohjanmaan.lammasosuuskunta@netikka.fi

Malattia ja harkintaa eläinostoihin

Eläntaudit leviävät tilalta toiselle todennäköisimmin elävien eläinten välityksellä. Tarttumisessa oleellisinta ovat eläinten turpakontaktit – pärskeet ja pisarat. Taudinaiheuttajat siirtyvät myös muissa eritteissä, sekä sonnassa että villassa, kuten orf-rupi. Muista tautiriskit aina eläimiä ostettaessa tai lainattaessa, näyttelykäynneillä ja yhteislaidunnuksessa.

Johanna Rautiainen

eläinlääketieteen lisensiaatti,
työskentelee Lammasmaailma Oy:n
asiantuntijaeläinlääkärinä.
info@lammasmaailma.fi

Miia Kontturi

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri, työskentelee Evirassa, Eläinten terveyden- ja lääkitysmisen yksikössä.
miia.kontturi@evira.fi

Eeva Mustonen

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri ELT, työskentelee Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen osastolla Mäntsälässä.
eeva.mustonen@helsinki.fi

Kotieläintiloilla tarvitaan uutta eläinainesta. Turvallisin tapasen hankkimiseen on keinosiemennys tai alkionsiirto. Aina tämä ei onnistu, vaan on hankittava eläviä eläimiä. Hankintojen yhteydessä käy läpi ostokatraan tautitilanne myyjän ja eläinlääkärin kanssa ennen ostopäätöstä ja selvitä ostokatraan kontaktit muihin katraisiin. Myyntitilalla ostettava eläin on yleensä kunnossa ja vaikuttaa terveeltä. Kuljetus ja uusi paikka stressaavat eläintä, laskevat sen vastustuskykyä ja mahdollinen piilevä sairaus puhkeaa vasta ostotilalla. Vaikka myyjä toimii vastuullisesti ja ajattelee myyvänsä terveen eläimen, se voi olla oireeton taudin kantaja.

Eristä uudet eläimet

Ostoeläimet kannattaa aina eristää ennen yhdistämistä omaan katraaseen. Eristystilan pitää sijaita eri rakennuksessa kuin muu katra ja siellä käytetään suojavaatteita ja -jalkineita joita ei käytetä muualla tilan töissä. Eristyksessä tarvittavat hoitovälineet, kuten ruoka- tai juoma-astiat ja lantakolat pidetään vain eristystilassa.

Ostoeläimet eristetään muusta katraasta 4–6 viikoksi. Samaan tilaan ostoeläinten kanssa laitetaan muutama oman katraan lammak, mieluiten nuori teuraslammak. Eristyksen aikana eläimiä ja mahdollisia taudinaiheuttajia tarkkaillaan. Jos uusi lammak kantaa oireettomana jotakin tarttuvaa tautia, johon katraalla ei ole vastustuskykyä, omat lampaat todennäköisesti sairas-tuvat ja saavat oireita tai päinvastoin. Tarvittaessa eristysajan voidaan tehdä päätös, ettei ostoeläintä oteta lainkaan katraaseen, vaan se palautetaan tai lopetetaan. Eristyksen jälkeen ostoeläimet aloittavat laidunnuksen tilan lampaiden jo käyttämillä laitumilla (*Ruuan sulatuskanavan sukkulamato tartuntojen hallinta lampoilla, Lammak ja Vuohi 1/2018*).

Eläinten hankinta täytyy miettiä ajoissa, jotta uudet eläimet voidaan yhdistää katraaseen mahdollisimman riskittömään aikaan. Esimerkiksi orf aiheuttaa eniten ongelmia karitsoimiskaudella. Hyvissä ajoissa ennen astutuskautta ostettu pessi saa rauhassa tottua tilan ruokintaan ja oloihin, ja se ehditään kunnostaa astutuskautta varten. Pessi täytyy tarkistaa huolellisesti kaksi kuukautta ennen astutusaikaa ja uudelleen astutusajan lähestyessä.

Riskit kasvavat elävien tuonneissa

Pieni määrä lampaita tai vuohia tuodaan Suomeen muista EU-maista lähes joka vuosi. Viralliset määräykset EU:n sisämarkkina-alueella koskevat vain muutamaa vakavaa eläintautia ja useimmat tuotantoa haittaavat ja taloudellisia tappioita aiheuttavat tartunnat, kuten tarttuvat sorkkasairaudet tai lääkkeille vastustuskykyiset loistartunnat, ovat täysin tuojan omalla vastuulla. Näiden tautiriskien kartoitus etukäteen on välttämätöntä,

Eristä ostoeläimet aina eri rakennukseen

- Jos ostat tai lainaat eläimiä, selvitä lähtökatraan tautitilanne
- Eristä ostoeläimet eri rakennukseen 4–6 viikon ajaksi. Laita joukkoon muutama oma teuraslammak
- Eristystilassa käytetään erillisiä suojavaatteita ja -jalkineita sekä muita hoitovälineitä
- Tarkkaile eläimiä ja mahdollisia oireita eristyksen aikana, tarvittaessa yhteys eläinlääkariin
- Yhdistä ostoeläimet katraaseen mahdollisimman riskittömään aikaan

jotta pahoilta taudinpurkauksilta välttäisiin ja Suomen eläintautitilanne pysyisi mahdollisimman hyvänä. Eläinten Terveys ETT ry on auttanut lampureita kartoittamaan tautiriskejä ja tuonit tulee tehdä ETT ry:n ohjeiden mukaisesti.

Tuontia koskevia vaatimuksia löytyy Eviron kotisivuilta (eläimet/tuonti ja vienti) sekä ETT:n kotisivuilta. Tuonteihin liittyy aina valvottu karanteeni, jonka aikana voidaan havaita mahdollinen piilevä eläintautitartunta ennen yhdistämistä kotimaiseen katraaseen.

Tautitilanne lähialueilla huonompi

Suomen eläintautitilanne on toistaiseksi pysynyt hyvänä. Orfin lisäksi Suomessa ei tietävästi esiinny sairauksia, joista eroon pääseminen on vaikeaa tai mahdotonta. Naapurimaissa tilanne on huolestuttavampi.

Eristä ostetut tai lainatut eläimet eri rakennukseen.

Esimerkiksi Ruotsissa ja Virossa esiintyy maedi-visnaa ja sorkkamätää usealla lammastilalla. Suomessa sorkkamätää ei toistaiseksi varmuudella ole todettu. Sorkkamätä on tarttuva tauti, joka aiheuttaa sorkan alueen kuolioisen tulehduksen ja vakavaa ontumista. Osa sairastuneista eläimistä syö etupolvien varassa. Maedi-visna on hitaasti etenevä virustauti, joka vaikuttaa lampaiden keuhkoihin. Vaikka karitsat eivät oireile, ne kasvavat heikommin. Aikuiset sairastuneet kiihtyvät ja laihtuvat. Sama virus voi tarttua vuohiin ja aiheuttaa niissä vakavan utaretulehduksen.

Kaseöosiä lymfadeniittia (CLA) esiintyy yleisesti Euroopassa ja harvinaisena Ruotsissa ja Norjassa. Bakteerin aiheuttama tauti aiheuttaa tyypillisesti paiseita imusolmukkeissa pään ja lavan alueella. Paiseet voivat levitä suun limakalvoille ja hengitysteihin. Kroonisille tapauksille on tyypillistä eläimen kuihtuminen. Tauti tarttuu turpa- tai verikontaktissa ja esimerkiksi kerintäkoneen välityksellä. Jos katraassa on CLA:ta, sieltä ei saa myydä eläimiä pitoon.

Lampaan virusperäiset keuhko-kasvaimet (OPA) ovat suuri ongelma Isossa Britanniassa. Kuten maedi-visnassa, oireet lampailla ilmenevät myöhään eli tauti voi levitä huomaamatta.

Brittien muistilistan vinkit resistenttien matokantojen välttämiseen:

- Tilalle saapuva ostoeläin pidetään karanteenissa karsinassa 24–48 tuntia, jotta madonmunat, jotka ovat jo ulosteessa, tipahtavat ulos saastuttamatta laidunta. Tätä karsinanpohjaa ei saa levittää laidunnettavalle alueelle.
- Tämän jälkeen lampaat hoidetaan kahdella eri valmisteella resistenttien kantojen tuhoamiseksi. Madotuksen jälkeen eläimet siirretään laitumelle, jossa on laidunnettu lampaita viimeisen 12 kuukauden aikana. Tällä laitumella ostolampaita pidetään vähintään kolme viikkoa, jolloin mahdolliset selvinneet madot eivät saastuta puhtaita laitumia ja ostolampaille "esitellään" tilan matokanta.

Koonnut: Kirsi Vertainen

Jaagsiekte-virus aiheuttaa keuhkotulehdusta ja -kasvaimia.

Monissa maissa kuten Ruotsissa ja Virossa on sisäloisia, joita meillä Suomessa ei tiettävästi vielä ole tai ne ovat lampailla harvinaisia. Näihin kuuluvat esimerkiksi iso maksamato ja lääkeaineille vastustuskykyiset, resistentit sukkulamatomat. Virossa esiintyy ikävää ulkoloista, lampaan täikärpäästä.

Muut eläinkontaktit

Märehtijöillä esiintyy useita tauteja, jotka voivat tarttua eläinlajista toiseen. Kannattaa muistaa, että ostetut naudat sekä alpakat ja laamat voivat aiheuttaa tautiriskin lampailla. Kää-

piövuohilla ja -lampailla on samoja tauteja kuin tuotantokatraissa, joten kontakteja näihin tulee välttää.

Ota yhteyttä eläinlääkäriin

Jos eristyksen aikana lampailla ilmenee mitä tahansa oireita, pyydä viipymättä eläinlääkäriä tarkastamaan eläimet. Eristyksen aikana eläimiltä on helppo ottaa tarvittavia näytteitä (veri, lanta, sierainlima, raape) ja antaa mahdollisia lääkityksiä. Näin toimien uusien eläintautien leviäminen katraaseen saadaan pysäytettyä.

SIEMENNYS on
turvallinen ja
hyvä tapa
uudistaa eläin-
ainesta!

KEINOSIEMENNYSTERVEISET LAMPUREILLE!

KUVA SARI MIKKONEN

Vaikka kesä on vasta aluillaan, olemme kovaa vauhtia menossa kohti syksyn astutusaikaa.

Varaudumme pässiasemalla pakastamalla aseman pässeistä annoksia syksyyn.

Tuontiannoksien etsintä on ollut kuumeisesti käynnissä koko talven. Tilannetta vaikeuttaa se, että Ruotsin pässiasema Oviex Sweden lopetti toimintansa. Ruotsista saamme kyllä annoksia toiselta asemalta ja meillä on varastoa.

PÄSSITARJONTA KAUELLE 2018

Texel

- Hollannin linjat NLE, DEP, NLB, NLD. Joitakin päsejä on tulossa myyntiin uusista linjoista syksyllä. Osan myymme syksyn Okra 2018 yhteydessä. Hyviä tuloksia on saatu päseistä Van Aken Soikal ja Van Aken Rocky.
- Englannin linjat tulevat tuontina ja kaudelle 2019 saamme päsejä myös asemalle. Uusia brittipäsejä etsimme syksyä varten.
- Blue texel -linjat NLO, NLM, NLN ovat saatavilla asemalta. Uusia blue-linjoja etsimme myös syksyn siemennyksiin tuontien osalta.

Dorset

- Varastossa kahta tuontipässiä ja asemalla Putkisaloon omistama Jim.

Suffolk

- Tällä hetkellä ei ole varastossa yhtään annosta. Tuonteina tuomme annoksia Englannista. Ranskasta saa laparoskooppista siementä.

Border Leicester

- Tuomme Englannista paria pässiä.

Gottlannin lammaset

- Varastossa annoksia ja tilamme lisää tarpeen mukaan. Nyt hyvä tilanne ja tiinehtyvyys oli hyvä. Annoksia voi varata.

Finnsheep

- Asemalla 80 linjaa kaksi Putkisaloon pässiä Melu ja Mahti

Lypsylampaasta saamme **Lacaune** annoksia Ranskasta. Ainoa huoli on se että lypsylampaan alkioiden ja shot in dark annosten saatavuus on huono. Lacune on rotu, jossa maito ja liha linja. **Itäfriisiläisen** saati on edelleen heikkoa mutta yritämme. Oviex Swedenin kaatuminen vaikeutti asiaa paljon. Alkioiden kysyntä on heikkoa. Huuhteluiden varaaminen Englannista on keino saada iso erä alkioita. Jos olet kiinnostunut lampaan ja vuohen alkioista, ota mahdollisimman pian yhteyttä meihin. Lampaiden siemennyskurssi pidetään taas syksyllä jos osallistujia on riittävästi.

gottlanninlammas

gottlanninlammas

blue texel

Hollannin linja

Englannin linja

OTA YHTEYTTÄ LAMPAIDEN- JA VUOHIEEN SIEMENNYSASIOISSA:

HH Embryo Oy

Mikko Ranta-Huitti 040 581 9616, mikko.ranta@huitinholstein.net
www.huitinholstein.net

Tuotosseurannasta hyötyä koko toimialan kehitykselle

Teksti **Milla Alanco-Ollqvist**

ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Erityisasiantuntija Lammas- ja vuohitilat

Ota talteen
tuotosseuranta-
tiedot
s. 21-32

Monipuolinen lammas pitää pintansa

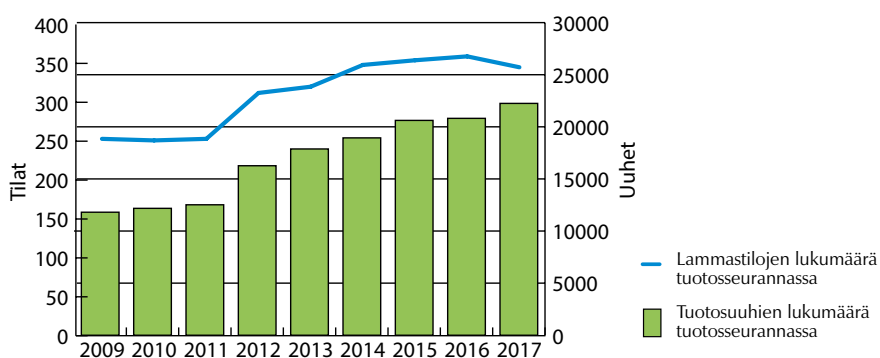
Lammastilojen tilarakenne on edelleen monipuolinen. Suurempien tilojen määrä on noussut viime vuosina, mikä kertoo tuotannon ammattimaisuudesta. Yhä useampi yritys on sellainen, jossa vähintään toinen omistajista saa palkkatuloja lammastaloudesta. Pienempiä tiloja on kuitenkin edelleen paljon, monipuolinen lammas tarjoaa mahdollisuuden keskittyä myös muihin tuotteisiin lihan ohella.

ProAgrian tuotosseuranta-asiakkaiden määrä on laskenut hieman edellisestä vuodesta, mutta uuhimäärä on jatkanut nousuaan. Tuotosseurantaan kuuluu noin kolmannes suomalaisista uuhista, mikä on hyvä taso kansainvälisessä vertailussa. Tilakohtainen uuhimäärä on noussut keskimäärin 65,6 uuehen. Katraskokotaulukoon on lisätty luokka yli 150 uuhia, joten jatkossa pystymme tarkemmin seuraamaan tilakoon kehitystä.

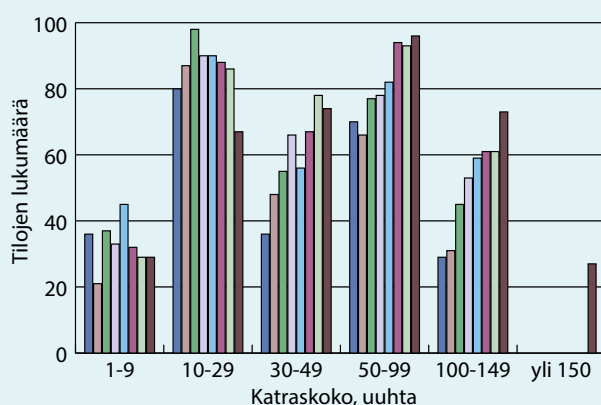
Taulukko 1. Tilojen luokittelu uuhimäärän mukaan

Uuhimäärä	Vuosi							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1–9	36	21	37	33	45	32	29	29
10–29	80	87	98	90	90	88	86	67
30–49	36	48	55	66	56	67	78	74
50–99	70	66	77	78	82	94	93	96
yli 100	29	31	45	53	59	61	61	73
yli 150 osuus								27
Yhteensä	253	251	312	320	332	342	347	339

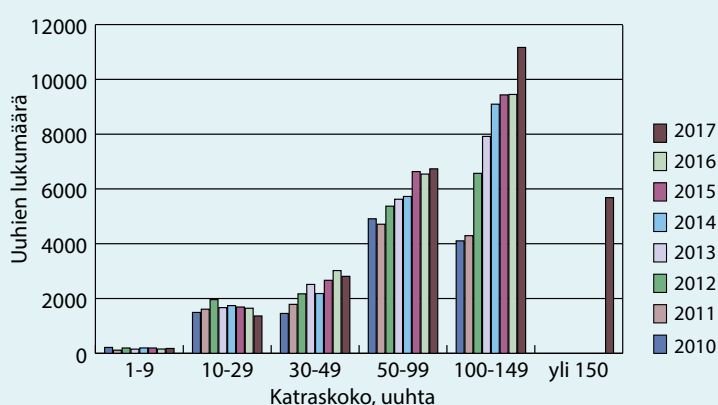
Uuhien ja lammastilojen lukumäärä tuotosseurannassa

Tilojen lukumäärä katraskoon mukaan

Uuhien lukumäärä yhteensä

Taulukko 2. ProAgria Keskusten yhteenveto vuodelta 2017

ProAgria Keskus	Uuhia tuotos- seurannassa, kpl	Kar. uuhia, kpl	Karit- sointi, lkm	Synt. kar., kpl	Eloon kar., kpl	6 vk paino, kg	Tuotos/ uuhi, kg	Tuotos/ kerta, kg
Vanhemmat uuhet								
1 Etelä-Suomi	4 914	3 848	3 939	2,36	2,15	15,79	33,10	32,78
2 Nylands Svenska Lbs	96	36	36	3,03	3,03	13,42	39,67	38,77
3 Länsi-Suomi	2 286	1 981	2 007	2,16	1,98	15,80	35,03	34,89
4 Finska Hushållningssällskapet	110	107	109	2,52	2,16	15,02	34,98	34,98
11 Etelä-Savo	1 249	1 072	1 087	2,33	2,14	17,17	34,27	34,24
12 Pohjois-Savo	814	820	841	2,38	2,14	16,29	33,66	33,51
13 Pohjois-Karjala	556	555	577	2,33	2,07	15,08	31,94	30,44
14 Keski Suomi	1 775	1 580	1 580	2,40	2,17	15,34	32,16	32,14
15 Etelä-Pohjanmaa	1 853	1 216	1 219	2,14	1,88	16,29	27,96	28,02
16 Österbottens Svenska Lbs.	1 646	1 546	1 561	2,13	1,96	17,78	36,06	35,88
17 Keski-Pohjanmaa	1 381	1 331	1 331	2,28	1,92	14,68	33,30	32,77
18 Oulu	1 680	1 717	1 723	2,17	1,91	13,76	31,20	31,20
19 Kainuu	384	373	373	2,21	1,75	15,07	26,56	26,56
20 Lappi	1 317	1 377	1 439	2,29	1,91	15,32	31,43	31,38
KOKO MAA	20 061	17 559	17 822	2,27	2,03	15,00	36,66	32,42
1-vuotiaat uuhet								
1 Etelä-Suomi	663	668	668	1,61	1,48	15,12	21,48	21,45
2 Nylands Svenska Lbs	10	9	9	2,89	2,89	11,87	33,01	33,01
3 Länsi-Suomi	171	164	164	1,51	1,34	14,84	22,96	22,82
4 Finska Hushållningssällskapet	23	24	24	2,08	1,88	14,81	31,41	31,41
11 Etelä-Savo	127	120	121	1,74	1,64	16,18	24,51	24,51
12 Pohjois-Savo	99	106	106	1,52	1,32	17,91	24,67	23,27
13 Pohjois-Karjala	46	46	48	1,50	1,50	13,80	21,91	21,44
14 Keski Suomi	191	189	189	1,77	1,62	14,61	21,90	21,73
15 Etelä-Pohjanmaa	183	136	137	1,60	1,38	18,69	21,84	21,84
16 Österbottens Svenska Lbs.	227	224	224	1,66	1,56	17,83	24,40	24,40
17 Keski-Pohjanmaa	124	94	94	1,60	1,38	14,15	24,31	24,31
18 Oulu	151	155	155	1,53	1,37	11,50	18,37	18,37
19 Kainuu	7	7	7	1,00	1,00	-	-	-
20 Lappi	165	168	168	1,93	1,61	13,73	25,47	25,18
KOKO MAA	2 187	2 110	2 114	1,65	1,49	14,59	25,71	22,83

Mitä mittaat, sitä voit parantaa

Tiloilla on paljon uuhia, joiden jälke-
läisiä ei punnita tai tietoja ei kirjata
tuotosrekisteriin. Punnitukset ovat
toistaiseksi tärkein mittari lammas-
tilalla. Punnitustuloksien perusteella
voidaan seurata muun muassa karit-
soiden kasvutavoitteiden toteutumista
ja säätää ruokintaa. Syksyllä punnit-
tavat aikuispainot kertovat rotukoh-
taisesta jalostuseläinten koosta, niiden
perusteella voidaan seurata jalostus-
trendejä. Jokaisella tilalla tulisi olla
käytössään vaaka.

Uuhimäärä

Tuotosuuhienmäärä nousi 1 443 uu-
hella, minkä ansiosta päästiin jälleen
kahden vuoden takaiseen yli 20 000
uuhien. Uuhimäärä pysyi korkeimpana
Etelä-Suomen alueella nousten hie-
man edellisestä vuodesta. Suurimmat
nousut olivat Länsi-Suomessa ja Keski-
Suomessa. Uuhimäärä laski Nylands
Svenska Lbs, Etelä-Savon, Etelä-Poh-
janmaan ja Lapin alueilla. Nuorissa uu-

hissa pysyttiin edellisvuoden tasolla,
Etelä-Suomen pysyessä kärjessä. Suu-
rimmat nousut olivat Etelä-Suomen ja
Lapin alueilla. Useilla alueilla nuoren
uuhien karitsointimäärät vähenivät.

Vuonuekoot

Uuhikohtainen karitsamäärä laski
hieman valtakunnallisesti, ollen van-
hemmilla uuhilla 2,27 ja nuorilla 1,49.
Korkeimman tuloksen säilytti Nylands
Svenska Lbs. huimalla tuloksella 3,03
karitsaa uuhia kohden. Toisella sijalla
pysyi Finska Hushållningss 2,52 karit-
salla. Myös nuorissa uuhissa Nylands
Svenska Lbs. oli kärjessä 2,89 karit-
salla.

Karitsapainot ja -tuotos

Karitsamäärän laskun myötä karitsat
olivat valtakunnallisesti keskimäärin
isompia kuin edellisvuonna 15,0 kg/
karitsa. Korkeimmat karitsatuotokset
17,78 löytyvät edelleen Pohjanmaa
(Österbottens Sve.) alueelta, missä

karitsapaino nousi hieman. Hyvänä
kakkosena on Etelä-Savo 17,17 kilolla.
Nuorten uuhien karitsapainossa Etelä-
Pohjanmaa nousi ykkössijalle 18,69 kg
karitsakohtaisella kuuden viikon pai-
nolla, pudottaen toiselle sijalle Poh-
jois-Savon 17,91 ja kolmantena Öster-
bottens Svenskan 17,83 kilolla.

Karitsatuotos kuvaa uuhien vuoden
aikana syntyneiden karitsoiden ikä-
korjattujen kuuden viikon painojen
summaa. Tuotokset ilmoitetaan kertaa
kohden ja myös vuodessa, joten kaksi
kertaa vuodessa karitsaivan uuhien
tuotos voi nousta todella korkeaksi.
Tihennettyä karitsointia käytetään
jonkin verran, mutta se ei ole kovin
yleistä. Finska Hush. säilytti viime vuo-
den ykköstilansa vaikkakin tulos laski
hieman, 39,67 kiloa/tuotosuuhia. Toi-
sena on 36,06 kilon tuloksella Poh-
janmaa. Nuorissa uuhissa Nylands
Svenka nousi ensimmäiselle sijalle
33,01 kilon tuotoksella.

Taulukko 3. Tuotospässien rotujakautuma tuotosseurannassa vuosina 2008–2017

Rotu	Pässejä, kpl									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Suomenlammas	550	538	575	350	303	364	376	382	370	364
Kainuunharmaa	0	0	0	73	73	106	110	89	75	76
Texel	98	83	97	71	57	78	103	108	98	117
Oxford down	24	31	32	35	29	43	47	43	42	43
Rygja	14	11	14	12	13	20	17	15	20	13
Dorset	10	9	8	15	15	14	19	17	15	16
Ahvenanmaan lammas	9	8	10	18	15	17	12	9	11	19
Ruotsalainen turkislammis	5	3	4	1	1	3	2	1	5	7
Suffolk					1	4	3	3	5	8
Itäfriisiläinen maitolammas									1	1
Dorper									3	1
Muu/eristeiset risteytykset	9	6	13	9	3	11	13	15	12	8
Yhteensä	719	689	753	584	510	660	702	682	657	673

Pässien määrä nousi jälleen

Siitokseen käytettyjen pässien nousi 16 pässillä, joka on hyvä suuntaus. Suurin nousu oli texel-rodulla, jonka pässimäärä oli korkein kymmeneen

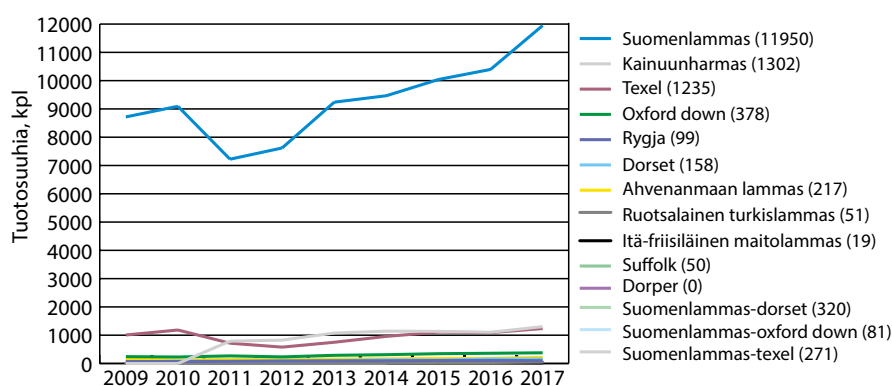
vuoteen. Osa tästä selittyy keinosiemennysten käytön lisääntymisellä. Pässimäärä nousi lähes kaikilla roduilla, mutta suomenlampaan, dorperin ja

rygjan määrät vähenivät. Harvinaisemmilla roduilla on välttämätöntä säilyttää useaa pässilinjaa, mikäli rodut aiotaan pitää puhtaana.

Karitsoineiden uuhien määrä

Suomenlammas on edelleen suosituin rotu 74 prosentin osuudellaan karitsoineista uuhista. Lähes kaikki muut rodut ovat lisääntyneet myös, vain rygja, dorset sekä itä-friisiläinen maitolammas ovat vähentyneet. Dorper-rodulla ei edelleenkään ole tuloksia tallennettuna tuotosseurantaan. Tulosten kirjautuminen edellyttää karitsointien tallentamista tuotosseurantaohjelmalla (WebLammas). Risteytysuuhista suosituin on edelleen suomenlammas-dorset -yhdistelmä.

Tuotosuuhien rotujakauma 2009–2017

Vuoden 2016 graafia korjattiin lehden ilmestymisen jälkeen ja viimeisin versio löytyy www.proagria.fi > toimiala > lammas > hittilistat 2016

Lampurin sähköiset kanavat

SLY:n verkkosivut lammasyhdistys.fi
Eläinvälityskanava lammasnetti.fi
Tietopankki lammaswiki.fi
Lammasneuvonta proagria.fi/lammas

 [Lammasyhdistys Facebookissa](#)

Uusi jäsenetu
suoramyynitiloille:
Yhteystiedot
suoramyynitiltään

Tiedustelut: Marjo Simpanen
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi puh. 044 973 7000

Tuotostuloksia kaivataan lisää

Puhdasrotuisten tuotosseuranta-uuhien karitsointi määrissä lisäystä tuli merkittävästi kainuunharmailla 198 kpl, suomenlampailla 198 kpl ja texelillä 145 kpl ja määrä väheni eniten ahvenanmaanlampailla 34 kpl. Kuitenkin tuotostietoja voisi tulla paljon enemmän suhteessa karitsoineiden määrään, 90 % paikkeille pääsivät dorset, itäfriisiläinen, suffolk ja oxford down-rodut.

Suomenlammas säilytti odotetusti kärkisijan sekä karitsoineiden uuhien, että tuotosuuhien määrässä. Suomenlampaan sikiävyys laski hieman viimevuoden tasosta ja ensimmäiseksi uuhikohtaisessa karitsalukumäärässä kiilasi Itä-friisiläinen maitolammas tuloksella 2,47 karitsaa uuhia kohden. Karitsatuotoksessa korkeimmalle pääsi myös itä-friisiläinen tuloksella 37,46 kg/ uuhi. Toisena viimevuoden ykkösen ruotsalainen turkislammasta mainiolla tuloksella 35,49 kg/uuhi.

Kuudenviikon painoissa eniten nousua oli dorsetilla 1,79 kg, joten se nousi ykköseksi 20,18 kg keskiarvolla. Aikuispainojen kärkeen nousi itä-friisiläinen 88 kg painolla, oxford down rodun jäädessä toiseksi 86,89 kg

tuloksella. Punnituksella pyritään seuraamaan aikuisten uuhien koon kehitystä. Tavoitteet määritellään rotukohtaisissa jalostusohjesäännöissä. Rotukohtaisia kantakirjaohjesääntöjä on uudistettu, ne löytyvät ProAgrian nettisivuilta.

Nuorissa uuhissa suomenlammas pysyi kärjessä syntyneiden karitsoiden

määrässä tuloksella 1,79 karitsaa uuhia kohden, vaikka tulos laski hieman viimevuotisesta. Kuitenkin ahvenanmaanlammas nousi eloonjääneiden karitsoiden määrässä kärkipaikalle 1,71 karitsalla. Parhaasta karitsatuotoksesta nuorissa uuhissa vastasi viimevuotiseen tapaan dorset 19,53 kilon karitsatuotoksella uuhia kohden.

Taulukko 4. Uuhien rotukeskiarvot

Rotu	Karitsoin. Uuhia, kpl	Tuotos- uuhia, kpl	Synt. kar.	Eloon kar.	Karitsa- tuotos, kg/ uuhi	6 vk paino, kg	Aikuis- paino, kg
Vanhemmat uuhet							
Ahvenanmaan lammas	217	49	2,20	2,15	25,61	11,60	68,06
Dorset	158	142	1,89	1,83	35,16	20,18	76,20
Ruotsalainen turkislammasta	51	10	1,88	1,88	35,49	19,12	-
Itä-friisiläinen maitolammas	19	18	2,47	2,26	37,46	17,05	88,00
Kainuunharmaa	1 302	579	2,30	2,10	30,53	13,76	61,08
Rygja	99	83	1,54	1,34	26,02	17,93	-
Suomenlammas	11 950	3 912	2,41	2,12	33,70	14,78	67,04
Texel	1 235	600	1,62	1,53	27,40	18,05	73,73
Suffolk	50	47	1,88	1,74	33,12	19,56	-
Oxford down	378	334	1,72	1,55	28,23	18,15	86,89
1-vuotiaat uuhet							
Ahvenanmaan lammas	14	0	1,71	1,71	-	-	-
Dorset	28	26	1,32	1,29	23,76	19,53	-
Kainuunharmaa	82	40	1,68	1,57	20,42	12,01	-
Suomenlammas	1 399	459	1,79	1,62	24,03	13,80	-
Texel	302	199	1,13	1,03	19,46	17,67	-
Oxford down	33	28	1,12	1,00	18,97	16,96	-

Teurastulokset ovat arvokasta tietoa

Nettopainokasvu on tärkeä mittari, koska se kuvaa kuinka monta grammaa lihaa karitsat ovat päivässä tuottaneet. Nettopainokasvu nousi hieman kasvatusajan pysyessä ennallaan 251

päivässä. Lyhyemmällä kasvatusajalla saadaan yleensä säästöä ruokinta-, rakennus- ja hoitokustannuksiin, mikä parantaa kannattavuutta. Teurasprosentti, joka lasketaan elopainosta suh-

teessa ruhopainoon, pysyi samalla tasolla kuin aikaisemmin. Liharoduilla teurasprosentti on yleensä korkeampi kuin alkuperäisroduilla.

Tallennettujen teurastulosten mää-

Taulukko 5. Teurastulokset

	Vuosi									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Karitsoita, kpl	4 454	5 767	6 061	3 227	4 122	4 598	5 255	6 915	6 063	6 898
Teuraspaino, kg	18	18,7	18,8	19	19,7	20,1	20,4	20,4	20,3	20,3
Teuras%	41	42	42	41	42	42	42	42	42	42
Kasvu-aika, pv	217	215	228	251	243	246	254	252	251	251
Nettopäiväkasvu, g	82	84	80	86	85	87	86	87	84	85
Teurasluokat (%)										
E	0	1	3	3	1	2	2	1	1	0
U	4	3	3	3	5	3	4	5	4	4
R	22	17	17	19	20	22	18	17	16	18
O	66	74	74	71	71	68	71	69	70	70
P	7	6	3	4	2	6	6	8	8	8
Rasvaluokat (%)										
1	8	6	7	7	5	6	4	5	5	3
2	56	58	58	55	59	51	58	26	51	49
3	29	29	28	34	30	35	30	33	33	35
4	5	6	5	4	5	8	7	5	8	11
5	1	0	1	0	1	1	2	0	2	2

rä on noin 16 % maassamme vuosittain teurastetuista koska tulokset eivät tule suoraan teurastamoilta. Teurasluokissa vallitsevin lihakkuusluokka on edelleen O, jota tulee 70 prosentille ruhoista. E-luokan määrä jäi alle yhden prosentin. Rasvaisuudessa 2-luokan saaneita on selkeästi eniten 49 %, vaikkakin luku laski hieman viime-

vuodesta. Rasvaisten ruhojen luokat 4 ja 5 määrä on noussut hieman, vähärasvaisen luokan 1 vähentyessä edelliseen vuoteen verrattuna. Rodusta riippuen tavoitteena pidetään yleensä alkuperäisroduilla O2-luokkaa ja liharoduilla E-R 2 -luokkia. Teuraspainotavoite, jota ohjaa teuraskaritsanlaatu-palkkio, on yleensä yli 18 kg.

Tuontiroduilla tavoite voi olla korkeampikin. Teurastamot pyrkivät ohjaamaan hinnoittelulla teuraiden laatua.

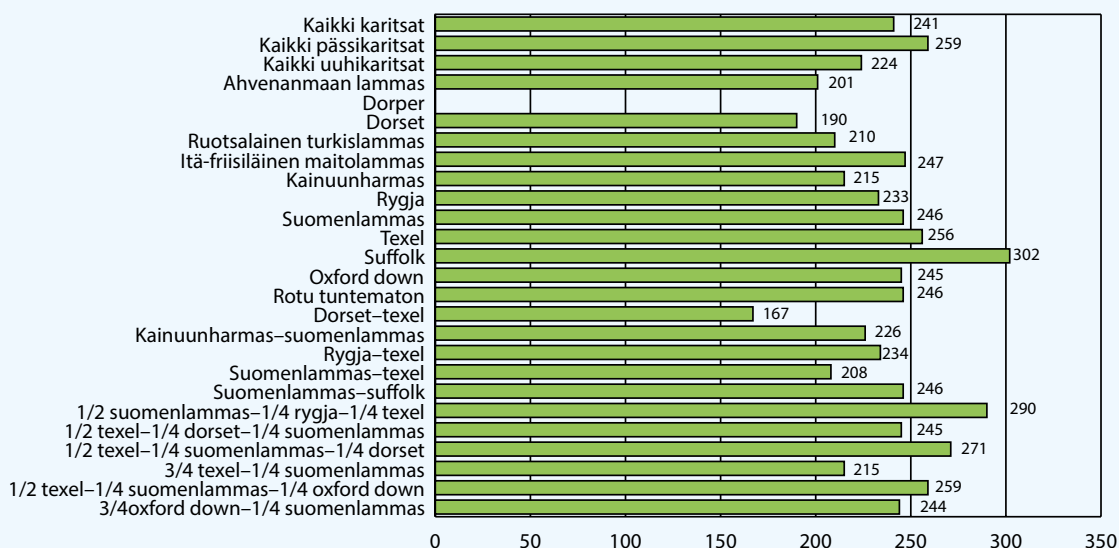
Virallisia teurasluokituksia valvoo Eviran toimeksiantona Foodwest. Tulokset ovat arvokasta tietoa ruokinnan ja eläinjalostuksen onnistumisesta.

Suffolk säilytti kärkipaikkansa – risteytysten suosio jatkaa kasvuaan

Kaikkien karitoiden keskimääräinen päiväkasvu pysyi viimevuotisella tasolla, pientä nousua on havaittavissa pässikaritoilla, kun taas laskua uuhikaritoilla. Suffolk piti kärkipaikkansa päiväkasvuissa 302 gramman päiväkasvulla. Toisena oli suomenlammas-rygja-texel -kolmiroturisteytykset 290 g päiväkasvutuloksella. Kolmannelle sijalle pääsi kolmiroturisteytys texel-oxford

down-suomenlammas 259 gramman päiväkasvulla. Päiväkasvutavoitteet ovat tilakohtaisia ja niihin voidaan vaikuttaa mm. rotuvalinnoilla ja ruokinnalla. Muita kasvun seurannan mittareita ovat elävän eläimen lihasen ultraäänimittaukset ja arvostelu, sekä teurastulokset.

Keskimääräiset päiväkasvut roduttain, g/vrk

Kiinnostuitko hittilistapässeistä?

Jalostusarvon ennusteilla eli BLUP-indekseillä maan parhaiksi rankatut pässit ja uuhet on listattu näillä sivuilla. Kiinnostuitko niiden suvuista? Tai haluaisitko ostaa hittilistapässin tai sen pojan?

Huippupässejä voi testiparittaa tilan uuhille **WebLampaan Sukutaulu-näytöllä**. Ohjelma näyttää sukusiitosasteiden lisäksi pässin tuotostiedot sekä sähköisen sukupuun.

Lisää huippupässejä ja -uuhia on tarjolla verkossa. Hittilistojen laajat versiot julkaistaan ProAgian sivuilla www.proagria.fi/lammastuotosseuranta. Linkki tuloksiin löytyy myös **Suomen Lammasyhdistyksen sivuilta Jalostus-osioista**. Uuhien ja pässien listoja ristiinlukemalla voi onnistua rätätöimään itselleen unelmayhdistelmän seuraavaksi isäpässiksi.

Kiinnostuitko lampaiden tuotosseurannasta tai tulostesi parantamisesta?

Ota yhteyttä ProAgrian lammassiantuntijoihin www.proagria.fi/asiantuntijat. Katso myös tämän lehden sivulta 27 ProAgrian lammass- ja vuohitiimin yhteystiedot.

Taulukko 6. Karitsapainojen ja kasvun parhaat (neljänneket ja 10 %)

Rotu	Kpl	Keskiarvo	Paras 25 % (alaraja)	Paras 10 % (alaraja)
3 päivän paino				
Kaikki karitsat	29 873	3,91	5,37	6,10
Kaikki pässikaritsat	14 643	4,01	5,52	6,25
Kaikki uuhikaritsat	15 230	3,81	5,23	5,92
Ahvenanmaan lammas	248	3,31	4,20	4,67
Dorset	174	5,56	6,89	7,44
Ruotsalainen turkislammis	29	4,37	5,60	6,18
Itä-früsiläinen maitolammis	23	5,54	6,83	7,43
Kainuunharmas	2 656	3,74	4,79	5,22
Rygja	98	5,18	6,30	6,70
Suomenlammis	19 961	3,61	4,78	5,31
Texel	2 213	5,17	6,56	7,20
Suffolk	84	5,64	7,19	7,89
Oxford down	615	5,21	6,78	7,47
Risteytys	183	4,71	6,41	6,97
Kuuden viikon paino				
Kaikki karitsat	17 559	14,87	19,77	21,94
Kaikki pässikaritsat	8 597	15,38	19,92	22,73
Kaikki uuhikaritsat	8 962	14,38	18,36	20,99
Ahvenanmaan lammas	117	11,51	14,32	15,51
Dorset	169	20,54	24,99	27,04
Ruotsalainen turkislammis	29	18,08	22,43	24,16
Itä-früsiläinen maitolammis	22	15,11	20,49	22,62
Kainuunharmas	1 739	13,33	17,16	18,90
Rygja	90	17,59	21,20	22,72
Suomenlammis	10 738	14,23	18,58	20,32
Texel	1 314	17,11	22,15	24,30
Suffolk	80	18,69	23,95	26,94
Oxford down	552	17,81	22,73	24,72
Risteytys	133	16,15	21,80	23,88
Neljän kuukauden paino				
Kaikki karitsat	18 741	33,3	42,9	46,6
Kaikki pässikaritsat	9 100	35,2	45,1	48,8
Kaikki uuhikaritsat	9 641	31,6	39,9	42,9
Ahvenanmaan lammas	98	27,5	34,3	36,6
Dorset	167	35,3	42,0	44,5
Ruotsalainen turkislammis	29	34,6	44,0	48,0
Itä-früsiläinen maitolammis	22	34,4	43,5	46,0
Kainuunharmas	1 890	30,2	38,8	42,3
Rygja	49	36,3	43,5	46,8
Suomenlammis	11 198	33,0	42,5	46,2
Texel	1 611	35,4	44,7	48,6
Suffolk	81	42,3	49,7	53,1
Oxford down	561	36,6	45,3	49,0
Risteytys	113	36,4	46,9	50,0
Kasvu				
Kaikki karitsat	15 050	241	331	365
Kaikki pässikaritsat	7353	259	352	385
Kaikki uuhikaritsat	7697	224	300	328
Ahvenanmaan lammas	98	201	274	303
Dorset	167	190	239	261
Ruotsalainen turkislammis	28	210	308	348
Itä-früsiläinen maitolammis	22	247	320	336
Kainuunharmas	1 516	215	304	339
Rygja	49	233	299	325
Suomenlammis	9 023	246	335	369
Texel	1 226	256	343	375
Suffolk	79	302	374	409
Oxford down	514	245	327	354
Rotu tuntematon	101	246	335	357
Dorset–texel	24	167	307	327
Kainuunharmas–suomenlammis	23	226	292	311
Rygja–texel	19	234	313	355
Suomenlammis–texel	394	208	303	339
Suomenlammis–suffolk	24	246	328	353
1/2 suomenlammis–1/4 rygja–1/4 texel	29	290	329	339
1/2 texel–1/4 dorset–1/4 suomenlammis	489	245	322	351
1/2 texel–1/4 suomenlammis–1/4 dorset	15	271	343	365
3/4 texel–1/4 suomenlammis	269	215	311	346
1/2 texel–1/4 suomenlammis–1/4 oxford down	61	259	325	355
3/4 oxford down–1/4 suomenlammis	26	244	321	353

Punnitukset kiinnostavat entistä enemmän

Tallennettujen karitsapainojen määrä lisääntyi viimevuodesta. Karitsoiden syntymäpainoissa korkein keskiarvo siirtyi itä-friisiläiseltä maitolampaalta dorsetille tuloksella 5,56. Korkeimmasta painosta vastasi tällä kertaa suffolk. Tavoitepainoina voitaneen pitää alkuperäisroduilla 3–5 kg ja liharoduilla 4–6 kiloa riippuen uuhien koosta. Kuudenviikonpainoissa dorset palasi parinvuoden takaiselle ykköspaikalle tuloksella 20,54. Neljän kuukauden painoissa suffolk säilytti ykköspaikkansa huimilla tuloksilla 42,3–49,7–53,1 kg.

Punnitukset ovat tärkein mittari niin jalostuksessa kuin ruokinnanseurannassa. Tilastoihin on julkaistu ne, joiden määrät ovat isoimmat, ja jotka ovat vakiintuneet suomalaisen lammas tuotantoon. Kolmenpäivän paino kuvaa hyvin uuhien ruokinnan onnistumista tiineyden lopulla. Karitsan sopiva koko antaa hyvät edellytykset karitsointien onnistumiseen ja myös karitsan alkukasvatukseen. Kuudenviikonpainolla (42 pv) mitataan uuhien maidontuotantoa ja karitsan alkukasvatuksen onnistumista. Neljän kuukauden paino (120 pv) mittaa karitsoiden kasvukykyä ja ruokinnan onnistumista. Parhaat karitsat lähtevät teuraaksi tämän punnituksen jälkeen tilakohtaisista tavoitteista ja rotuvalinnoista riippuen. Yleensä jalostuseläinvalinnat tehdään myös 4 kuukauden punnituksen yhteydessä 90–150 pvä. Punnitusvälillä tehdyt painot korjataan laskennallisesti (ohjelman kaavalla) vertailukelpoisiksi tuloksiksi.

Tilakohtaisten tuotostietojen mukaan parhaat tilat palkitaan katras-kokoluokittain aina Valtakunnallisten Lammaspäivien yhteydessä syksyllä.

PROAGRIAN LAMMAS- JA VUOHITIIMI

Sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

Toimistojen yhteystiedot: www.proagria.fi

UUSIMAA, PIRKANMAA, VARSINAIS-SUOMI, SATAKUNTA JA HÄME SEKÄ KYMENLAAKSO JA ETELÄ-KARJALA

E = Etelä-Karjala, H = Häme, K = Kymenlaakso, P = Pirkanmaa, U = Uusimaa

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Kaie Ahlskog, p. 0400 731 811, *Marja Jalo-Ryynänen*, p. 040 572 8387

tallennukset ja todistukset: *Merja Hietamäki*, p. 050 345 5449

TALOUSASIAANTUNTIJAT

Etelä-Suomi: *Anna Turunen*, p. 040 595 7543

Länsi-Suomi: *Elina Heliander*, p. 043 825 1223

INVESTOINTIPALVELUN YHTEYSHENKILÖT

Etelä-Suomi: *Osmo Piekkari*, p. 040 709 2471 (H), *Jarmo Keskinen*, p. 0400 461 712 (U),

Tatu Rantanen, p. 040 595 1421 (K), *Juha Tynkkynen*, p. 0400 358 667 (E),

Katri Myry, p. 050 518 4611 (P)

Länsi-Suomi: *Seppo Jokiniemi*, p. 050 66 471

NURMENTUOTANNON ASIAANTUNTIJAT

Etelä-Suomi: *Asko Laapas*, p. 040 721 9991 (E, K), *Tuomas Granni*, p. 0400 859 339 (H),

Esko Havumäki, p. 040 742 4981 (P), *Henna Aapro*, p. 043 824 9400 (H, K, U),

Ville Alitalo, p. 040 148 8996 (H, U)

Länsi-Suomi: *Anu Ellä*, p. 040 180 1260, *Riikka Mäkilä*, p. 040 180 1560

ETELÄ- JA POHJOIS-SAVO, POHJOIS-KARJALA

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Sari Heltelä, p. 040 593 7528, *Jarmo Piiparinen*, p. 040 678 4212

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Etelä-Savo: RUOKINNAN SUUNNITTELU *Niina Saastamoinen*, p. 040 735 9912,

NURMI *Anna-Maria Kokkonen*, p. 043 825 5371, **TALOUS** *Vuokko Ahonen*, p. 040 524 9945

Pohjois-Savo: **TALOUS** *Tuomo Rissanen*, p. 040 563 8749

ETELÄ- JA KESKI-POHJANMAA, KESKI-SUOMI, ÖSTERBOTTENS SVENSKA LANTBRUKSSÄLLSKAP

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Sini Sillanpää, p. 043 825 0526, *Milla Alanco-Ollqvist* p. 040 706 0558

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Keski-Pohjanmaa: **TALOUS** *Teemu Kinnunen*, p. 040 534 2166,

NURMI *Sari Harju*, p. 040 523 4114, **LUOMU** *Jari Tikkanen*, p. 0400 162 147

Keski-Suomi: **TALOUS** *Hannu Laitinen*, p. 0400 321 907,

NURMI *Juhani Peltola*, p. 043 826 9719

Österbotten: **TALOUS** *Tor-Erik Asplund*, p. 050 386 5922

Etelä-Pohjanmaa: **TALOUS** *Marjut Viitasalo*, p. 040 353 0227,

LUOMU *Essi Tarsia*, p. 043 826 6769, **NURMI** *Sari Vallinovi*, p. 040 076 4217

OULU, KAINUU JA LAPPI

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Lappi: *Johanna Alamikkotervo*, p. 043 827 1443

Oulu ja Kainuu: *Heini Rautiola* (äitiyslomalla), sijaisena *Milla Sirviö*, p. 043 827 2999

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Pohjois-Pohjanmaa: **LUOMU** *Anna-Leena Vierimaa*, p. 0400 138 733,

NURMI *Jari Vierimaa*, p. 043 826 6492, **TALOUS** *Esko Viitala*, p. 0400 286 033

Kainuu: **TALOUS** *Tarja Poikela*, p. 0400 386 274

Lappi: **TALOUS** *Pekka Kummala*, p. 0400 260 103

ÅLAND

Ålands Hushållningssällskap, p./tel 018 329 644 tai/eller

0457 526 7304, *Kerstin Lundberg*, kerstin.lundberg@landsbygd.ax

Föreningen Ålandsfåret r.f. (ahvenanmaanlammasta koskevat asiat) *Majja Häggblom*, majja.h@majjas.ax, p./tel 040 742 8967

7a. Parhaat pässit roduittain kasvuindeksin mukaan (jälkeläisiä vähintään 20 kpl)

Sijoitus	Jalostaja	Käyttötila vuonna 2017	EU-tunnus	Isä-linja	Nimi	Synt. aika	Kasvu-indeksi	4 kk jälk. lkm
SUOMENLAMMAS								
1.	Dahlin Lisbet ja John	Ingo Henrik ja Ulvo Hannele	FI000025122968	3	Pentti	2011	143	57
2.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Rahkala Sanna	FI000025088702	6	Rantamaan Alvari	2010	142	110
3.	Pelson vankila	Pelson vankila	FI000025019630	34	Pelson Rölli	2010	135	60
4.	Ingo Henrik ja Ulvo Hannele	Lääkkö Erkki ja Ritva	-	17	Lille Skutt	2005	132	319
5.	Ingo Henrik ja Ulvo Hannele	Hytönen Liisa	FI000025245024	14	Ingon Nalle	2012	130	24
6.	Ingo Henrik ja Ulvo Hannele	Ingo Henrik ja Ulvo Hannele	FI000025463074	3	Ingon Bob	2014	129	30
7.	Alamikkotervo Ari ja Johanna	Hyväluoma Sami	FI000025328408	19	Vanhalan Lassie	2014	125	92
7.	Viitasaari Raimo	Pelson vankila	FI000020005635	34	Tölmän Pluto	2006	125	92
7.	Mustakangas Vesa	Kailanen Sari	FI000025596406	19	19. Peltomaan Maksimus	2015	125	28
10.	Laine Peppi	Laine Peppi	FI000025193146	7	Kurt	2011	124	233
10.	Mattila Aarre	Vesa Rita	FI000025290887	7	Arteen poika	2012	124	222
10.	Havia Simo	Sorakari Essi ja Aittola Antti	FI000025334297	21	Järvenpään Mara	2013	124	119
10.	Jalonen Anni	Kajander Tony ja Kati	FI000025471665	45	Anni-pässi	2014	124	89
10.	Manninen Riikka	Soini Matti	FI000025453777	44	Siirtolan Lalleri	2014	124	42
KAINUUNHARMAS								
1.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025292669	P	Grammari	2013	133	26
2.	Keränen Sirpa ja Esa	Leppänen Helinä	FI000020052586	I.	Jokirannan Cesar	2012	130	97
3.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025593178	R	Noittaan Ilkka	2015	128	45
4.	Lehtonen Tero ja Sirpa	Lehtonen Tero ja Sirpa	FI000025492696	-	L Lammastarhan Ville	2014	126	48
5.	Syrjälä Tatu	Virranniemi Silja	FI000025262270	A	A.Kupsalan Vitonen	2012	124	115
6.	Männistö Paula	Männistö Paula	FI000025439633	L	LP21	2014	122	29
7.	Polso Eero ja Kaija	Mäkelä Maarit	FI000020045108	P	P.Pekka	2012	120	86
8.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025461475	A	Noittaan Älinä	2014	119	26
9.	Luukkonen Mika oy	Helasmo Jonna	FI000025297957	P.	P. Laurilan Mustafa	2013	117	124
9.	Hokkanen Terhi	Niemeläinen Pekka	FI000025642580	A	A.Aholan Riippu	2016	117	36
TEXEL								
1.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025188675	DK	TÄPLÄ Roope	2012	140	56
2.	Kovala Urpo	Nylund Timo	FI000025297299	DB	BÖRJE	2012	128	250
2.	Mikkonen Sarita	Hiiipakka Pekka	FI000025593670	UKR	Suosaaren Robert	2016	128	53
4.	Pohjasenaho Rauno ja Arja	Lundgren Kati	FI000025666994	DAF	Danny	2015	124	28
5.	Kiiski Paula	Näykki Lasse	FI000025471398	DJ	Osmo Prellu	2014	122	102
6.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025267933	DK	Jätti CO	2013	121	50
7.	Mikkonen Sarita	Kuusoja Tuukka	FI000025350907	DAF	Suosaaren Frans	2014	120	116
7.	Ahola Veli	Harju Tuomo	FI000025479111	DB	AHMED	2015	120	33
9.	Sipilä Kalle ja Mirkku	Sipilä Kalle ja Mirkku	FI000025450030	DK	KODA	2013	119	54
10.	Mikkonen Sarita	Mikkonen Sarita	FI000025593619	UKR	Suosaaren Real Deal	2015	118	21
OXFORD DOWN								
1.	Sirola Outi	Sirola Outi	DK002338502385	R	Sirolan Rudolf	2014	136	66
2.	Nylund Timo	Nylund Timo	FI000025317664	A	Arman	2013	127	20
3.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025259914	A1	NADAV	2012	125	20
4.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000002368326	B1	LEXUS	2011	124	33
5.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025501035	N	Sirolan Nooa	2014	117	26
6.	Sirola Outi	Summanen Asko	FI000025501036	N	Sirolan Nathan	2014	116	33
7.	Sirola Outi	Enberg Hannele	FI000025501062	N	NINJA	2014	115	30
8.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000002367453	CI	JACK	2009	113	27
9.	Sirola Outi	Helttunen Saija	FI000025346820	M	Sirolan Max	2013	111	56
9.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025501127	G	Gerald	2015	111	26
AHVENANMAANLAMMAS								
1.	Lindberg Antonia	Sikka Katja	FI000002374284	4	Alfred	2012	111	29
2.	Schutten Mia	Sikka Katja	FI000000235370	1	Isor	2004	109	62
3.	Launo Mikko ja Toivonen Nina	Launo Mikko ja Toivonen Nina	FI000025014934	4	Yrjö	2010	107	48
3.	Juhola Jari	Silokangas Kaarlo	FI000025256023	8	Ali-Unkin Konrad	2013	107	40
5.	Sikka Katja	Sipilä Kalle ja Mirkku	FI000025327222	2	Dino	2013	103	41
6.	Juhola Jari	Aholaidan tila	FI000020056265	5	Ali-Unkin Frederik	2013	100	41
DORSET								
1.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500617	U	UH.Liru	2014	120	99
2.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500528	F	FN.Lancelot	2014	115	25
3.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500564	B	BA.Lennart	2014	114	30
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025525572	A	AA.Laika	2014	107	75
5.	Westersträhle Mikael	Laine Peppi	FI000025105687	AU	Harald	2010	106	248
5.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025718849	H	HE. Nero	2016	106	30
7.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025105665	A	AU.Hercules	2010	103	26
8.	Westersträhle Mikael	Pesonen Helena	FI000025349698	N	NA. Kilpo	2013	102	34
RYGJA								
1.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025144661	DD	Daniel	2012	108	25
2.	Fredin Viola ja Kalevi	Äijälä Hanna ja Virtanen Jouni	FI000025276697	C	Eben	2012	106	57
3.	Fredin Viola ja Kalevi	Nylund Timo	FI000002628244	C	Mooses	2009	105	42
4.	Fredin Viola ja Kalevi	Kovala Urpo	FI000002628011	B	Haribo	2009	102	33

7b. Parhaat uuhet roduittain kasvuindeksin mukaan

Sijointus	Jalostaja	Käyttötila vuonna 2017	EU-tunnus	Isä-linja	Nimi	Synt.aika	Kasvu-indeksi	4 kk jälk. lkm
SUOMENLAMMAS								
1.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000001014066	6	-	2009	147	5
2.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000020052283	18	-	2012	143	2
3.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249148	12	-	2011	141	5
3.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249147	12	-	2011	141	9
5.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249177	12	-	2011	140	1
5.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249121	6	-	2011	140	11
7.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249116	12	-	2011	138	7
7.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249091	12	-	2011	138	8
7.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249173	12	-	2011	138	9
10.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000020052190	18	-	2012	137	6
10.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249175	12	-	2011	137	7
10.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000001013902	6	-	2008	137	7
10.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249117	12	-	2011	137	7
10.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249092	12	-	2011	137	9
KAINUUNHARMAS								
1.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025499433	P	Ämena	2014	144	3
2.	Virranniemi Silja	Virranniemi Silja	FI000025320920	A	Johonan Anniina	2013	129	9
3.	Helasmo Jonna	Helasmo Jonna	FI000025530403	P	Pietilän Makeainen	2015	128	2
4.	Koivula Risto ja Joki-Kouhia Marjo	Koivula Risto ja Joki-Kouhia Marjo	FI000025586266	P	Kiviniemen Pihla	2015	127	4
4.	Niemeläinen Pekka	Niemeläinen Pekka	FI000025518168	R	Niemelän R. Eila	2015	127	5
6.	Jaakola Sari	Jaakola Sari	FI000025566320	T	T. Mammutti	2015	126	1
6.	Jaakola Sari	Jaakola Sari	FI000025306726	T	T. Jalovilla	2012	126	4
6.	Neuvonen Kati	Mäkelä Maarit	FI000025205842	T	T. Tuuli	2012	126	5
6.	Virranniemi Silja	Virranniemi Silja	FI000025504382	A	Johonan Cute	2015	126	6
10.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025593355	I.	Imelä	2016	125	2
TEXEL								
1.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025483231	J	-	2014	143	1
2.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025483226	J	-	2014	138	4
2.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025119573	DK	-	2011	138	8
4.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025188836	DK	-	2012	137	7
5.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000000151355	L	-	2006	136	9
6.	Ollqvist Christer	HH Embryo Oy	FI000025335915	J	Ollqvist Birgitta	2014	135	1
7.	Ollqvist Christer	Kohmo Hannu	FI000025483225	J	LILLO	2014	130	3
8.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025335879	DK	-	2013	129	3
8.	Dahlin Lisbet ja John	Dahlin Lisbet ja John	FI000025336444	J	-	2015	129	5
10.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025188849	DK	-	2012	128	7
OXFORD DOWN								
1.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000002365426	A2	JASMIN	2009	124	11
2.	Sirola Outi	Hankilanoja Juha	FI000025501076	N	Nadia	2014	123	3
3.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025501116	Mc	-	2015	122	1
4.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025464494	A1	REA	2016	121	1
5.	Hankilanoja Juha	Hankilanoja Juha	FI000025576862	M	Hankilan Maru	2016	119	1
5.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025259770	CI	MABEL	2012	119	5
5.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025028041	C	Laila	2009	119	9
8.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025501211	Gf	-	2015	117	2
8.	Sirola Outi	Rosvall Heli	FI000025292912	F	Sirolan Filippa	2012	117	8
8.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000000697044	D	Ilta	2006	117	10
AHVENANMAANLAMMAS								
1.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025193563	1	Ibabe b	2011	134	5
2.	Launo Mikko ja Toivonen Nina	Launo M. ja Toivonen N.	FI000025103343	-	Ketzia	2010	128	5
3.	Launo Mikko ja Toivonen Nina	Launo M. ja Toivonen N.	FI000025210158	7	Selma	2011	127	3
4.	Hägglom Maija och Jan	Sikka Katja	FI000000374244	-	Jutta	2006	124	3
4.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025070782	1	lines b	2011	124	7
6.	Sikka Katja	Silokangas Kaarlo	FI000025268241	1	Elena	2012	122	4
7.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025327268	2	Keluna d	2013	121	2
7.	Nieminen-Luotola Eeva-Marja	Nieminen-Luotola E-M	FI000025544045	4	Vanilja	2014	121	4
9.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025095534	-	H b	2010	120	1
9.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025095543	1	Hjördis b	2010	120	2
9.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025327243	2	Karma d	2013	120	3
9.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025042656	4	Aholaidan HILLA	2013	120	6
DORSET								
1.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574897	F	FA. Helmin tytär	2015	120	4
1.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025105575	A	AN.Helmi	2010	120	7
3.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500674	B	Lilian	2014	116	4
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574855	B	BF. litan tytär	2015	114	3
5.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025349800	U	UF.Karan	2013	113	5
6.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574877	F	FA.	2015	112	1
6.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574837	F	FA. Hilman tytär	2015	112	3
6.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574811	F	FA.Hiljan tytär	2015	112	4
9.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500673	B	Leonore	2014	111	2
9.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574892	F	FA.	2015	111	3
9.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574810	F	FA. Malla	2015	111	3
9.	Westersträhle Mikael	Pesonen Helena	FI000025349878	F	FA.Kate	2013	111	4
9.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025349799	U	UF.Kiki	2013	111	6

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle rygjan tiedoilla.

7b. Parhaat uuhet roduittain kasvuindeksin mukaan, jatkuu ed. sivulta

RYGJA								
1.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025297320	F	-	2013	122	4
2.	Fredin Viola ja Kalevi	Äijälä H. ja Virtanen J.	FI000025276708	B	Hilja	2012	112	7
3.	Äijälä Hanna ja Virtanen Jouni	Äijälä H. ja Virtanen J.	FI000025346513	C	Lumous	2014	110	4
4.	Nylund Timo	Nylund Timo	FI000025530553	DD	Paula	2014	109	2
4.	Äijälä Hanna ja Virtanen Jouni	Äijälä H. ja Virtanen J.	FI000025346518	C	Liitu	2014	109	4
4.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025144636	DD	Lone	2011	109	6
7.	Äijälä Hanna ja Virtanen Jouni	Äijälä H. ja Virtanen J.	FI000025585760	C	Mulberry	2015	108	1
8.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025453677	C	-	2014	107	1
8.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025297328	F	-	2013	107	1
8.	Nylund Timo	Nylund Timo	FI000025317677	DD	Dooris	2013	107	6

Taulukko 8a. Parhaat pässit roduittain lihantuotantoindeksin (väh. 100) mukaan (väh. 20 jälk.)

Sijoitus	Jalostaja	Käyttötila vuonna 2017	EU-tunnus	Isä-linja	Nimi	Synt. aika	Indeksit			Jälk. lkm
							Lihan-tuo-tanto	Lihak-kuus	Elävä-EU-ROP	
SUOMENLAMMAS										
1.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Rahkala Sanna	FI000025088702	6	Rantamaan Alvari	2010	135	102	104	30
2.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Alamikkotervo A. ja J.	FI000025675472	64	Rantamaan Söpoliini	2016	128	117	125	28
3.	Helsingin Kaupunki	Männistö Paula	FI000025289234	21	Pikku Pässä	2012	127	115	110	44
4.	Heltelä Sari	Väinölä Päivi	FI000025239857	43	ASKOLAN JYSKY	2012	123	109	106	134
4.	Väinölä Päivi	Väinölä Päivi	FI000025319016	43	Kookos	2014	123	116	105	28
6.	Manninen Riikka	Soini Matti	FI000025453777	44	Siirtolan Lalleri	2014	122	105	103	30
7.	Hukkanen Sakari ja Mari	Suhonen Laura	FI000025104293	6	Valle	2011	121	115	116	106
8.	Lahtinen Sofia ja Lahti Juho	Lammastila Harjuri Oy	FI000025309766	7	Ala-Uotilan Hessu	2013	120	105	79	100
8.	Ingo Henrik ja Ulvo Hannele	Ingo Henrik ja Ulvo Hannele	FI000025612286	21	Ingon Tyson	2015	120	114	107	50
10.	Jaatinen Marjatta	Helasmo Jonna	FI000025171217	1	Kylmälammin Jaatinen	2012	119	116	116	33
10.	Ingo Henrik ja Ulvo Hannele	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025245009	14	Ingon Mika	2012	119	109	92	23
KAINUUNHÄRMÄS										
1.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025593178	R	Noittaan Ilkka	2015	121	98	103	45
2.	Pelson vankila	Lohva Niina	FI000025498151	T	Pelson Näkki	2014	120	117	111	76
2.	Polso Eero ja Kaija	Mäkelä Maarit	FI000020045108	P	P. Pekka	2012	120	104	102	68
4.	Keränen Sirpa ja Esa	Jaakola Sari	FI000025136101	T	Arvilan Tuhti	2010	119	110	113	209
5.	Luukkonen Mika oy	Helasmo Jonna	FI000025297957	P.	P. Laurilan Mustafa	2013	118	102	101	36
5.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025703022	A	Jazz	2016	118	130	123	25
7.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025292669	P	Grammari	2013	117	87	92	26
8.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025253368	T	Uunijuusto	2012	116	111	102	31
9.	Pelson vankila	Jaakola Sari	FI000002267825	A	A.Pelson Antti	2009	114	107	108	200
10.	Hokkanen Terhi	Iso-Junno Hannu, Pirjo	FI000025611930	R	Aholan Rasseli	2015	113	98	116	62
10.	Lohva Niina	Hokkanen Terhi	FI000025543929	A	Lahtelan Esso	2015	113	116	123	42
TEXEL										
1.	Mikkonen Sarita	Ollqvist Christer	FI000025200640	DB	Playboy	2012	127	128	108	98
2.	Ahola Veli	Harju Tuomo	FI000025479111	DB	AHMED	2015	125	113	102	21
3.	Leinonen Lauri	Airaksinen Helena ja Joni	FI000025554484	DS	DS. Game of Scandic	2014	121	120	112	26
4.	Kiiski Paula	Ollqvist Christer	FI000025471408	UKR	Onslow Prellu	2014	118	111	98	68
4.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025267933	DK	Jätti CO	2013	118	106	101	44
6.	Pohjasenaho Rauno ja Arja	Lundgren Kati	FI000025666994	DAF	Danny	2015	115	98	92	27
7.	Kiiski Paula	Näykki Lasse	FI000020045407	DBV	Masa Prellu	2012	113	125	111	32
7.	Mikkonen Sarita	Äijälä H. ja Virtanen J.	FI000025350880	DAF	Suosaaren Thor	2013	113	132	119	23
9.	Mikkonen Sarita	Sihvonen K. ja Syrjälä H-P	FI000025593627	UKR	Suosaaren Big Ben	2015	112	109	108	71
9.	ei tuotosseurantatila	Kiiski Paula	DK008485500668	DB	Danske Bank	2006	112	124	112	42
OXFORD DOWN										
1.	Sirola Outi	Sirola Outi	DK002338502385	R	Sirolan Rudolf	2014	141	122	108	68
2.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025501035	N	Sirolan Nooa	2014	129	124	118	26
3.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025259914	A1	NADAV	2012	127	111	101	20
4.	Sirola Outi	Vikström Heli	FI000025346838	B	Boy	2013	124	128	102	89
5.	Sirola Outi	Summanen Asko	FI000025501036	N	Sirolan Nathan	2014	122	115	116	21
6.	Enberg Hannele	Hankilanoja Juha	FI000025464366	F	PRINCE	2015	116	113	105	31
6.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025259946	F	NASIR	2013	116	115	111	24
8.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025501127	G	Gerald	2015	115	110	106	25
9.	Sirola Outi	Enberg Hannele	FI000025501062	N	NINJA	2014	114	106	124	30
10.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000002368326	B1	LEXUS	2011	113	93	82	34
DORSET										
1.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025718849	H	HF. Nero	2016	126	126	121	30
2.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500564	B	BA. Lennart	2014	116	97	87	30
3.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025105665	A	AU. Hercules	2010	115	109	98	26
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500528	F	FN. Lancelot	2014	113	98	100	24
5.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574764	B	BN. MARS	2015	110	105	95	38
6.	Westersträhle Mikael	Pesonen Helena	FI000025500563	H	HA. Lalli	2014	106	105	104	22
7.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500617	U	UH. Liru	2014	105	77	81	46
8.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025261193	U	UU. Jari	2012	104	101	81	76
8.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500557	H	HU. Ludwig	2014	104	114	99	50
10.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025261197	A	AF. Jazz	2012	102	102	98	45
RYGJA										
1.	Fredin Viola ja Kalevi	Kovala Urpo	FI000025197201	A	BOND	2011	115	115	112	21
2.	Fredin Viola ja Kalevi	Äijälä H. ja Virtanen J.	FI000025276697	C	Eben	2012	112	103	95	54
AHVENANMAANLAMMAS										
1.	Stenberg Harri	Aholaidan tila	FI000025559743	7	Pohjolan Ilkka	2015	106	122	126	30

8b. Parhaat uuhet roduittain lihantuotantoindeksin (väh. 100) mukaan (väh. 20 jälk.)

Sijoitus	Jalostaja	Käyttötila v. 2015	EU-tunnus	Isä-linja	Nimi	Synt. aika	Indeksit			Jälk. lkm
							Lihan-tuotanto	Lihak-kuus	Elävä-EUROP	
SUOMENLAMMAS										
1.	Alamikkotervo Ari ja Johanna	Alamikkotervo A. ja J.	FI000025105304	43	Vanhalan Hertta	2010	136	123	146	15
2.	Väinölä Päivi	Väinölä Päivi	FI000025711012	12	Väinölään Roosa	2016	130	123	106	1
3.	Hukkanen Sakari ja Mari	Hukkanen S. ja M.	FI000025589323	65	Oili	2015	129	117	122	2
3.	Alamikkotervo Ari ja Johanna	Alamikkotervo A. ja J.	FI000025275862	21	Vanhalan Kultakutri	2013	129	118	136	11
5.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249124	6	-	2011	126	102	115	1
5.	Alamikkotervo Ari ja Johanna	Rantamaa Keijo	FI000025611548	1	Vanhalan Neito	2016	126	115	135	2
5.	Alamikkotervo Ari ja Johanna	Alamikkotervo A. ja J.	FI000025486715	15	Vanhalan Lane	2014	126	123	123	4
5.	Parikka Pia ja Anssi	Parikka Pia ja Anssi	FI000025482411	6	Parikan Henrietta	2014	126	117	122	5
9.	Lohva Niina	Lohva Niina	FI000025558941	15	Lahtelan Ekatyttö	2015	125	115	107	1
9.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249092	12	-	2011	125	96	101	2
9.	Lihasulan Säätiö	Lihasulan Säätiö	FI000025091909	21	-	2010	125	123	111	2
9.	Lääkkö Erkki ja Ritva	Lääkkö Erkki ja Ritva	FI000025249121	6	-	2011	125	93	109	3
KAINUUNHARMAS										
1.	Koivula Risto ja Joki-Kouhia Marjo	Koivula Risto ja Joki-Kouhia Marjo	FI000025586266	P	Kiviniemen Pihla	2015	132	112	105	3
2.	Jaakola Sari	Jaakola Sari	FI000025306726	T	T. Jalovilla	2012	128	106	99	4
3.	Helasmo Jonna	Helasmo Jonna	FI000025530379	P	Pietilän Laura	2014	126	131	111	1
3.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025499518	I	Etydi	2015	126	139	117	4
5.	Tavia Satu	Tavia Satu	FI000025441711	I	I. Linnea	2014	125	124	111	7
6.	Leppänen Helinä	Jaakola Sari	FI000025593254	T	Noittaaan Hamppu	2015	124	119	107	1
6.	Neuvonen Kati	Mäkelä Maarit	FI000002624028	M	M. Mari	2008	124	106	107	4
6.	Jaakkola Liisa ja Aleksi	Mäkelä Maarit	FI000025072566	L	L. Heksa	2010	124	117	116	4
6.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025461324	T	Glitteri	2013	124	111	108	6
10.	Jaakola Sari	Jaakola Sari	FI000025566320	T	T. Mammutti	2015	123	103	92	1
10.	Hokkanen Terhi	Hokkanen Terhi	FI000025502239	M	M. MEvita	2014	123	106	106	2
10.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025499434	-	Blondi	2014	123	116	102	2
10.	Niemeläinen Pekka	Niemeläinen Pekka	FI000025591681	R	Niemelän R. Ernea	2015	123	115	118	2
10.	Hokkanen Terhi	Mäkelä Maarit	FI000025360535	T	Aholan T. Onnetar	2013	123	117	122	2
10.	Leppänen Helinä	Leppänen Helinä	FI000025499424	P	Yötönyö	2014	123	115	105	5
10.	Tavia Satu	Tavia Satu	FI000025526664	I	I. Linda	2014	123	121	109	5
TEXEL										
1.	Pohjasenaho Rauno ja Arja	Rantamaa Keijo	FI000025778621	DB	-	2016	135	129	119	1
2.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025483229	DB	-	2014	132	122	110	4
3.	Pohjasenaho Rauno ja Arja	Sihvonen Katja ja Syrjälä Hannu-Pekka	FI000025666904	DAF	Mirva	2015	126	126	115	1
3.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025335892	DB	-	2013	126	120	111	4
3.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025188884	DV	-	2013	126	123	121	6
3.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025188836	DK	-	2012	126	107	110	7
7.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025577927	O	-	2015	125	118	105	1
7.	Suttle Jan	Suttle Jan	FI000025486599	-	-	2014	125	133	127	1
7.	Pohjasenaho Rauno ja Arja	Rantamaa Keijo	FI000025460364	DAF	-	2013	125	128	124	3
7.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025483204	DK	-	2014	125	123	112	5
7.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025119573	DK	-	2011	125	103	109	7
OXFORD DOWN										
1.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025202525	Cd	Sera	2012	131	125	109	6
2.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025501211	Gf	-	2015	129	123	100	2
3.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025501116	Mc	-	2015	126	113	106	1
4.	Hankilanoja Juha	Hankilanoja Juha	FI000025576884	M	Hankilan Martina	2016	125	120	119	1
4.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025028041	C	Laila	2009	125	113	103	7
6.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025104590	Da	Dora	2010	124	131	117	8
7.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025464479	A1	RUTH	2016	123	116	104	1
8.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025202606	Fa	Fenda	2012	122	114	105	6
8.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025202538	D	Tessi	2012	122	123	118	6
8.	Sirola Outi	Sirola Outi	FI000025292897	Fd	Siroilan Fine	2012	122	115	108	7
AHVENANMAANLAMMAS										
1.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025193563	1	Ibabe b	2011	118	95	97	3
2.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025042657	4	Aholaidan HENRIETTA	2013	117	115	95	6
2.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025042652	4	Aholaidan ELISABET	2012	117	117	105	8
4.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025492471	5	Aholaidan INGRID	2014	115	107	110	3
4.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025042642	4	Aholaidan AURORA	2011	115	113	97	8
6.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025327243	2	Karma d	2013	114	102	99	3
6.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025492474	5	Aholaidan ISLA	2014	114	122	109	5
8.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025327289	2	Kahvatlus e	2013	111	100	100	2
8.	Sikka Katja	Sikka Katja	FI000025095517	1	Harri d	2010	111	101	107	5
10.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025492486	5	Aholaidan KELLY	2015	110	111	116	2
DORSET										
1.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025105575	A	AN. Helmi	2010	130	111	94	5
2.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574897	F	FA. Helmin tytär	2015	124	105	95	2
3.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574893	F	FA.	2015	122	112	101	1
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500674	B	Lilian	2014	121	105	99	2
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574845	B	BH.	2015	121	115	111	2
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025261118	U	UN. Jimelda	2012	121	111	91	6
7.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574811	F	FA. Hiljan tytär	2015	120	110	110	2
7.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025261111	F	FN. Juliaana	2012	120	126	128	8
7.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025105579	A	AU. Helvi	2010	120	113	101	13
10.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025574855	B	BF. Iitan tytär	2015	119	103	97	2
10.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025500690	U	UA. Leenu	2014	119	109	99	4

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle rygjan tiedoilla.

8b. Parhaat uuhet roduittain lihantuotantoindeksin mukaan, jatkuu ed. sivulta

RYGJA										
1.	Fredin Viola ja Kalevi	Äijälä Hanna ja Virtanen Jouni	FI000025109728	DD	Daisy	2012	123	129	117	5
2.	Fredin Viola ja Kalevi	Äijälä H. ja Virtanen J.	FI000025276705	DD	Raisa	2012	121	130	129	8
3.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025297320	F	-	2013	118	94	97	2
3.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025297293	DD	Tove	2012	118	111	109	2
5.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025144572	GD	Gudrun	2011	117	105	104	3
5.	Fredin Viola ja Kalevi	Äijälä H. ja Virtanen J.	FI000025109730	DD	Darja	2012	117	124	114	6
5.	Penttinen Markku	Fredin Viola ja Kalevi	FI000001115347	F	LEMPI	2006	117	113	116	9
8.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025144636	DD	Lone	2011	116	105	100	3
9.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025297269	GD	-	2012	115	108	105	1
9.	Fredin Viola ja Kalevi	Fredin Viola ja Kalevi	FI000001660038	C	Miina	2008	115	107	100	2
9.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025144622	DD	Moa	2011	115	112	110	2

Taulukko 9. Tilojen tuotostiedot v. 2016, paremmuusjärjestys 6 viikon karitsatuotosten perusteella (yli 2-vuotiaat uuhet)

Sijoitus	Tila	Tuotos- uuhia, kpl	Karit- soineita uuhia, kpl	Karitsointi- kertoja	Synt. karit- soita, kpl	Eloont karit- soita, kpl	Karitsa- tuotos/ kerta	6 vko paino, kg
KATRASKOKO: 10-29								
1.	Santanen Timo ja Seikku Outi	15	15	15	52	46	40	15
1.	Huuskola Anna	29	29	29	74	64	40	17
3.	Hoffström Joakim	16	16	16	38	38	39	16
3.	Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto	14	14	14	40	34	39	16
5.	Jaatinen Marjatta	16	16	17	52	38	38	18
5.	Luukkonen Mika oy	17	17	17	46	46	38	15
7.	Ruismäki Heljä	17	17	17	46	41	37	15
8.	Laitinen Titta	20	20	20	51	51	36	15
8.	Virranniemi Silja	19	19	19	46	46	36	15
10.	Laivanen Niina ja Markku	14	14	14	41	41	35	12
KATRASKOKO: 30-49								
1.	Sjöberg Maria	31	31	31	104	95	43	16
2.	Kurtti Johanna	34	34	34	97	92	42	15
2.	BALK RAIJA	37	37	38	109	103	42	15
2.	Lintunen Ann-Mari	39	39	39	107	96	42	17
5.	Punkka Altti	41	41	41	107	103	41	16
6.	Koivula Risto ja Joki-Kouhia Marjo	34	34	34	107	96	39	14
7.	Ohukainen Jari	35	35	36	95	91	38	15
8.	Kärkkäinen Jari-Matti ja Eija	45	45	47	107	99	36	17
9.	Kiiski Paula	40	40	41	75	71	35	19
9.	Sjöblom Dick	33	33	36	109	109	35	13
KATRASKOKO: 50-99								
1.	Sorsa Ritva	56	56	58	185	164	40	14
1.	Nylund Timo	69	69	70	143	139	40	19
3.	Koro Juha	50	50	52	137	117	36	16
4.	Lohva Niina	64	64	64	147	136	35	16
4.	Manninen Riikka	52	52	52	121	117	35	16
4.	Wiljakka Juha & Hankala Elina	51	51	52	141	122	35	14
4.	Hokkanen Terhi	86	86	88	250	223	35	14
8.	Mäkelä Ulla ja Antti	91	91	91	234	221	34	16
9.	Airaksinen Helena ja Joni	73	73	78	193	172	33	15
9.	Moisander Juha ja Hannele	54	54	57	112	104	33	18
KATRASKOKO: 100-149								
1.	Ruuska Mirja	104	104	108	308	282	39	15
1.	Laine Peppi	136	136	142	370	326	39	17
3.	Seppälä Antti ja Mari	132	132	132	298	284	36	16
4.	Alamikkotervo Ari ja Johanna	110	110	118	369	320	35	13
5.	Lääkkö Erkki ja Ritva	106	106	108	241	209	33	17
6.	Ollqvist Christer	117	117	150	352	287	32	18
7.	Keränen Sirpa ja Esa	107	107	116	256	243	31	15
8.	Leppänen Helinä	147	147	160	423	367	30	13
8.	Sipilä Kalle ja Mirkku	100	100	112	296	260	30	14
10.	Sirola Outi	123	123	145	274	246	29	19
KATRASKOKO: YLI 150								
1.	Parikka Pia ja Anssi	247	247	251	757	671	44	16
2.	Westersträhle Mikael	185	185	191	411	395	37	18
3.	Väinölä Päivi	188	188	193	508	465	32	14
4.	Rissanen Matti	184	184	190	376	347	28	16
5.	Sihvonen Katja ja Syrjälä Hannu-Pekka	247	247	256	458	433	26	15

RAKENNE, TUOTOS, VILLA

MÄENKOIKKALAN TILA
 Ruskean suomenlampaan
 jalostuslampola, MV1, orf+
 p. 040 832 0810, www.maenkoikkala.fi

Syrjälän Lammastila
 Jalostuslampola
 texel ja bluetexel

www.syrjalantila.fi
 katja.sihvonen@surffi.net
 044 554 7993

**Suomenlampaan
 jalostuslampola
 Frugårdin Kartano**

Myyynnissä
 huhtikuussa 2018 syntyneitä
 uuhikaritsia ja yli vuoden
 ikäisiä päsejä.

Frugårdin kartano
 www.frugard.fi

Tiedustelut: puh. 050 362 2998

**SUOMENLAMPAAN
 JALOSTUSLAMPOLA**

Siitospeläimiä kaikissa väreissä,
 useista linjoista, ympäri vuoden.

040 553 0427
 perkkiontila@gmail.com
 www.perkkiontila.com

**SUOMENLAMPAAN
 JALOSTUSLAMPOLA**

Heinäkuussa tulossa myyntiin
 karitsia linjoista 4, 12, 57 ja 65.

**LUOMU
 MV1**

Ylä-Härkösen tila
 puh. 040 667 9151
 suomenlampaista@gmail.com

NOITTAAN TILA
 KAINUUNHARMASTEN
 JALOSTUSLAMPOLA
 Tohmajärvellä.

**Luomu.
 MV1.**

**Eläimet EUROP-
 arvosteltuja.**

Lisätietoja
 puh. 050 594 4050

**SUOMENLAMPAAN ja
 KAINUUNHARMAKSEN
 jalostuslampola, Pelson vankila**

MYYNNISSÄ
 9/17 syntyneitä EUROP-
 arvosteltuja uuhi- ja pässi-
 karitsia. Orf-vapaa, MV1.
 Puh. 050 576 7729

Tuota laatukaritsaa!
 Raamikas ja nopeakasvuinen lihalammasrotu,
 sopii myös risteytyskäyttöön. Huolellinen
 laiduntaja, erinomainen rehunkäyttäjä.

**JALOSTUSLAMPOLA
 RAJA-KARJALAN
 EXTREME DOVE**

Siitospässit ja -uuhet:
 040 5664153, Tohmajärvi
 www.sirolantila.com

**PÄSSI- JA
 UUHIKARITSOITA**
 myös vanhempia päsejä
 TEXEL-jalostuslampolasta
 Loimaalta

PRELLUN TILA
 Puh. 040 709 3008
 046 568 7693
 paula.kiiski@gmail.com

**HYVÄRAKENTEISIA
 JALOSTUSELÄIMIÄ
 TIENSUUN LUOMUTILALTA**

Valkoisen suomenlampaan
 jalostuslampola.

TIENSUUN TILA

Anni Jalonen 050 581 4435

**Lammas
 & vuohi**

Palvelulomake netissä:
 lammasyhdistys.fi/yhdistys/
 jasanasiat/

Ensiluokkainen turkislammas

Jo 1920-luvulla alkaneen huolellisen eläinvalinnan ja jalostuksen ansiosta gotlanninlampaasta on tullut monipuolinen rotu, joka voi tuottaa laadukasta lihaa ja ensiluokkaisia turkistaljoja.

Minna Eronen
lampuri, Kitee

Gotlanninlammas, kuten nimi jo kertoo, on kotoisin Gotlannin saarelta. Sieltä se on levinnyt tehokkaasti Manner-Ruotsiin. Jalostuksessa on alusta lähtien kiinnitetty huomiota eläinten kokoon ja turkiksen laatuun. Viime vuosina gotlanninlammas on löytänyt vakituista jalansijaa myös Suomessa.

Gotlannin lampaiden, eli lyhemmin gottien, lisääntyminen on vahvasti vuodenaikasadonnaista ja karitsat syn-

tyvät keväällä. Emo-ominaisuudet ovat voimakkaat.

Uuhi karitsoi 1–2 karitsaa, eivätkä kolmosetkaan ole harvinaisia. Karitsat syntyvät mustina, mutta vaalenevat kesän aikana harmaan eri sävyihin.

Vieroituksen jälkeen karitsat vaativat teuraskypsyyden saavuttaakseen tehostetumpaa ruokintaa, hyvää laidunta ja väkirehua. Karitsaruhot luokittuvat R–O-luokkien väliin ja painot ovat 16–20 kiloa.

Gotlanninlampaat syntyvät mustina, mutta vaalenevat harmaan eri sävyihin jo karitsana.

Gotlannista

GOTLANNINLAMMAS

Gotlanninlammas on väriltään harmaa. Pää ja jalat ovat mustat, joissa voi olla vaaleita ja valkoisia karvoja. Valkoinen väri laajemmalti ei ole toivottua.

Villa on kiharaa ja kiiltävää. Kerittäessä villakiehkurat putoilevat kuin hiukset.

Uuhet ovat kooltaan 60–70 kg ja pässit 80–100 kg.

Luonne on utelias ja melko helposti kesyyntyvä.

Laiduntaa hiukan enemmän hajallaan kuin suomenlammasmaa.

Talja valmis 4–5 kuukauden iässä

Karitsan talja on valmis 4–5 kuukauden ikäisenä. Jotta teurastusajankohta kohtaa yhdessä parhaan taljanlaadun kanssa, on ruokintaa syksyä kohden tehostettava, että päästään riittäviin teuraspainoihin ja saadaan paras mahdollinen talja. Mitä pidemmälle talveen teurastus venyy, myös villan laatu heikkenee. Paras kiilto ja villan ominainen kolmiulotteisuus katoavat. Villasta tulee mattakiiltävä, ja jopa tumppuisen oloinen.

Jotta karitsantaljasta saadaan mahdollisimman hieno ja puoleensavetävä on sen oltava tasainen, puhdas ja selkeä värityksinen. Väri vaihtelee vaaleanharmaasta tummanharmaaseen. Koko taljassa tulee olla tasainen kihara, noin 10–15 mm suuruudeltaan ja luonteeltaan kolmiulotteinen. Villan tulee olla silkkisen kiiltävää.

Ketterä maisemanhoitaja

Aikuinen gotlanninlammas soveltuu hyvin maisemanhoitolaidunnukseen ja se käyttää tehokkaasti eri kasveja ravinnokseen. Kestävän ja ketterän rakenteensa vuoksi gotlanninlammas pystyy laiduntamaan vaikeakulkuisia-kin kohteita.

Vaikka aikuinen gotlanninlammas onkin tehokas maisemanhoitaja, tarvitsee se yhtälailla vahvan ruokinnan tiineys- ja imetysaikana kuin suomenlammakin.

Parhaat uuhet kannattaa käyttää puhdasrotujalostukseen, mutta uuhet, joilla esimerkiksi villan kiilto, kiharuus ja laatu ei ole parasta mahdollista, käyvät hyvin risteytyksiin liharotujen kanssa.

Luonteeltaan gotlanninlammas on utelias, määrätietoinen ja voimakas- tahtoinen. Pässit voivat astutusaikaan olla hyvinkin voimakkaasti laumastaan tarkkoja. Uuhien emo-ominaisuudet ovat erityisen voimakkaat, ja ne hoitavat karitsat erittäin tunnollisesti ja puolustavat jälkikasvuun tarvittaessa hyvinkin voimakkaasti. Gottiuuhet eivät anna vieraiden karitoiden varastella itseltään maitoa, vaan pitävät tarkasti huolta omistaan.

Gottien käsiteltävyys vaatii myös hoitajalta jämäkkyyttä. Kerittäessä ne voivat vastustaa kovastikin, varsinkin kokemattomalla keritsijällä.

KÄÄNNÄ

Gotlanninlammas Suomessa

Gotlanninlampaiden tarkkaa lukumäärää Suomessa ei tiedetä. Ongelmaksi on myös tullut, että Eviran lammaskisteri ei tunnista ruotsalaisia linjoja, ja näin sieltä alkunsa saaneet linjat saattavat olla rekisteröity koodilla 99, muu rotu. ProAgrian tarkkailutiloista noin kymmenellä on gotlanninlampaista. Vertailukohtana *elitlamm.com*:iin on tällä hetkellä listattu Ruotsin 20 parasta gotlanninlammaskasvattajaa, joissa tarkkailussa olevien eläinten yhteisluku on yli 1 400. Tarkkailutuloksia on meillä siis kovin niukasti, mutta ne antavat silti jonkinlaisen kuvan tärkeimmistä tunnusluvuista.

Vuonna 2017 karitsoineita uuhia oli 51. Keskimääräinen karitsalukumäärä on ollut 1,88 ja karitsatuotos 35,49 kg/uuhi. Kuolleisuusprosentti on ollut 0.

2016 karitsoiden syntymäpaino oli keskimäärin 5,15 kg, kauden viikon paino 19,12 kg ja neljän kuukauden paino 38,11. Päiväkasvu on ollut 248 grammaa.

Ihastus alkoi Ruotsista

Suomalaisille lammastiloille gotit ovat rantautuneet tekemällä lampureihin vaikutuksen niiden kotimaassa Ruotsissa. *Elisa Kotikoski*, Kotikosken lammastilalta Somerolta, kertoo ihastuneensa rotuun paimennuskurssilla Ruotsissa. Jälkimmäisnäkään Kotikoskelle saapui vuonna 2008 pieni katras uuhia. Nyt tilalla on 3 pääsilinjaa.

Satu Alajoki Aholaidan lammastilalta on taas hankkinut ensimmäiset gotlanninlampaat astutettuina *Nina Toivoselta*. Satu ihastui gotteihin, ja erityisesti niiden villaan, vuonna 2010 Ruotsissa opintomatalla. Aholaidan tilan goteista saatu tärkein myyntiartikkeli ovat hienot taljat. Gotlanninlampaista on myös matkannut ristiin rastiin Suomea Mustasaaresta etelään ja Ahvenanmaalta Pohjois-Savoon sekä Pohjois-Karjalaan. Rotu kasvattaa suosiotaan.

Puhdasrotujalostukseen on pitkään kaivattu uusia linjoja. Viime syksynä HH Embryo Oy toi Suomeen neljän eri pääsin siementä ja suomalaiset gottikasvattajat pääsivät vihdoinkin laajentamaan jalostupohjaa. Keinosiemennystä tehtiin viidellä eri tilalla.

Soveltuu risteytyskäyttöön

Gotlanninlammas toimii erinomaisesti myös risteytyskäytössä. Lisäarvoa sillä voi saada esimerkiksi suomelammaskattraassa, jossa taljoja myydään paljon toreilla ja muissa tapahtumissa.

Gotlanninlampaan talja pitkässä villassa voi olla hyvinkin pai-

nava. Aikuiset eläimet (poistouuhet ja pääsit) kannattaakin keritä 4–6 viikkoa ennen teurastusta, jotta taljan villa olisi lyhyt ja kihara, eikä taljasta tulisi liian painava ja raskas käsitellä. Myös karitsat voi kannattaa keritä noin 6 viikkoa ennen teurastusta.

Vaikka Suomessa gotlanninlampaista on lukumäärällisesti vähän, niiden jalostukseen on kuitenkin kiinnitetty huomiota. Kotikoski nimeää villan laadun ja värin lisäksi rakenteen top-3 kriteerien joukkoon pitoon jätettäviä eläimiä valitessa. Esimerkiksi emo-ominaisuuksien vuoksi ei gotteja poistolistalle joudu, sillä niiden voimakas emovietti on joka yksilössä. Hyvissä eläimissä säilyy myös rodulle riittävä lihantuotantokyky, kun ruokinnasta pidetään huolta.

Todella laadukkaan gotlanninlampaan taljan voi hinnoitella 200–300 euron välille. Tasaisen harmaat gottitaljat ovat haluttuja sisutukseen ja somisteiksi. Kiiltävät valkoiset ovat myös kysyttyjä.

Gotlanninlampaan taljat voidaan käsitellä myös vesipestäviksi, millä saadaan lisää myyntiarvoa. Pestäviä taljoja muokkaa Pohjois-Euroopan suurin muokkaamo, Ruotsalainen AB Tranås Skinnborederi, 300 kilometriä Tukholmasta etelään. Yrityksen sivuilta: <http://tranås-skin.se/> löytyy kattavasti tietoa muokausvaihtoehtoista sekä turkistaljiin liittyvää tietoutta myös englanniksi.

Kuva: Elisa Kotikoski

”Todella laadukkaan gotlanninlampaan taljan voi hinnoitella 200–300 euron välille.”

Kuva: Jaana Lumatiervi

Lähdeaineistona

<http://www.faravelsforbundet.se/>

<http://www.silverlock.se/>

<https://www.elitlamm.com>

<http://tranås-skin.se/>

Haastatteluina

Elisa Kotikoski, Kotikosken lammastila, Somero

Satu Alajoki, Aholaidan lammastila, Kangasala

Nina Toivonen, Hämeenlinna

KANNATTAAKO LAMPAIDEN KEINOSIEMENNYS?

Lammastalous kehittyi vuosi vuodelta ammattimaisemmaksi, ja sekä uusia rotuja että menetelmiä kaivataan vastaamaan jalostuksen tarpeisiin. Keinosiemennystä pidetään yhtenä mahdollisuutena viedä lampaan jalostusta eteenpäin.

Teksti **Roosa Honkanen, Suvi Myller ja Anna-Reetta Mikkonen**, Savonian ammattikorkeakoulu, Luonnonvara-ala
Kuva **Sarita Mikkonen**

Vielä vuosikymmen taaksepäin lampaan keinosiemennys oli Suomessa kokeiluluontoista ja nojautui lähinnä yksittäisten lampurien kiinnostukseen. Oppia haettiin oma-aloitteisesti erilaisten projektien ja hankkeiden kautta kotimaan ulkopuolelta. Tiinehtymisprosentit jäivät kuitenkin alhaisiksi, ja siemennyksen kustannuksia pidettiin saavutettuihin etuihin nähden liian korkeina. Vuonna 2014 lampaiden keinosiemennys otti merkittävän harppauksen eteenpäin HH Embryo Oy:n päässiaseman toiminnan vakiinnuttua, sekä yrityksen tarjoamien siemennyspalvelujen ja -koulutusten tultua kaupalliseen tarjontaan. Viime vuosina lampaan keinosiemennys onkin kasvattanut suosiotaan ja vanhojen vastoinikäymisten rinnalle on saatu positiivisia kokemuksia. *Mikko Ranta-Huitti* HH Embryo Oy:stä toteaa, että kiinnostuksen kasvusta kertoo hyvin se, että HH Embryon päässiasemalla oli vuonna 2015 vain 10 lammastilaa keinosiemennyksen piirissä, mutta vuoteen 2018 tultaessa niitä on jo 30.

Siemennyspalveluita ja -kursseja lampureille

Lampaiden keinosiemennys vaatii pätevyyden. Suomessa luvat myöntää Opetushallitus. HH Embryo Oy järjestää lampureille yhden päivän kestäviä tilasiemennyskursseja, joiden päätteeksi suoritetaan näyttökurssilaisen omalla tilalla. Näyttötutkiminnon ottaa vastaan Sedu Education Oy. Kurssin hyväksytty suorittaminen oikeuttaa siementämään lampaita omalla tilalla. Kaupalliseen siementämiseen tarvitaan seminologin tutkinto ja lampaan siemennyk-

Englantilaisesta spermasta syntynyt Suosaaren Wizard

sen pätevyys. Suomessa on tällä hetkellä neljä lammasseminologia, joiden pätevyys kattaa sekä lampaiden että vuohien keinosiemennyksen. Lammasseminologit työskentelevät HH Embryo Oy:llä, josta keinosiemennys on myös mahdollista ostaa palveluna.

Lammas keinosiemennetään vaginaalisesti

Suomessa lampaan keinosiemennyksessä käytetään niin sanottua shot in the

dark-menetelmää, jossa pässin siemennos viedään siemennyspistoletilla uuhien emättimeen mahdollisimman lähelle kohdunkaulaa. Vaginaan siementäminen on yksinkertaisin, halvin ja nopein keinosiemennysmenetelmä. Yleisimmin siemennyksissä käytetään pakastespermaa, mutta päässiaseman läheisyydessä olevilla tiloilla voidaan käyttää spermaa myös tuoreena. Siemenannoksessa on siittiöitä yhteensä

KÄÄNNÄ

noin 300 miljoonaa. Ulkomailla parhaimmat keinosiemennystulokset on saatu kirurgisesti tähyttämällä, mutta menetelmä ei ole yleistynyt Suomessa, sillä sen saa tehdä vain eläinlääkäri. Lisäksi menetelmä on kallis, koska se vaatii uuhien rauhoituksen ja sitoo paljon työvoimaa.

Haasteena tiinehtyminen

Suurin haaste siemennyksen onnistumisessa on löytää sopivin siemennysajankohta, jotta tiinehtyvyys olisi mahdollisimman hyvä. Ajankohta varmistetaan kiimojen tarkkailulla ja synkronoinnilla. Luomutiloilla kiimojen tarkkailuun sopivin keino on käyttää hedelmöityskyvyytöntä, niin kutsuttua härnäripässiä. Oikea siemennysajankohta on noin 12 tuntia härnäriin astumisesta. Ei-luomutiloilla kiimoja voidaan myös synkronoida hormonivalmisteiden avulla. Tällöin kiimat saadaan esiintymään keinotekoisesti haluttuun aikaan. Tilan oma eläinlääkäri tekee synkronoinnin, koska käytettävät valmisteet tarvitsevat erityisluvan.

Oikea-aikaisen siemennyksen lisäksi eläinten rauhallinen ja ammattitaitoinen käsittely, sekä siemennys-tilanteen miellyttävyys uuhelle ovat ehdottoman tärkeitä tiinehtyvyyden onnistumisen kannalta. Lampaista siementäneen seminologi *Anne Konstin* mukaan oikeilla toimintatavoilla on saavutettu jopa 80 prosentin tiinehtymistuloksia. Hän suosittelee, että uuhet siemennetään ryhmäkarsinassa, jolloin eläin ei hätäänny joutuessaan eristetyksi laumasta. Eläimen eristäminen johtaa todennäköisesti adrenaliinin eritykseen, mikä heikentää tiinehtyvyyttä. Siemennystilanteen rauhallisuus, pässin tuoksu, sekä avustajan käyttäytyminen pässiä imitoiden edesauttavat tiinehtymistä. Siemennyksen jälkeen uuhia ei saisi häiritä 2–3 tuntiin, eikä kuuteen viikkoon suositella stressaavia toimenpiteitä.

Keinosiemennyksellä eteenpäin jalostuksessa

Lampaiden keinosiementäminen tilatasolla on lisääntynyt, ja tulokset ovat olleet lupaavia sekä tiinehtyvyydsprosenttien että eläinaineksen perinnöllisen tason nousun kannalta. Texel-jalostajat *Sarita Mikkonen* Suo-

Esimerkki keinosiemennyskustannuksista siemennyspalvelua käytettäessä:

- Tilalla siemennetään 10 liharotuista uuhia
- Yhden uuhien keinosiemennyskustannus on noin 84 euroa: sisältää siemennysmaksun 14 euroa ja annosmaksun 70 euroa
- Keskimääräinen karitsatuotos uuhia kohti on 1,8 ja tiinehtyvyys 60 prosenttia
- Siemennyksellä syntyy siten noin 10,8 karitsaa
- Kustannus yhtä karitsaa kohden on noin 78 euroa

Mikäli lampuri siementää itse omat uuhensa, jää kustannus siemennysmaksun verran edullisemmaksi. Tilasiemennyskurssin hinta on 400 euroa ja tilasiemennykseen tarvittavan siemennyspakin hinta 110 euroa.

Lammasyhdistyksen suositusten mukaan liharotuisten uuhikaritsoiden arvonlisäveroton suositushinta alkaa 310 eurosta ja pääsikaritsoiden 500 eurosta. Suoraan siemennyksestä syntyneen pääsikaritsan arvo voi nousta jopa 1400 euroon. Keinosiemennyksen avulla saadaan lisättyä myös syntyvien karitsoiden lihakkuutta, joka nostaa teuraskaritsista saatavaa tuottoa.

Hintatietojen lähde: HH Embryo Oy

saaren jalostuslampolasta sekä *Katja Sihvon*en Syrjälän jalostuslampolasta päätyivät molemmat uuhien keinosiementämiseen vuonna 2014, kun Suomen pääsitarjonta kävi liian rajalliseksi ja oman jalostustoiminnan edistämisen vaati uusia geenejä populaatioon. Keinosiementäminen nähtiin elävän eläimen tuontia turvallisempana vaihtoehtona. Mikkonen ja Sihvon osallistuivat ProAgrian ja eläinlääkäri *Johanna Rautiaisen* järjestämälle keinosiemennyskurssille vuonna 2013 ja siitä lähtien on molemmilla tiloilla siemennetty perinteisen astutuksen rinnalla vuosittain 10–20 uuhia. Uuhiksi valikoidaan vähintään kerran poikineet ja parhaimmat emo-ominaisuudet omaavat emät. Luomutiloilla uuhien kiimoja tarkkaillaan härnäripässin avulla ja siemennys pyritään ajoittamaan samaan sykliin syksyn astutusten kanssa. Kokemukset ovat pääasiassa positiivisia. Tiinehtyvyydsprosentit Suosaaren ja Syrjälän tiloilla ovat vaihdelleet 40–70 prosentin välillä, mihin on oltu tyytyväisiä. Oman taidon karttuessa tiinehtyvyys paranee. Kasvaneen tiinehtyvyydsprosentin ansiosta tiloilla koetaan, että siemennyskustannukset jäävät uuhia kohti suhteessa edullisiksi, sillä keinosiemennyksen avulla saadaan korvaa-

mattomia geenejä rikastuttamaan katraista. Keinosiemennyksen avulla päästään jalostuksessa eteenpäin merkittäviä harppauksia lyhyessä ajassa. Haasteellisinta ja työläintä on jalostuslampurien mukaan kiimojen tarkkailu ja oikea-aikainen siementäminen.

Positiivisista kokemuksista huolimatta keinosiemennys ei ole vielä kilpailija perinteiselle astutukselle. Erityisesti alkuperäisrotujen jalostuksessa keinosiemennyksellä ei vielä koeta saavutettavan suurta hyötyä perinteiseen astutukseen nähden, sillä Suomessa on saatavilla runsaasti päsejä monelta huippujalostajalta. Liharotuisissa lammaskatraissa jalostuksessa voidaan keinosiemennyksen avulla päästä verraten vähillä kustannuksilla merkittävästi eteenpäin. Keinosiemennyksen yleistyminen Suomessa toimivana työkaluna lampaanjalostukseen vaatii yhä uusia toimijoita sekä palvelun käyttäjiin että tarjoajiin, sekä pitkäjänteistä yhteistyötä alan eri toimijoiden kesken. Suomella voisi olla potentiaalia myös lampaan sperman viejänä kansainvälisille markkinoille.

Aloittelijan kokemuksia lampaiden keinosiemennyksestä

Ensimmäisen kosketuksen lampaiden keinosiemennykseen ja dorset-rotuun sain opiskelessani Mustialassa. Syksyllä 2001 siellä tehtiin Lammasyhdistyksen hankkeessa uuhille keinosiemennyksiä ja alkionsiirtoja. Meitä oli muutama innokas oppilas töissä hoitamassa lampaita ja avustamassa. Lypsykarjatilan kasvattina kuvittelin keinosiemennyksen olevan arkea lammastaloudessa, laproskooppinen siemennys tosin vaikutti hiukan hankalalta lehmien keinosiemennykseen verrattuna. Jotenkin sain kuvan, että hankkeessa mukana olleita liharotuja (texel, oxford down ja dorset) olisi Suomessa runsaasti.

Omien lampaiden hankinta tuli aikojen kuluttua eteen, ja rotuvaihtoa piti pähkäillä hiukan. Halusin ympärivuotisesti karitsoivia uuhia, joilla on helpot karitsoinnit ja kohtuullinen määrä hyvin kasvavia, lihakkaita karitsoita. Lypsykarjatilallisenä vihaan vasikan juottoa, enkä halunnut yhtään ylimääräistä juotettavaa. Ilokseni sain ostaa Putkisalosta aloituskatraan. Tällöin minulle valkeni dorset-rodun harvalukuisuus Suomessa. Keinosiemennyksestä mahdollisuutena saada uutta verta Suomen geenipooliin puhuimme jo lammaturani alkuvaiheessa.

Dorset on Euroopassa harvalukuinen rotu, ja Australiasta sperman tuonti Suomeen on tällä hetkellä mahdotonta. Keväällä 2017 kävimme Putkisaloon väen kanssa Englannissa Exeterissa dorset-rodun päänäyttelyssä May Fairissa oppimassa uutta. Paikalla olivat kaikki merkittävät kasvattajat, ja spermaakin olisi ollut saatavilla mutta se oli vientikelpoista vain Pohjois-Irlantiin tai sieltä Englantiin.

Syksyllä 2017 kävin HH Embryon järjestämän lampaiden keinosiemennyskurssin, joka oli todella informatiivinen ja innostava. Toimilupa nautojen siemennykseen minulla on ollut vuodesta 2011. Minkä määrän huonoja tapoja olinkaan ehtinyt oppia. Kurssi toimi samalla kertauskurssina siemenoljen käsittelyyn ja välineiden puhtaanapitoon, ja siemennystekniikka on täysin erilainen. Laproskooppinen siemennys on eläinlääkärin tehtävä, mutta kursilla opettelimme "shot in the dark"-menetelmän, jossa sperma viedään siemennyspöllillä emättimeen, mahdollisimman lähelle kohdunsuuta. Pakastettuja olkia käytetään kerralla kaksi paremman tiineystuloksen saamiseksi.

Uuhia olin varannut 25-päiseksi kasvaneesta katraastani 8 parasta. Aiemmin oli HH Embryolta tullut tieto, että Ruotsissa olisi saatavilla pakastespermaa kahdesta eri dorset-pässistä. Ne olivat keväällä May

Fairissa nähdyt Ballytaggart Xtra-Special ja Sherborne Zodiac. Pakasteella siemennettäessä olisi ollut mahdollista tehdä siemennys härnäripässin avulla, mutta koska tarkoitus oli siementää osa tuorespermalla, valittiin hormonisykronointi. Hormonitamponien asentamista en saanut sujumaan alkuunkaan. Onneksi HH Embryon Hannu ja Mikko ohikulkumatalla kävivät laittamassa tamponit uuhille paikalleen ja neuvomassa kädestä pitäen.

Uuhien keinosiemennys oli samalla näyttökokeeni lampaiden keinosiemennyslupa. Neljälle uuhelle oli varattu pakastespermaa ja neljälle tuoretta. Kaikki uuhet olivat hyvin kiimassa, eli synkronointi oli onnistunut. Siemennykset sujuivat nopeasti jännityksestä huolimatta näytönarvoitsijan seurattessa vieressä. Hetki meni ennen kuin tajusin, että siemennyspöllillä "näkee" ihan samalla tavalla lampaita siemennettäessä kuin naudoillakin. Siemennyksessä omaksutut huonot tavat istuivat tiukassa, Hannu huokaisi viimeistä pöllä puhdistessa; "Tee nyt tämä edes oikein, niin voimme päästää sinut läpi." Näyttö meni läpi ja toistaiseksi olen muistanut lemmiä siementäessä puhdistaa siemennyspöllin oikeassa järjestyksessä.

Karitointikauden alkua jännitin kuin lapsena joulua. Viikon rämpasin lampolassa myös öisin käyttämässä poikivia, eikä mitään tietoa karitsoista. Pitkäperjantain aamuna laahustin aamunavetasta tuvalle ja ohimennen kurkistin lampaita. Keinosiemennetty Kataja-uuhi hoivasi vastasyntyntä karitsaa! Emä ja ponteva uuhikaritsa siirrettiin yksioon ja pian syntyi toinen uuhikaritsa. Olin jo lähdössä kahville, kun syntyi kolmas karitsa, kauan kaivattu pässipoika! Ensimmäiset kolmoset meillä sattuvat sopivaan saumaan. Isänä näille "kultamunille" on Ballytaggart Xtra-Special, joten dorsetille saatiin uusi isälinja helpottamaan jalostusta. Muut uuhet jäivät valitettavasti tyhjiksi, joten nämä kolmoset ovat nyt tarkan silmälläpidon alla. Jo valmiiksi ylivilittyneeseen jalostusintoon keinosiemennys toi hurjasti lisäpotkua. Ensi syksynä keinosiemennykset jatkuvat, uusia linjoja ja yhdistelmiä suunnittelen jo täysillä. Keinosiemennys on turvallinen tapa saada uutta eläinainesta, ja seuraavaksi kiinnostaa alkionsiirto lampaille. Alkioiden löytäminen tuntuu vain olevan vielä hankalampaa, kuin tuontikelpoisen sperman.

Teksti ja kuva **Helena Pesonen**

Keinosiemennyksen odotettu tulos.

Härnäripässit aktiivikäytössä maailmalla

Tehokas, luonnollinen keino uuhien kiimojen säätelyyn ja karitsointiajan ajoittamiseen? Härnäripässillä uuhien kiimat voidaan alkamaan aikaisemmin ja ne voidaan synkronoida mahdollisimman samanaikaisiksi, mikä lyhentää karitsointikautta.

Teksti ja kuva
Silja Alamikkotervo

"Vanhasta siitospässistä ei tehdä härnäriä", painotti eräs uusiseelantilainen lammaseläinlääkäri, kun tilallinen olisi halunnut hyödyntää vanhan pässinsä muutenkin kuin koiranruokana. Vaikka härnäriksi leikattava pässi onkin ideaalitalanteessa toiminut ensin hetken siitospässinä, jotta on voitu varmistua sen astumisinnokkuudesta, ei kovin vanhaa pässiä kannata leikata. Parasta on valita nuori ja hyväkuntoinen pässi, joka on rakenteeltaan terve ja kooltaan riittävän iso, mutta ei kuitenkaan kovin raskasrakenteinen. Tällöin pässillä on leikkauksen jälkeen edesään vielä mahdollisimman monta työvuotta.

Rodulla on merkitystä

Pässien seksuaalinen aktiivisuus vaihtelee vuodenaikojen mukaan: testosteronitasot laskevat kesällä ja nousevat taas syksyllä astutuskauden lähestyessä. Testosteronin määrää voi arvioida pässin nivusten värin perusteella. Nivuset muuttuvan selkeästi violeteiksi testosteronitason noustessa. Paras härnärirotu on aktiivinen mahdollisimman ympärivuotisesti. Sopivimmiksi roduiksi sekä Iso-Britanniassa että Uudessa-Seelannissa on todettu dorsetin, suomenlampaan, charollaisen ja suffolkin risteytykset. Erityisesti Iso-Britanniassa suositetaan finndorsettia, sillä se on aktiivinen lähes vuoden ympäri. Rodun valinnassa kannattaa huomioida myös se, että här-

”Näkyvään kiimaan uuhi tulee ensimmäisen kerran yhden kiimakierron (n. 17 pv) kuluttua hiljaisen kiiman alkamisesta, eli noin kolme viikkoa härnäripässin laumaan lisäämisen jälkeen.”

näri pärjää samalla ruokinnalla kuin tilan muutkin lampaat. Puhdas suomenlammas härnärinä ei siksi välttämättä ole optimaalinen liharotuisten joukossa.

Mitä haisevampi pässi, sen parempi

Härnärin käyttö perustuu ”pässivaikutukseen” (ram effect), ja sen mahdollisimman tehokkaan toiminnan edellytyksenä on, että uuhet eivät ole lainkaan näkö-, kuulo- tai etenkään hajuyhteydessä pässeihin vähintään kuuteen viikkoon ennen härnärin tuomista laumaan. Härnärit tuottavat tavallisen pässien tapaan villarasvassaan vahvoja uroshormoneja, feromoneja, joiden haju saa uuhissa aikaan voimakkaan hormonaalisen reaktion sekä kiimattoman vaiheen (anestrus) päättymisen, mikäli luonnollinen kiimakierron alku on riittävän lähellä. *Henderson* (1990) kirjoittaa, että jo alle puolen tunnin päästä härnäripässien lisäämisestä laumaan, on kiiman aikaansaavien hormonien määrä uuhien verenkierrossa kasvanut selkeästi. Tämä saa aikaan lähes kaikkien lauman uuhien ovulaation vain muutama päivä härnärin lisäämisen jälkeen. Ainoastaan uuhet, joiden kiimakierto on ehtinyt alkaa luonnollisesti jo ennen härnärin tuomista laumaan, eivät ovuloi samaan aikaan. Sama pässivaikutus voidaan aikaansaada myös tuomalla tavallisia pässisiä uuhien aidan toiselle puolen.

Uuhen ensimmäinen kiima on aina niin sanottu hiljainen kiima, eli se ei näytä lainkaan ulkoisia kiiman merkkejä eikä pässi astu sitä. Härnäripässin ansiosta uuhet läpikäyvät hiljaisen kiiman ennen varsinaista astutuskautta. Näkyvään kiimaan uuhi tulee ensimmäisen kerran yhden kiimakierron (n. 17 pv) kuluttua hiljaisen kiiman alkamisesta, eli noin kolme viikkoa härnäripässin laumaan lisäämisen jälkeen.

Uuhet, joiden kiimakierto on alkanut jo ennen härnäripässin tuomista laumaan, ovuloivat yleensä noin neljä viikkoa härnärin lisäämisen jälkeen. Yleensä ohjeena on pitää härnäriä uuhien joukossa noin 14 päivää, mutta tästä on maailmalla hiukan vaihtelevia käytäntöjä. *Hendersonin* (1990) mukaan härnäripässiä ei pitäisi koskaan pitää laumassa kauempaa kuin kaksi viikkoa, ja jopa muutama päivä on riittävä aika käynnistämään uuhien kiimakierron. *Kenyonin* ym. (2006) tutkimuksessa taas kokeiltiin pitää härnäripässiä uuhien kanssa 0, 8 tai 17 päivää ennen varsinaisen astujapässin tuomista laumaan. Tutkimuksessa havaittiin, että kahdeksan päivän jaksoa käytettäessä astuttujen uuhien määrä kyllä lisääntyi, mutta tiinehtyminen ei ollut sen parempaa kuin ilman härnäripässiä. 17 päivän härnäysjaksossa taas huomattiin tiinehtymisen ensimmäisestä näkyvästä kiimasta olevan selkeästi parempi muihin ajanjaksoihin verrattuna.

Tehokkaampi karitsointikausi

Synkronoitujen kiimojen ansiosta saavutettu tiiviimpi karitsointikausi on monella tilalla käytännöllinen ratkaisu. Karitsointien valvominen ajoittuu lyhemmällä ajalla ja adoptioita on helpompi toteuttaa, kun samaan aikaan karitsoi paljon uuhia. Toisaalta tiiviimpi karitsointitahti on huomioitava muun muassa yksilökarsinoiden määrässä. Härnäripässin käytöllä on vaikutusta myös syntyvien monikkojen määriin, tosin eri tutkimusten tulokset ovat hiukan ristiriitaisia keskenään. *Smeatonin* ym. (1997) tutkimuksessa todettiin, että uuhilla, joille on käytetty härnäripässiä, syntyi 11 % vähemmän monikkoja, mutta syntyneet karitsat olivat painavampia kuin ei härnäripässien kanssa olleilla uuhilla. *Kenyonin* ym. (2006) taas päätyivät tutkimuksessaan lopputulokseen, että käytettäessä härnäripässiä 17 päivän ajan ennen astujapässin lisäämistä laumaan, nousi monikkotiineyksien määrä selkeästi verrattuna uuhiin, joilla härnäripässiä ei käytetty lainkaan tai ainoastaan kahdeksan päivän ajan.

Lähteet Henderson, D.C. 1990. Manipulation of Breeding. , Kenyon, P.R., Morel, P.C., Morris, S.T., Burnham, D.L. & West, D.M. 2006. Smeaton, D.C., Webby, R.W. & Sheat, G.W. 1997. Use of the teaser ram effect to advance lambing date in farm system study

Härnäripässi

- Tavallinen pässi, jolle on tehty vasektomia poistamalla lisäkivekset tai katkaisemalla siemenjohti met
- Käytetään noin kahden viikon ajan ennen varsinaisen astujapässin lisäämistä laumaan
- Synkronoi uuhien kiimakierrat mahdollisimman samanaikaiseksi ja lyhentää karitsointiaikaa
- Voi aikaistaa uuhien kiimakierron alkua parilla viikolla
- Käytetään maailmalla usein ensikkouuhilla varmistamaan kiimakierron alkamista
- Muistettava huomioida tiiviimpi karitsointikausi muun muassa yksilökarsinamäärissä

FINNSHEEP-PÄIVÄ 10.10.2018 KANGASALLA

ProAgria Etelä-Suomi, Lihasulan Säätiö ja Finnsheep ry järjestävät päivän ja Fleece-kilpailun.

MERKITSE PÄIVÄ JO KALENTERIISI!

AIHEINA suomenlampaalle sopivat lampolaratkaisut, hedelmällisyys, laidunnus sekä laidunseokset. Mukana myös Luke ja Pellon Group. Fleece-kilpailu 2018

LISÄTIETOJA Kaie Ahlskog
p. 0400 731 811, kaie.ahlskog@proagria.fi
tai Finnsheep ry:n fb-sivut

SILJA ALMINKOTERO

Katse klostrideihin

Tällä kertaa vastaamme lukijoiden toiveisiin. Katse siis *Clostridium perfringens* -bakteeriin.

Teija Kokkonen

Erikoistutkija, Eläintautibakteriologian ja -patologian tutkimusyksikkö
Evira, Helsinki, p. 040 525 0822

Clostridium-suvun bakteerit eli klostridit ovat yleisiä sairauden aiheuttajia kotieläimillä. Niitä on hyvin montaa lajia, mutta yhteistä niille on se, että ne elävät hapettomissa oloissa ja tuottavat ympäristössä pitkään säilyviä itiöitä. *C. perfringens* bakteerin aiheuttamia tartuntoja kutsutaan yleisesti klostridioosiksi, mutta lampaalla klostridioosilla tarkoitetaan yleensä nimenomaan *Clostridium perfringens* tyyppi D:n aiheuttamaa enterotoksemiaa eli suolistomyrkytystä. Muut klostridien aiheuttamat sairaudet ovatkin Suomessa lampailla ja vuohilla melko harvinaisia.

Suolistossa normaalioloissakin

Clostridium-bakteereita esiintyy normaalistikin pieniä määriä lampaan suolistossa aiheuttamatta tautia. Ne voivat tuottaa erilaisia myrkkyjä ja niiden yhdistelmiä, joiden perusteella ne jaetaan tyyppeihin A, B, C, D ja E. Eri *C. perfringens* tyyppien tuottamien myrkkyjen taudinaiheutuskyky vaihtelee eläinlajin ja eläimen iän mukaan. Yleensä klostridibakteerit lisääntyvät voimakkaasti ja tuottavat myrkkyjä, kun suolessa vallitsee sopivat hapetomat olosuhteet ja käytettävissä on runsaasti helpoliukoisia hiilihydraatteja tai proteiineja. Siksi klostridioosi on tavallinen, kun pötsistä pääsee runsaasti hajoamatonta rehua suoleen ylensyönnin tai äkillisten ruokinnanmuutosten yhteydessä.

C. perfringens tyyppi D-suolistomyrkytys on ruokinnallinen sairaus

Lampailla merkittävin suolistomyrkytyksen aiheuttaja on *C. perfringens* tyyppi D. Kaikenikäiset lampaat voivat sairastua, mutta tavallisimmin sairastuvat hyvin kasvaneet karitsat 2–5 viikon iässä tai vieroitettaessa. Voimakas väkirehuruokinta tai laitumen vaihto

rehevämpään karitsoiden loppukasvatuksessa voi myös aiheuttaa taudinpurkauksen. Suolesta verenkiertoon pääsevä bakteerimyrkky vaurioittaa verisuonia ja aiheuttaa verenvuotoja ja pöhöä elimissä ja aivoissa. Suolistomyrkytys on nopeasti etenevä ja tappava tauti, jossa oireina voi olla hoippumista, kouristelua ja ripulia, mutta yleensä lammas löytyy kuolleena. Vuohilla pääoireena on ripuli. Jo sairastuneille hoitoa ei ole, mutta muu katras laitetaan vesipaastolle ja normaaliin ruokintaan palataan asteittain. Vuonna 2017 *Clostridium perfringens* tyyppi D-suolistomyrkytystä todettiin kahden lammastilan ja kahden vuohitilan näytteissä.

C. perfringens tyyppi A on osa normaalia suoliston mikrobistoa

Verrattain usein *C. perfringens* tyyppi D-suolistomyrkytyksen varalta tutkittujen lampaiden suolistosta eristetään *C. perfringens* tyyppi A, joka on osa suolen normaalimikrobistoa. Pelkkä bakteerin löytyminen suolesta runsaakaan ei riitä tekemään siitä taudin aiheuttajaa, mutta se voi olla merkki suolistohäiriöstä. *C. perfringens* tyyppi A:n aiheuttamassa harvinaisessa karitsoiden suolistomyrkytyksessä suolesta imeytyvä bakteerimyrkky aiheuttaa veren punasolujen hajoamisesta johtuvan anemian ja keltataudin (yellow lamb disease). Vuohilla on kuvattu suolistomyrkytyksiä, joiden aiheuttajaksi on epäilty *C. perfringens* tyyppi A:ta. *C. perfringens* tyyppi A voi joskus haavojen tai muiden vaurioiden seurauksena lisääntyä myös pehmytkudoksissa ja sisäelimissä aiheuttaen kuolioisen tulehduksen.

Muut klostridien aiheuttamat suolistomyrkytykset harvinaisia

Muista suolistomyrkytyksistä *C. perf-*

Clostridium perfringens tyyppi D -suolistomyrkytys, verenvuotoja suolen seinämässä.

ringens tyyppi B ja C aiheuttavat pikkukaritsoilla verisen suolistotulehduksen ja tyyppi C lisäksi aikuisilla lampailla äkillisen kuolemaan johtavan suolistotulehduksen. Vuohilla *C. perfringens* tyyppi C aiheuttaa suolistomyrkytystä. *C. perfringens* tyyppi B:n ja C:n aiheuttamia sairastumisia ei ole todettu lampailla ja vuohilla Suomessa. Lisäksi lampaista eristetään satunnaisesti *Clostridium sordellii* -bakteeria. Se voi aiheuttaa juoksutusmahatulehduksia ja äkkikuolemia karitsilla ja aikuisilla lampailla.

Ruokinta ja rokotteet ennaltaehkäisyyn

Klostridisuolistomyrkytysten ennaltaehkäisy perustuu nopeiden ruokinnanmuutosten välttämiseen ja rokotuksiin. Suomessa lampailla on saatavissa eläinlääkärin erityisluvalla kahta klostridirokotetta. Toinen on kirjoitetaan suppeampi ja tarkoitettu suolistomyrkytysten (*C. perfringens* tyyppi A, C ja D) ennaltaehkäisyyn. Toinen rokote antaa suojaa *C. perfringens* tyypeille A, B, C ja D sekä kuudelle muulle klostriditautille. Rokote sisältää mm. *Clostridium sordellii*-toksoidia.

Laidunnuksen sietämätön keveys

Alkukesällä laitumet riittävät usein liiankin hyvin. Pitkäksi venähtänyt alkukesän kasvusto on korjattu säilöön, onhan? Keski- ja loppukesällä laidunten riittävyys on syytä olla suurennuslasin alla. Joutilaat, aikuiset eläimet voivat laiduntaa heikompiakin laitumia, mikä ei kuitenkaan tarkoita laidunta, jossa ei ole mitään syötävää.

Sini Sillanpää

ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Maisemalaitumet ja vanhemmat viljelykasvustot sopivat aikuisille, joutilaille eläimille. Karitoille on syytä järjestää parhaat laidunlohkot, seurata kasvuston riittävyttä ja ryhtyä ajoissa toimiin; siirto uudelle lohkolle tai lisäruokinta nurmen ehtyessä. Karitsan kasvupotentiaali jää hyödyntämättä huonolla laitumella, ja laitumen tuotokyky kärsii ylilaiduntamisesta. Hyvällä lohkolle kasvaa kylvettyjä nurmi- ja palkokasveja, ei rikkaka, kasvusto on tiheää, eli helppoa syödä ja helposti sulavaa; kun D-arvo nousee, syönti lisääntyy. Nuoressa nurmessa valkuais- ja energiapitoisuus on korkea, mikä antaa eväät hyvään kasvuun.

Vaatii työtä ja viitseliäisyyttä saavuttaa laiduntamisen edut. Aitaaminen ja eläinten siirrot ovat laidunkaudella arkipäivää. Kaikki eläinryhmät hyötyvät liikunnasta. Sopivan pituinen nurmi on optimaalisinta rehua lampaan näkökulmasta. Lisäksi laidun on halpaa; korjaahan lammas sen itse käyttöönsä, eikä laiduntaessa kerry lantaa tyhjättäväksi lampolasta. Hyvä laidunnus vaatii etukäteissuunnittelua; nopea laidunkierto varmistaa

parhaan nurmen syötettäväksi, mutta vaatii myös sujuvat siirrot.

Jalkaudu laitumelle

Laidunten riittävyttä voi seurata paitsi kasvuston pituuden ja eläinten punnitusten avulla, myös seuraamalla käyttäytymistä. Karitsa, joka painaa 20–40 kiloa, syö laidunnurmea noin 3–6 kiloa päivässä. Tarjolla on oltava kolminkertainen määrä. Kasvua pitäisi kertyä vähintään 250 g/pv/karitsa. Kasvuston ollessa noin 10-senttistä lampaat siirretään lohkolle. Kuivana kesänä korkeutta voi olla enemmän. Kun on aika vaihtaa lohkoa, kasvusto on 5–6 sentin pituista. Alle kolme senttinen nurmi rajoittaa karitsan kasvua.

Liian lyhyeksi syötetty nurmi lähtee hitaasti jälkikasvuun, josta seuraa aina vain niukempi laidun. Nurmen pituutta arvioidessa ei riitä, että käy lohkon reunalla toteamassa vehreyden. Kasvusto yllättää. Kävele lohkolle, niin saat kokonaiskuvan nurmesta; mitä siellä kasvaa, paljonko, rikkatilanne, ja kuinka tiheää kasvusto on. Samalla selviää myös uusimistarve, laitumet kannattaa uusita riittävän usein.

Seuraamalla eläinten käyttäytymistä voi myös arvioida karkeasti laitumen riittävyttä. Jos lampaat makaavat suurimman osan aikaa ja märehivät, laidunta on riittävästi. Märehtimiseen kuluu lampaalla suurin osa päivästä edellyttäen, että on mitä märehdiä. Loppukesällä laidunlohkoja on syytä suurentaa tai pienentää eläinmäärää per lohko, riippuen kasvustosta.

Aina ei suksi luista

Syystä tai toisesta laidun saattaa loppua kesken. Onko syy säässä, pinta-alassa, laidunpaineessa vai kasvustossa? Tämä on hyvä realistisesti pohtia, kirjata ylös ja miettiä parannuskeinot seuraavaan kesään.

Karitsa, joka painaa 20–40 kiloa, syö laidunnurmea noin 3–6 kiloa päivässä.

Lannoitus ja puhdistusniitot ovat osa laidunnusta. Puhdistusniitto tehdään aina, kun eläimet siirretään lohkolta seuraavalle. Niitto nopeuttaa uuden kasvun alkamista ja on etenkin luomutiloilla tärkeä rikanhallintakeino. Ylilaidunnus näkyy paitsi karitoiden kasvussa, myös nurmen tuottokyvyssä.

Lisäruoki ajoissa

Lisäruokinta laitumelle kannattaa aloittaa ajoissa. Väikirehulisä varmistaa hyvän kasvun jatkumisen nurmen ehtyessä. Ylilaidunnukselle hyvä vaihtoehto on siirtää eläimet esimerkiksi puhtaaseen ja kuivaan ulkotarhaan joksikin aikaa tai uusittavalle lohkolle, missä ylilaidunnuksesta on vähiten haittaa. Näin annat nurmille lepoaikaa lähteä uuteen kasvuun ja parhaimmillaan pidennät laidunkautta tuntuvasti. Lisäruokinnan voi järjestää esimerkiksi paalihäkein. Ruokintapaikkojen kuntoa tulee seurata, ja vaihtaa paikkaa tarvittaessa. Väikirehun jakaminen karitsalaumalle laitumella on myös yksi haaste loppukesää kohti mentäessä, nyt on viimeinen hetki miettiä sen sujuvaa toteuttamista.

Muistin virkistystä laiduntamiseen

- Seuraa kasvustoa, jalkaudu; katso kunto ja pituus
- Laidunkierto nurmen mukaan
- Siirrä eläimet lohkolle, kun nurmi on noin 10 cm
- Siirrä eläimet pois, kun nurmi on 5–6 cm
- Punnitse, punnitse, punnitse
- Seuraa loistilannetta
- Tee puhdistusniitot
- Aloita lisäruokinta ajoissa
- Nauti kesästä!

Presentation av Ålands Fåravelsförening r.f.

Föreningen bildades år 1934 och har sedan dess arbetat för den åländska fårnäringen. I dag har föreningen ca 80 medlemmar och en styrelse bestående av 8 st styrelsemedlemmar. Föreningen riktar sig främst till personer och organisationer som arbetar inom fårnäringen, men även till den som har får som hobby.

Text **Angela Sjöblom**
Foto **Anki Lind**

Under åren har föreningen anordnat kurser inom ämnet får. Bland annat har medlemmarna fått prova på nunotövning, fått lära sig mer om juver och lamning. Kurser anordnas årligen och medlemmarna har möjlighet att påverka kursämnena i mån av möjlighet.

En del studiebesök har även hunnits med, t.ex. till Åddebo Ull kardereri. Föreningen planerar även att besöka lantbruksmässan i Okra i juli.

Som medlem i föreningen erhåller du gratis färrådgivning. Färrådgivaren har mångårig erfarenhet av fårnäringen och bistår med hjälp i de flesta frågor. Medlemmar har även möjlighet att delta i den gemensamma skinnskickningen till Tranås Skinnberedning som sker årligen.

Under de senaste åren har föreningen arbetat aktivt med att hitta finansiering till en dräktighetsscanner. Förhoppningen är att investeringen genomförs under året 2018. I sam-

band med detta har några medlemmar i föreningen påbörjat inlärnin- g i scanningsarbetet, så att dräktighets- scanner kan börja användas så fort den köpts in.

Varje år i augusti anordnar föreningen en medlemsmiddag för sina medlemmar. Detta är ett uppskattat inslag där medlemmarna äter gott och umgås med andra inom fårnäringen.

September 2017 deltog förening- en som Plåpp Äpp i Skördefesten på Åland. Som deltagare i Plåpp Äpp har man möjlighet att presentera sig för Skördefestens besökare under en dag. Denna gång ordnade föreningen med provsmakning av fårgryta och rökt får. Mycket uppskattat av besökarna. Där- utöver hade föreningens medlemmar anordnat med försäljning av lokala hantverk från fårnäringen, presenta- tion av fårraser samt vallhundsuppvis- ning. Ca 500 st glada besökare hittade till oss under dagen. Föreningen del- tar som Plåpp Äpp även under 2018.

Österbottens svenska fårförening

Österbottens svenska fårförening r.f., den före detta fårklubben, är en förening med långa anor.

Föreningen ordnade tidigare aktivt program för sina medlemmar, bl.a. studieresor till Östra Finland och Umeå. Under några år ordnade man också färdagar i Vörå. Auktionshuset i Ilmajoki, som än idag används vid baggauctionen, byggdes också med hjälp av denna förening. Under de senaste åren har föreningen dessvärre varit mindre aktiv, något som styrelsen nu vill ändra på. I sommar ordnar vi åter den förr så populära sommarträffen. Träffen inleds med

något lättsamt program och sen fortsätter vi med middag och umgänge.

Föreningen har en Facebook-sida för sina medlemmar, där det informeras om aktuella händelser och diskuteras olika saker kring fårnäringen. I dagens läge har föreningen inte resurser att själv ordna skolning. Lyckligtvis har vi andra aktörer som ordnar skolning som passar fårfarmare, och som medlem i föreningen får du information om detta.

Till föreningen hör idag cirka 40

gårdar. Vi är väldigt glada om fler vill bli medlem i föreningen. Du är varmt välkommen med oavsett om du har får som huvudsyssla eller endast som hobby. Vi tar också gärna emot idéer på vad föreningen skulle kunna ordna. När något ordnas önskar vi förstås att så många som möjligt dyker upp.

Text **Josefin Norrback**

Foto **Michaela Wikberg**

LAMMAS- JA VUOHIKERHOT

1. Etelä-Karjalan Lammaskerho r.y., pj. Jani Ruokonen, puh. 050 440 8417, ruokonen.jani@gmail.com, Joutsenontie 823, 54230 Nuijamaa. Siht. Maaret Berg-Tynkkynen, puh. 040 546 1954, suurtupa@gmail.com
2. Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y., siht. ja rahastonhoitaja, Sanni Kaitamäki, puh. 040 717 7116, sanni.kaitamaki@gmail.com
4. Keski-Pohjanmaan Lammaskerho, siht. Leila Niemelä, Niemeläntie 41, 68230 Lohtaja, puh. 040 570 1599
5. Keski-Suomen Lampurit, siht. Sirpa Tyrväinen, Koivunientie 90, 51260 Tahkomäki, puh. 0500 544 084
6. Kymenlaakson Lampurit, www.facebook.com/Kymenlaaksonlampuritry, pj. Maija Knuuttila, Ahviontie 260, 46960 Muhniemi, puh. 040 575 8848, maija-knuuttila@outlook.com. Siht. Marja Jalo-Ryynänen, marja.jalo-ryynanen@proagria.fi, puh. 040 572 8387
7. Lapin Lampurit r.y., siht. Petri Leinonen, Mäkkierintie 9, 95520 Tornio, puh. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.fi
8. Pirkanmaan Lammaskerho, pj. Ira Hellsten, ira.hellsten@kurjentila.fi, puh. 041 528 9672
9. Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho, siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56 92220 Piehinki, puh. 040 558 5421
10. Pohjois-Karjalan Lampurit, siht. Eila Pennanen, puh. 050 361 4144 pk.lampurit@gmail.com, www.pohjoiskarjalanlampurit.blogspot.fi, www.facebook.com/PohjoisKarjalanLampurit
11. Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team, siht. Niina Lohva, Kulvemäentie 164, 74230 Salahmi, niina.lohva@kiuruvesi.fi
12. Satakunnan Lammaskerho, siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73, 27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272, www.satakunnanlammaskerho.nettisivu.org
13. Skärgårdens Fårklubb, siht. Bianca Norrman, Sommarö, 21660 Nagu, puh. 02 465 5181
14. Suur-Savon Lampurit r.y., pj. Kirsä Vertainen, Levänomaisentie 648, 51820 Hatsola, puh. 040 590 6959
15. Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands Fårfarmare r.f., siht. Mikko Idlax, idlaxgard@gmail.com
16. Varsinais-Suomen Lammaskerho, siht. Terhi Oinonen, Hanhijoentie 6, 21540 Preitilä, puh. 0400 881 956, terhi.oinonen@kolumbus.fi
17. Ålands Fåravelsförening r.f., ordf. Mia Söderdahl, c/o Babbi Söderdahl, Sjöbagavägen 71, 22 150 Jomala, alandsfaravel@gmail.com
18. Österbottens svenska fårförening r.f., siht. Josefin Norrback, josefinnorrback@hotmail.com
19. Suomen Vuohiyhdistys r.y., siht. Marita Ollila, Saarenpääntie 32, 61350 Huissi, puh. 050 339 040, marita.ollila@netikka.fi

Suomalainen lammas

Suomen lammasyhdistyksen juhlavuoden kunniaksi vuoden 2018 ilmestyvän artikkelisarjan ”Suomalainen lammas” edellisessä osassa liikuttiin kansan syvissä riveissä. Nyt tarkastellaan lammastaloutta herrasväen näkökulmasta. Samaan aikaan kun talonpoika yritti pysyä hengissä ja maksaa veronsa, kartanoiden kamareissa istuskeltiin topatuilla tuoleilla ja nautittiin uutuusjuomaa, kahvia, posliiniserviiseistä. Samalla pohdittiin, mitä tehdä villantuotannon kohentamiseksi. Vastaus löytyi rotueläinten jalostuksesta.

Ensimmäiset tiedot tuontitrotujen kasvatuksesta ovat 1500-luvulta *Kustaa Vaasan* kuninkaankartanoista (L&V 4/2017). Myös 1600-luvulta on tietoja tuoduista eläimistä, mutta ensimmäinen laajamittainen hanke eläintuonnissa toteutettiin 1700-luvulla.

Aateli oli alun perin valtakunnan ratsuväkeä, jolle kuningas myönsi verovapauden korvaukseksi palveluksista. Näin syntyi rälssi, verovapaa

yhteiskuntaluokka. Vähitellen aateludesta tuli perinnöllinen, eikä aatelmies menettänyt säätyään, vaikka ei suorittanut ratsupalvelusta. Tämä johti vähitellen siihen, ettei aatelmies enää palvellut ratsuväessä itse, vaan sen tekivät rengit ja alustalaiset. Aatelista tuli tärkeitä virkoja hoitava joukko ja aatelisarvon sai korkean viroin hoitamisesta.

Rälssimiehelle kuului tila, aatelisten kartano. Se oli yleensä useiden tilojen

kokonaisuus, jossa vuokraajat, lampuodit, maksoivat veroa isännälle. Aatelmies sai pääosan tuloista näistä veroista. Keskiajalla ja 1500-luvulla kartanot olivat pääosin vanhan rälssin omistuksessa ja sijaitsivat eteläisessä Suomessa. Myöhemmin syntyi etenkin Uudellemaalle ja Varsinais-Suomeen ratsuvelvollisia sätereitä, joita oli myös Satakunnassa ja Hämeessä. Lisäksi oli rustholleja eli ratsutiloja, edellisten lisäksi etenkin Savossa. Kartanoihin

Englanti menetti 1700-luvulla monopoliasemansa villamarkkinoilla. Sen haastoi merinovilla. Englannissa pääpaino alkoi siirtyä villan ohella lihan tuotantoon, sillä kasvavat kaupungit tarvitsivat karjaloustuotteita ja ruhon lihakkuudelle asetettiin nyt uusia vaatimuksia. Uusien liharotujen villa oli hieman karkeampaa, mutta sitä tuli paljon. Esimerkkinä tällaisesta rodusta on taulussa kuvattu oxford down, 1800-luvun lampaanjalostajien taidonnäyte, jossa yhdistyivät erinomaisella tavalla molemmat tuotantosuunnat. Kuvan taulun on maalannut Richard Whitford vuonna 1870 ja se esittää John Treadwell'in Aylesburystä Buckinghamshirestä ja hänen edistyksellistä oxford down-katrastaan, josta vietiin jalostuseläimiä myös ulkomaille.

voidaan lisätä vielä sotilasvirkatalot, pappilat ja siviilivirkamiesten omistamat tilat. 1700-luvun puolivälistä eteenpäin kartanoiden työvoima perustui torppareihin, jotka maksoivat vuokran päivätyönä kartanossa.

Maatalousinnostus

Lammastalouden viriäminen ajoittuu 1700-luvulle, jolloin Ruotsin valtakunnassa elettiin hyödyn, valistuksen ja uusien luonnontieteiden aikakautta. Näiden mukaan ihmiset eläisivät rikkaammin ja arvokkaammin, jos luonnon tarjoamat mahdollisuudet käytettäisiin paremmin hyväksi. Maatalouden kehittäminen ja koulutus alkoivat nousta keskiöön, koska maahan täytyi jatkuvasti tuoda viljaa, eikä kotimainen tuotanto riittänyt.

Maatalouden ja viljelyn kehittäminen oli lähtenyt uusille linjoille 1600-luvun lopulla Saksassa ja Alankomaissa ja levisi sieltä Englantiin ja Ranskaan. Keskustelu maatalouskysymyksistä kävi vilkkaana ja maataloutta koskevia tutkimuksia julkaistiin runsaasti. Pian Ruotsissakin julkaistiin kotimaista tutkimusta. Esikuvat tulivat Englannista, jonka rikkauden, mahdin ja voiman katsottiin olevan maanviljelyn ja lampaanhoidon varassa.

Myös Suomessa maatalousinnostus, agraarientusiasmien, sai jalansijaa. Yhtenä pontimena oli viljaomavaraisuuden lisääminen, toisekseen maataloudessa nähtiin taloudellisen kasvun mahdollisuuksia. Yläluokka alkoi puuhailla kartanoissaan maatalouden kehittämisen parissa ja myös yliopiston piirissä toimi tutkijoita, joita maatalous alkoi kiinnostaa.

Läänin lampurit

Maatalousinnostus herätti ajatuksia maanviljelysvirkakunnasta; joka pitäjään tulisi virkamies neuvomaan ja auttamaan asukkaita. Pitkien valmistelujen jälkeen jonkinlainen maatalousneuvonta saatiin käyntiin. Ensimmäiset neuvojat olivat Ruotsin Höjentorpin kuninkaankartanon lampuriopetuksen läpikäyneitä maatalousasiantuntijoita, jotka lääneissä kiertäessään neuvoivat paitsi lammassasioissa, myös uusien kasvien ja työmenetelmien käytössä. Lääninlampurit saivat hoidettavaksi virkatalon, jossa oli tarkoitus kasvattaa rotulampaista ja viljellä uusia hyötykasveja.

Taustalla oli tarve lisätä villan tuotantoa. Villakankaiden valmistus tarvitsi raaka-ainetta, eikä Ruotsi-Suomessa tuotettu villa sopinut karkeutensa vuoksi hienojen tekstiilien valmistukseen. Raakavillan vienti oli lisäksi kielletty monissa Euroopan maissa. Ainoa keino turvata hienon villan saanti oli tuottaa sitä kotimaassa.

Suomen ensimmäinen lampurikoulusta valmistunut lääninlampuri aloitti vuonna 1742 Turun ja Porin läänissä. Tunnetuin puolestaan taisi olla *Pebr Adrian Gadd* (1727–1797), joka oli paitsi kemian professori, myös merkittävä suomalainen maatalouskirjoittaja, tutkija ja suomalaisen maataloustieteen pioneeri. Gadd oli lääninlampurina Turun ja Porin läänissä vuosina 1755–1761. Muut lääninlampurin saaneet läänit olivat Uudenmaan-Hämeenlääni ja Pohjanmaan lääni. Lääninlampurilaitos jäi lyhytikäiseksi, se lakkautettiin jo vuonna 1766, sillä sen katsottiin aiheuttavan

paljon menoja, mutta tuottavan vain vähän hyötyä.

Kantalammarhat

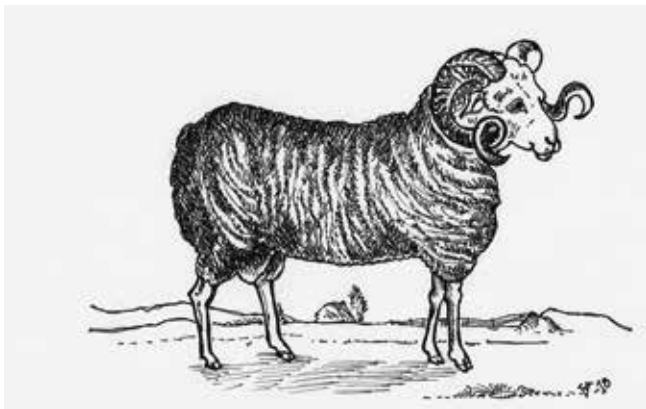
Kotieläintuotannon pullonkaula oli yhä rehun puute. Rehun riittämättömyys esti lampaiden laajamittaisen ja tuottavan kasvatuksen. Lisäksi talonpojilta puuttuivat resurssit rotulampaiden hankkimiseen. Lääninlampurit velvoitettiin perustamaan kantalammarhoja rotulampaiden kasvattamiseen. Myös säätyläiset houkuteltiin lammastarhoja perustamaan. Porkkanaa käytettiin kasvattajille palkkioita ja etuoikeutta hankkia edullista lisämaata.

Monesti lammastalous jäi nimeliseksi. Kartanon omistajien intresseissä oli lähinnä hankkia lisämaata edullisesti lammastalouden varjolla ja muutaman rotulampaan hankkimisen jälkeen eläinten annettiin sekoittua paikalliseen kantaan. Joissain kartoissa, pappiloissa ja varakkailta tallopoikaistiloilla kuitenkin tunnettiin aitoa kiinnostusta lampaiden jalostukseen. Yksi tällaisista oli kapteeni *Henrik Löfvingin* tila Orimattilasta. Siellä hienovillaisten rotulampaiden määrä oli 1700-luvun lopussa pitkälti yli 300.

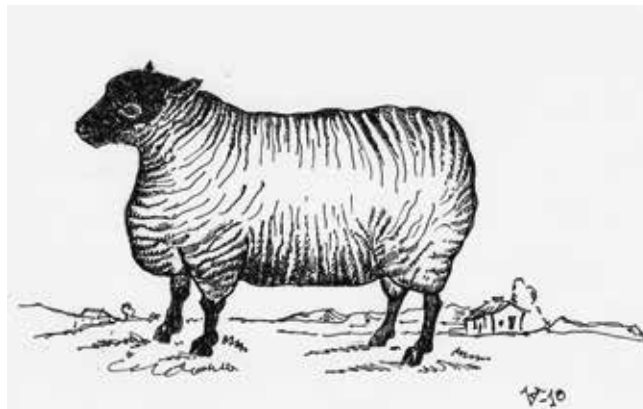
Rotulampaat

Lääninlampurien välityksellä kartanoihin hankitut eläimet olivat englantilaista ja espanjalaista alkuperää, ja tulivat tänne Ruotsista. Lisäksi kartanoihin ostettiin lampaita omatoimisesti Ruotsista ja Pohjois-Saksasta. Lähteet eivät kerro, mitä rotuja englantilaiset lampaat olivat, todennäköisesti villantuottajina tunnettuja pitkävillarotuja kuten romney, cotswold, leicester ja lincoln. Espanjalaiset ja saksalaiset lampaat olivat merinoja, saksalaiset 1700-luvun kuluessa Saksaan vietyjen merinojen jälkeläisiä ja maassa eteenpäin jalostettuja versioita, joita pidettiin monesti alkuperäisiä espanjalaisia lampaita parempina. Saksalaisia versioita kutsuttiin usein uuden kotipaikkakuntansa mukaan, esimer-

KÄÄNNÄ

Saksalainen merino eli "saxon". Piirroksessa on mukaeltu Richard Lamb Allen'in teoksen *Domestic Animals* kuvitusta.

Southdown pässi. Rotua tuotiin myös Suomeen 1800-luvulla. Piirroksessa on mukaeltu Richard Lamb Allen'in teoksen *Domestic Animals* kuvitusta.

kiksi wüttemberg- tai rambouillet-roduksi tai yksinkertaisesti nimellä saxon. Nämä "saksit" voitiin nimetä myös kasvattajan mukaan, kuten electoral-merinot. Vuonna 1765 saksilainen aatelinen *Elector Xavier* vastaanotti 92 pässiä ja 128 uuhia Espanjan kuninkaalta ja tämä puhdas merino-katras sijoitettiin hänen mailleen. Näiden lampaiden superhienoa villaa alettiin kutsua electoral-villaksi ja lampaita electoral-lampaiksi. Näitä electoral-merinoita tuotiin Suomeen vielä 1800-luvun puolella.

Merinojen maailman valloitus ulottui kaikille mantereille Australiaa ja Amerikkaa myöden. Tässä merinojen myyjät sahasivat omaa oksaansa, sillä 1800-luvulla villan hinnat putoivat Euroopassa pääasiassa halvan australialaisen tuontivillan takia. Se oli paha takaisku eurooppalaisen hienovillan tuotannolle.

Jalostuksen ongelmakohdat

Hyvistä yrityksistä huolimatta rotujalostus ei ottanut tuulta. Talonpojat suhtautuivat epäillen säätyläisten puuhasteluun, eikä heitä saatu innostumaan jalostuksesta. Yleinen käsitys kansalla oli, että rotulampaiden ja suomalaisten lampaiden villassa ei juuri ollut eroa. Tämä johtui ehkä siitä, että espanjalaisiksi kutsuttiin myös sekarotuisia lampaita, joiden villa ei juuri poikennut suomenlampaasta. Myös talvirehun puute oli esteenä tuotannonalan kehittämiseksi. Hienolle villalle ei myöskään löytynyt markkinoita, eikä se oikein sopinut kotikäyttöön.

Suurimpana ongelmana rotujalostuksessa lääninlampurit näkivät eri lammasrotujen sekoittumisen. Suurella vaivalla hankittuja rotulampaita ei eristetty paikallista maatiaiseläimistä. Myös siinä tapauksessa, että lampaanjalostajalla olisi ollut hyvä halu jalostaa rotulampaita, viimeistään laidunnus kylän yhteisillä laidunmailla sekoitti eläimet toisiinsa. Lääkkeeksi tarjottiin hienovillaisia rotupässejä talonpojille edullisesti, yhteislaidunnuksen kieltämistä ja karkeavillaisten pässien sterilointia. Näistä syistä herasväen lampaanjalostusinnostus jäi lyhyeksi. Se kesti noin kymmenen vuotta 1750–1760-lukujen taitteessa. Rotulampaiden määrä oli Suomessa enimmillään vuonna 1760, jolloin niitä oli 6 645.

1800-luvun tilanne

Lampaiden tuonti ei loppunut kokonaan 1700-luvun vaikeuksiin. Rotueläimiä tuotettiin maahan myös 1800-luvulla, esimerkiksi electoral-lampaita tuotettiin Jokioisille ja niiden ohella myös englantilaisia southdown- ja oxfordshiredown-lampaita (myöhemmin oxford down) Mustialan maanviljelyskouluun 1840-luvulta alkaen. Mikkelin läänin kuvernöörin kertomuksessa 1800-luvun puolivälissä todettiin, että: "säätyläisillä oli parempia lampaita, mutta tavallisella rahvaalla suomalaisia lampaita, joilla oli karheampi ja suora villa". Juvan pitäjän säätyläiset hankkivat myös siitoseläimiä 1800-luvulla, osittain espanjalaista ja osittain saksalaista rotua.

Merinot olivat 1700–1800-luvuilla erittäin suosittuja Euroopassa joko puhtaina tai risteytyksinä. Rotuna merino on vanha ja kulkeutunut todennäköisesti Lähi-Idästä mutkikkaita reittejään Välimeren alueelle ja edelleen kreikkalaisten ja italialaisten mukana Espanjaan. Siellä se sai kehittyä rauhassa vuorten suojaamilla alueilla samaan aikaan, kun Italiassa olevat katraat kärsivät "barbaarien" talloessa maan ylitse moneen kertaan. Varsinaisen merinojen maailmanvalloitus alkoi 1700-luvulla, kun Espanja aukaisi rajat niiden viennille. Ensimmäinen hyvin dokumentoitu vienti Espanjasta tehtiin vuonna 1723 Ruotsiin ja hieman myöhemmin Saksaan, Ranskaan, Itävaltaan, Etelä-Afrikkaan ja lopulta Australiaan ja Amerikkaan.

Muun muassa Juvan Partalan kartanon isännällä *Joban Poppiuksella* tiedetään olleen 1800-luvun alkupuolella saksalaista rotua olevia lampaita ja vuohia.

1800-luvulle tultaessa lampaanjalostuksen tilanne oli kartanoissa parempi ja onnistumisen mahdollisuudet suuremmat 1700-lukuun verrattuna. Yhä useampi säätyläinen viljeli ja hoiti tilaansa itse. Maatalouden hyvät suhdanteet saivat säätyläiset kiinnostumaan viljelystä, eivätkä tilat olleet enää lampuodin tai vouden hallinnassa. 1800-luvun alussa hienoa villaa riittikin kotimaisten verkatehtai-

den raaka-aineeksi. Silti tuontitrotujen kanssa oli myös ongelmia. Pääasiallinen rehu oli edelleen niityiltä koottu luonnonheinä ja kerput, eivätkä ne olleet riittävää evästä pidemmälle jalostetuille roduille.

1800-luvun puolivälissä Amerikas-
sa julkaistun kotieläinoppaan kirjoittaja *Richard Lamb Alleen* toteaa kirjassa, että runsas saxon-lampaiden käyttö merinojalostuksessa teki paljon hallowaa amerikkalaiselle merinopopulaatiolle. Lampaat olivat heikkoja ja menehtyivät helposti, minkä Alleen arvelee johtuneen ”saksien” liian pitkälle menneestä jalostuksesta hienon villan takia. Hyvissä oloissa kasvatetut eläimet eivät kestäneet mpäristön aiheuttamia stressitekijöitä. Vasta kun kantaa saatiin takaisin kohti alkuperäistä ja kestävästä espanjalaista merinoa, jota oli aikojen alusta laidunnettu säiden armoilla, saatiin tilanne korjattua. Voi olla, että Suomeen tuotujen rotulampaiden heikko menestyminen täkäläisissä oloissa johtui tsamasta syystä. Lähtömaassaan huolella hoivatut siitoseläimet kokivat varmasti melkoisen järkytyksen joutuessaan elämään täkäläisen ”nälkäjärjestelmän” mukaan. Myös lampaille epäasialliset eläinsuojat ja kosteat läävännurkat koituivat todennäköisesti monien tuontieläinten kohtaloksi.

Geenit kertovat

Missä määrin tuontieläimet sitten vaikuttivat Suomen vanhempaan lammaskantaan? Päätyivätkö nämä Mikkelin läänin kuvernöörin mainitsemat ”paremmat” lampaat koskaan talonpoikien huusholliin, vai säilytikö paikallinen ”suomalainen” lammaskanta omavaraistalouksissa suorine ja karheine villoineen? Jäivätkö kokeilut uusilla hienompivilalaisilla eläimillä vain marginaalisen säätyläisryhmän puuhasteluksi? Alan kirjallisuudessa on asia usein kuitattu toteamalla, ettei tuonneilla ollut vaikutusta kotimaiseen kantaan, mutta geenitutkimuksella on tarjota eksaktimpaa tietoa aiheesta. Sähköpostitse tavoitettu Turun yliopiston dosentti *Auli Bläuer*, jonka kirjaa ”Voita, villaa ja vetoeläimiä” on käytetty tämänkin artikkelisarjan lähteenä, on ollut mukana *Juba Kantasen* johta-

massa FinnARCH-projektissa (Lukea edeltäneen MTT:n ja Turun yliopiston yhteishanke) vuonna 2013. Siinä tutkittiin karjaeläinten menneisyyttä arkeologisen luumateriaalin, muinais-DNA-tutkimuksen ja isotooppianalyysien avulla. Lampaiden osalta näytteet otettiin arkeologisilta kaivauksilta löytyneistä lampaiden luista ja niistä tutkittiin emän puoleista periytymistä eristämällä mitokondrio-DNA:ta. Saatuihin tutkimustuloksiin viitaten Bläuer toteaa, että vaikka suomenlampaan geeniperimässä on nähtävissä suora jatkumo aina rautakauden lopun lampaisiin saakka eli 1000-luvun kieppeille, niin villan hienous on historiallisen ajan tuontilampaiden mukanaan tuomaa kerrostumaa. 1700-luvun lammaskokeilun voidaan sanoa jättäneen jälkensä suomalaisen lampaaseen. Kotimaisen kannan risteytyessä ulkomaisten eläinten kanssa syntyi hienovillaisia yksilöitä, jotka paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneina menestyivät tuontieläimiä paremmin. Nämä eläimet loivat pohjaa myöhemmän hienovillaisen suomenlampaan jalostustyölle, kuten Bläuer toteaa myös kirjassaan.

Voidaan siis ajatella, että hienompaa villaa tuottavia lampaita päätyi myös rahvaan haltuun, muuten ominaisuuden vahvaa säilymistä lammaskantaan olisi vaikea selittää. Tähän viittaa myös Savolaisen osakunnan kotiseutututkimuksellaan kokoama aineisto 1930-luvulta. Retki suuntautui Juvan Rantuuseen ja kysyttäessä alueen elinkeinoista haastateltavat kertoivat, että vanhat lammaskannat tunnettiin nimellä ”saksijaset” ja ”pansalaaset”. Saksijaisilla oli lyhyt villa ja ”saparonnypykä” ja niistä saatiin vain vähän villoja, mutta se oli pehmeää kuin pumpulilanka. Pansalaesia (espanjalaisia) ruvettiin pitämään saksilaisten jälkeen ja niillä oli pitkä ja karkea villa. Eli kansan suussa nämä tuontirodot elivät ja voivat hyvin vielä 1900-luvun alkupuolella. Ehkä tuontitrotujen merkitys kotimaiseen kantaan oli suurin niillä alueilla, joilla kartanokulttuurikin kukoisti voimakkaimmin. Kartanoissa työskennelleet torpparit levittivät tehokkaasti kartanoissa näkemäänsä ja kokemiansa asioita kansa keskuuteen.

Kuva: Museovirasto, Antellin kokoelmat

Nuori lammaspaimen soittaa huilua paimenessa. Kuva on A. O. Väisäsen tutkimus- ja keruumatkalta Inkerinmaalta vuodelta 1914.

Kartanokulttuurin 1700-luvun puolivälistä alkanut kukoistuskauti oli joka tapauksessa tulossa tiensä päähän 1800-luvun puolivälissä yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Myös maatalouden murros kolkutteli ovella ja se tarkoitti monia muutoksia myös perinnäisessä lammastaloudessa. Lampaiden lukumäärä nousi vielä aivan 1800-luvun lopussa huippuunsa eli yli miljoonaan yksilöön pudotukseen sen jälkeen nopeasti. Tästä ja muista kehityslinjoista seuraavassa numerossa, jossa oma roolinsa on myös satavuotiaalla Suomen Lammasyhdistyksellä.

Lähteet:

Alleen, Richard Lamb 1847; Domestic Animals., Bläuer, Auli 2015; Voita, villaa ja vetoeläimiä. Karjan ja karjanhoidon varhainen historia Suomessa, Harmaja, Leo 1936; Mikkelin lääni 1831-1931, Niemelä, Jari 1996; Lääninlampureista Maaseutukeskuksiin, Majjala, Kalle 1999; 80 vuotta järjestettyä lampaanjalostusta: Suomen lammasyhdistys 1918-1998., Ryder, M.L. 1983; Sheep and Man. Duckworth. London., Savotar III. Savolaisen osakunnan kotiseutujulkaisuja. Helsinki. 1937., Mikkelin Sanomat 21.10 1911, n:o 119. Piirteitä Juvan historiasta.

Allergisena lampaiden kanssa

Olen sairastanut atooppista ihottumaa kolmikuisesta saakka. Reaktioita ovat aiheuttaneet mm. ruoka-aineet, siitepölyt, heinä ja eläimet. Tämä vaikutti ammatinvalintaan, mutta eläimet ovat olleet aina kuvioissa.

Teksti **Pia Niemeläinen**
Niemelän lammastila

Olen sairastanut atooppista ihottumaa kolmikuisesta saakka. Reaktioita ovat aiheuttaneet mm. ruoka-aineet, siitepölyt, heinä ja eläimet. Tämä vaikutti ammatinvalintaan, mutta eläimet ovat olleet aina kuvioissa. Nyt on menossa kahdeksas vuosi lampurina. Fyysisesti ja henkisesti raskaan ajanjakson jälkeen 2,5 vuotta sitten kaikki muuttui: eräänä iltana marinoitua kanaa syödessä minulta turposi huuli ja kitalakeen ja kieleen tuli paineen ja kihelmöinnin tunne. Jouduin päivystykseen. Tilanne rauhoittui, mutta pikkuhiljaa ruokavalioni kapeni: koko ajan tuli uusia ruoka-aineita, joita en sietänyt ja pahimmillaan pystyin syömään vain lihaa, maitoa, perunaa ja maitotaloustuotteita. Olin ollut allerginen eräille ruoka-aineille ennenkin, mutta pystyin syömään niitä ilman suun alueen turvotuksia.

Atooppinen ihottuma on yleistynyt 1950-luvulta lähtien

Duodecimin terveyskirjaston mukaan allergisella ihmisellä on elimistössä vasta-aineita tai herkistyneitä valkosoluja herkistymistä aiheuttavaa ainetta kohtaan. Reaktio voi olla nopea ja tulla minuuteissa tai sitten hidas, jolloin reaktio tulee tuntien tai vuorokausien kuluessa. Atooppinen allergia on nopeaa allergiaa, jolloin elimistössä muodostuu tiettyjä vasta-aineita siitepölyjä, eläinpölyjä, ruoka-aineita tai kemikaaleja vastaan. Atooppinen allergia on yleistynyt 1950-luvulta lähtien nopeasti ja se on perinnöllistä. Noin 40–45 % nuorista aikuisista on herkistynyt jollekin allergiaa aiheuttavalle aineelle. Kehitys on kui-

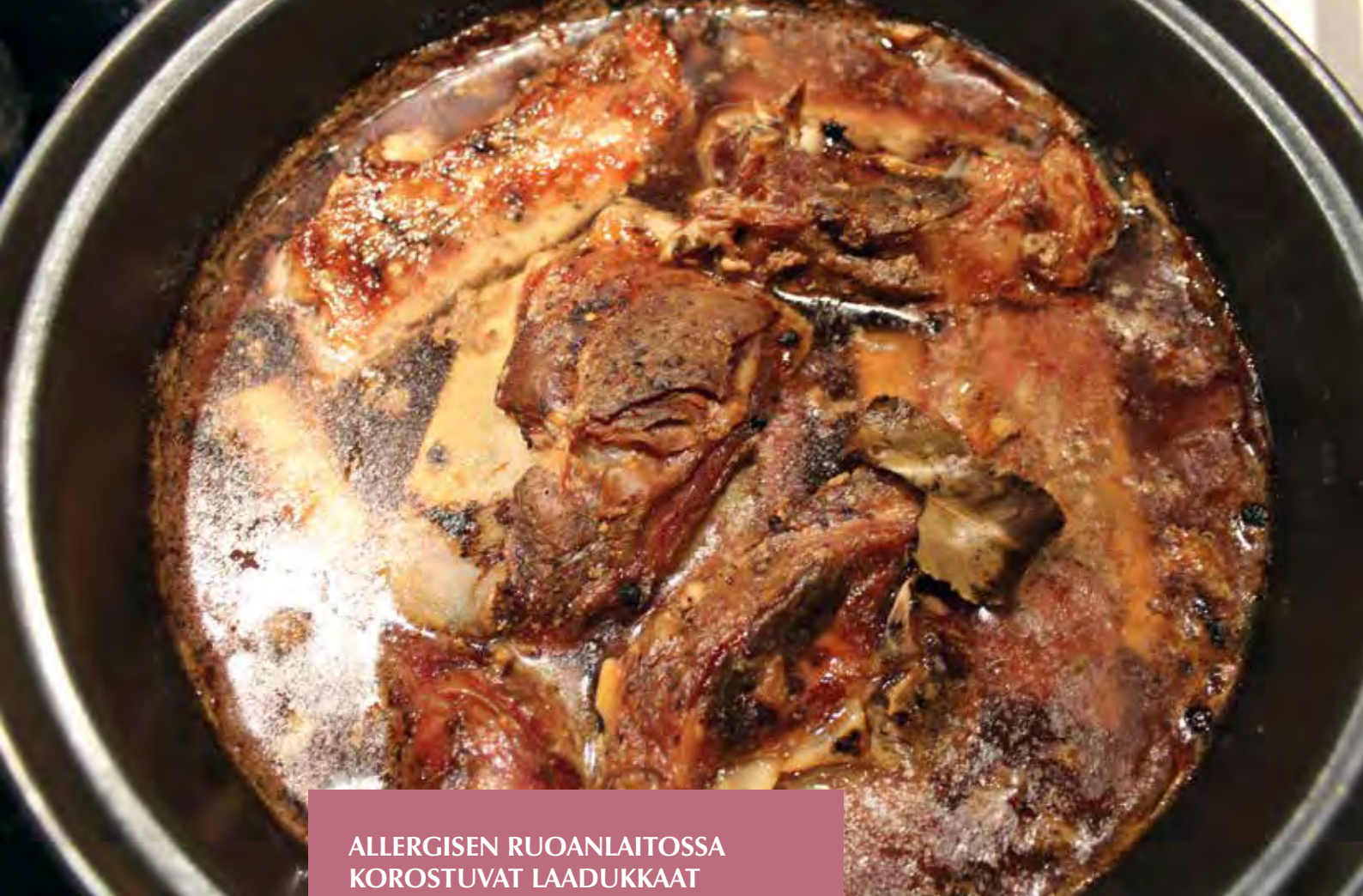
Lampaiden hoitotyöt vaativat allergiselta usein hengityssuojaimen käyttöä.

tenkin pysähtynyt Euroopassa useissa maissa vuosituhannen vaihteeseen ja oireilevien määrä on kääntynyt jopa laskuun.

Lampaat eivät allergisoi

Ruoka-aineissa löytyi lopulta tasapainotilanne. Kalan haju ja heinän pöly sen sijaan pahenivat: kalaa en siedä enää edes haistaa ja heinän pöly ahdistaa henkeä, tekee paineen tunteen kurkkuun ja saattaa jopa sattua maahan. Niinpä käytän lampaiden hoi-

totöissä hengityssuojaa enkä käsittele kalaa. Stressi pahentaa oireita, mutta hyvinä päivinä voin olla hyvin tuuletetuissa tiloissa ilman hengityssuojaa. Minulla on tunne, että pitkäkestoinen stressi ajoi atooppisen allergiani pahemmaksi. Mutta onnekseni lampaat eivät itsessään aiheuta oireita. Niistä ei irtoa hilsettä, mikä yleensä aiheuttaa eläinallergian. Ainoastaan villa kutittaa ranteita, mutta siltäkin voi kerjässä suojautua.

ALLERGISEN RUOANLAITOSSA KOROSTUVAT LAADUKKAAT RAAKA-AINEET

"Laitan usein oman tilan karitsaa ylikypsäksi.

Käytän luullista lapaa, niskaa tai potkaa ja laitan ne paistovuokaan, ripottelen suolaa pintaan ja laitan vähän vettä pohjalle. (Mausteista aiemmin myös laakerinlehti soveltui, nyt vain suola.)

Sitten uuni täysille, ja kun se on lämmennyt, käännän uunin 100-asteeseen ja laitan lihat uuniin kahdeksaksi tunniksi.

Lihan käytän muun muassa keitettyjen tai paistettujen perunoiden kanssa, pitsassa tai juuston kanssa ruisleivän päällä.

Toinen suosikki on kyljykset valurautapanulla. Ne kun suolaa, paistaa mediumiksi ja laittaa omista perunoista kermaperunat pitkään haudutellen uunissa, ei muuta tarvitse."

Pia Niemeläinen

TERVETULOVA VALTAKUNNALLISEEN TAPAHTUMAAN! LAMMAS- JA VUOHIPÄIVÄT ILMAJOELLA

Koulutuskeskus Sedu, Ilmajoentie 525, Ilmajoki

PERJANTAI 14.9.

KLO 10–15 VUOHISEMINAARI

- Vuohien utareterveys, Eeva Mustonen
- Matkakokemuksia vuohiasiantuntijoiden Ranskanmatkalta, ProAgria Etelä-Pohjanmaa
- Vuohien jalostussuunnittelu ja keino-siemennys, Jonna Ukkola

Seminaari on maksuton.

Järjestäjä Vuohitalous elinkeinoksi -hanke

www.proagria.fi/vuohitalouselinkeinoksi

Ohjelma täydentyy!

KLO 10–16 Huutokauppapässien saapuminen, mittaust ja arvostelu

KLO 12–16 LUENTOJA LAMPUREILLE

Aiheina mm.

- Esimerkkejä maisemakohteiden hoitomalleista, Riikka Asunmaa, MKN Maisemapalvelut, UHMA
- Viljelijöiden jaksaminen, Marja Lamminen, Varavoimaa farmarille -hanke
- Laidunnuksen hyödyt ja kustannukset, Sini Sillanpää, UHMA-hanke

KLO 18–20 ILTALUENTOJA

Lammasluentojen hinnat ja ohjelmat netissä.

ILMOITTAUDU PE 7.9 MENNESSÄ

Etäosallistumismahdollisuus. Ilmajoen maatalousoppilaitoksella edullinen yöpymismahdollisuus.

Päivitetty ohjelmat ja luentoihin ilmoittautuminen:
www.proagria.fi/ep/tapahtumat

LISÄTIETOJA:

Lampaat: milla.alanco-ollqvist@proagria.fi, 040 706 0558
Vuohet: sanni.virtanen@proagria.fi, 043 826 8639

LAUANTAI 15.9.

KLO 10 PÄSSINÄYTTELY

Klo 9 tutustumismahdollisuus myytäviin pässihin.

Näyttelyssä ulkomainen arvostelija.

Pyritään järjestämään videoyhteys

KLO 14 PÄSSIHUUTOKAUPPA

Myynti rotujärjestyksessä (myös etänä myytävät)

Etäosallistumismahdollisuus

KLO 11–15 VUOHITILAVIERAILU

Pentinmäen vuohitila, Jalasjärvi

KLO 10–15 MARKKINATORI & SEDUN AVOIMET OVET:

- esillä koneita ja eläimiä
- yrityksiä ja yhdistyksiä
- paimennusnäytöksiä

HUUTOKAUPPAOHJEET

ILMOITTAUDU TO 30.8 MENNESSÄ

silja.alamikkotervo@proagria.fi tai 043 827 3713

Osallistumismaksu 35 €/eläin + alv

(saman tilan lisäeläimet 30 €/eläin + alv).

Pässeille tulee olla tehtynä kaikki tuotosseurannan punnitukset. Myytävien eläinten tiedot tallennettava WebLampaaseen viimeistään ke 29.8. Pässien tiedot nähtävillä www.lammasnetti.fi. Jokaisesta pässistä julkaistaan suku- ja ennakoarvostelutiedot, sekä etukäteen toimitetut valokuvat. Kaikki huutokauppapässit tuodaan perjantaina, jolloin ne myös mitataan ja arvostellaan. Huutokauppakeskuksella on yksilökarsinat. Järjestäjä pidättää oikeuden myytävien pässien valintaan ja muutoksiin.

TERVEYSSTATUKSET:

Eläinten oltava korvamerkittyä ja rekisteröityä Eviran ohjeiden mukaisesti. Maedivisna 1-status. Orf-viruksesta tarkemat ohjeet netissä (tartunnasta oltava riittävän pitkä aika). Pässit, joiden katraissa ei ole esiintynyt orf-virusta, myydään etänä. Salmonellatodistus suositeltava nautatiloille myynnin takia.

Voimassaolevat terveystodistukset toimitettava ilmoittautumisen yhteydessä silja.alamikkotervo@proagria.fi tai ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki.